

LÄRARUTBILDNING PÅ DISTANS

Betydelsen för individen och den lokala
arbetsmarknaden

FÖRORD

I såväl tätortskommuner som glesbygdskommuner pågår en omvandling på arbetsmarknaden. Yrken fylls med nya kompetenskrav, en del yrken försvinner och andra tillkommer. Den demografiska utvecklingen med många äldre ställer också sina krav. Hur möter kommuner/arbetsgivare/individer detta och vilka *möjligheter* har man att möta detta?

År 2002 gjorde Glesbygdsverket på regeringens uppdrag en kartläggning av lärcentraverksamheten i landets kommuner. I den konstateras att lärcentrum har betydelse för befolkningens tillgång till olika typer av utbildning och i vissa kommuner har lärcentrum en avgörande roll för tillgängligheten till högre utbildning. Kartläggningen har genererat fler frågor om betydelsen av lärcentra som en infrastruktur för lärande och den flexibla och IT-stödda utbildningens roll i sammanhanget.

Därför genomför Glesbygdsverket i år ett antal delstudier av fr

ågeställningarna och även gett ett värdefullt ekonomiskt stöd. En av de nu aktuella studierna följer upp och kompletterar kartläggningen "Lärcentra i Sverige 2001", en annan undersöker lärcentrastudiers betydelse ur arbets- och försörjningssynpunkt för ett urval av individer.

Denna rapport, som är en av delstudierna, belyser vilken betydelse lärutbildning på distans har a

s kan överföras till andra områden av arbetsmarknaden.

Glesbygdsverkets studier visar att de strukturer som utvecklats, i form av mer flexibla utbildningsformer och lärcentra, spelar en mycket stor och avgörande roll för att stora delar av landet ska kunna axla det ansvar som ålagts dem i den regionala utvecklingspolitiken. Men studierna pekar också tydligt på att utbildningsfrågornas koppling till arbetsmarknad och näringsliv behöver vidareutvecklas för att på allvar utgöra en resurs för utveckling och tillväxt.

Östersund november 2004

Kerstin Wallin

Generaldirektör

INNEHÅLL

1 SAMMANFATTNING	4
2 BAKGRUND OCH FÖRUTSÄTTNINGAR	7
2.1 Studiens mål och syfte	7
2.2 Metod	7
2.3 Utgångspunkter för urvalet av utbildningar	7
2.4 Identifierade utbildningar	8
2.5 Utbildningarnas uppläggning	8
2.6 Behovsbasering och förstudier	9
3 ENKÄTEN	9
3.1 Grundfakta om dem som besvarade enkäten	10
3.2 Boende och rörlighet	11
3.3 Studiestart och inriktning	13
3.4 Utbildningsanordnare	14
3.5 Studiebakgrund	14
3.6 Beslutssituation	17
3.7 Distansuppläggets betydelse	19
3.8 Examen	21
3.9 Sysselsättning före studier	22
3.10 Anställning och sysselsättning efter studier	23
3.11 Arbete på utbildningsnivå och inriktning	26
3.12 Sysselsättning för dem som efter studier inte är lärare	27
3.13 Bidrag före och efter utbildning	28
3.14 Familjeförhållanden	29
3.15 Inställning till distansutbildning	29
3.16 Nyttan av distansutbildningen med egna ord	32
4 DISKUSSION	35
4.1 Urval och bortfall	35
4.2 Betydelse för familj och individ	35
4.2.1 Utbildningsbehovet	35
4.2.2 Motivation och förkunskaper	35
4.2.3 Distansuppläggets betydelse	35
4.2.4 Sysselsättning före och efter utbildning	36
4.2.5 Boende och rörlighet	36
4.2.6 Familjesituation	37
4.2.7 Bidrag	37
4.2.8 Personlig utveckling och socialt nätverk	37
4.3 Betydelse för kommun och region	38
4.3.1 Behov	38
4.3.2 Anställningsbarhet	38
4.3.3 Nivå och inriktning	38
4.3.4 Boende och rörlighet	38
4.3.5 Ekonomiska insatser	39
4.3.6 Bidrag	39
4.3.7 Långsiktiga effekter	39

4.3.8 Kommuners uppfattning om betydelsen	40
4.3.9 Utvecklings- och tillväxtklimat	40
4.4 Lärarutbildningen på distans i relation till utbildning i övrigt	41
4.4.1 Kön	41
4.4.2 Kön och utbildningsform	41
4.4.3 Ålder	42
4.4.4 Utländsk bakgrund	42
4.4.5 Teori och praktik	42
4.4.6 Studiebakgrund	42
4.4.7 Examensfrekvens	43
4.4.8 Lärarbenägenhet	44
4.5 Lärcentras roll	44
4.6 Behovet av utbildade lärare	45
4.6.1 Lärare utan pedagogisk högskoleutbildning	45
4.6.2 Samarbete om distansutbildning	47
4.6.3 Möjligheter till flexibilitet	47
4.6.4 Rekryteringsbehov	48
4.6.5 Ekonomiska förutsättningar	48
4.7 Förutsättningar och former för distansutbildning	49
4.7.1 Ortbaserade programutbildningar	49
4.7.2 Nya former	49
4.7.3 Nya möjligheter	50
4.7.4 Problemområden	50
4.8 Överförbarhet till andra specifika arbetsmarknader.	51
5 AVSLUTNING	51

BILAGOR

1. Enkäten
2. Öppna svar på fråga 30
3. Särskild lärarutbildning, SÄL
4. Dokumentation av seminarium
5. Nätverket för vidareutbildning av lärare
6. Nätuniversitetets information om lärarutbildning på distans
6. Programutbud från Lapplands kommunalförbund och Akademi Norr

1 SAMMANFATTNING

Denna studie innehåller inledningsvis avsnitt som behandlar mål och syfte, metod, utgångspunkter för urval, identifierade utbildningar, utbildningarnas uppläggning, behovsbaserad och förstudier.

Därefter följer ett längre avsnitt som redovisar enkätresultaten. Till sist en avslutande del med diskussion som i inledningen tar upp urval och bortfall, betydelsen ur ett individuellt perspektiv och ur ett samhällsligt perspektiv.

Avslutningsvis diskuteras lärarutbildningarna i denna studie i relation till utbildning generellt, lärcentras roll, framtida utbildningsbehov, förutsättningar och former för distansutbildning samt överförbarhet till andra sektorer.

De grundläggande frågeställningarna har varit:

- Kan distansutbildningar tillgodose specifika arbetsmarknaders behov?
- Har förekomsten av distans- och decentraliserad lärarutbildning haft betydelse för rekryteringen av utbildade behöriga lärare i Norrland?

Svaret är ja!

Svaret kan ges på basis av denna studie av sju riktade¹ behovsbaserade distansutbildningar² som i huvudsak genomfördes under 1990-talet i Norrland. Studien bygger på resultaten av en enkät som besvarats av 147 personer samt på annat underlag i form av t.ex. intervjuer, prognoser, rapporter med mera.

Utbildningarna var mycket effektiva ur ett kommunalt och regionalt perspektiv och ur den enskilde individens perspektiv.

- För mer än 70 procent fanns i praktiken inget annat alternativ än distansutbildning.
- Man skulle inte ha studerat till lärare, beroende på familje- och boendesituation, om inte denna möjlighet hade givits.
- 90 procent har fått arbete som lärare.
- Mer än 85 procent finns kvar i länet varav omkring 80 procent i kommunen och cirka 5 procent på annan plats i länet.
- Omkring 80 procent arbetar i huvudsak på den nivå och med den inriktning som utbildningen avsåg.
- Majoriteten, 75 procent, har tagit ut sin examen och de flesta som inte gjort det än har för avsikt att göra det.
- Examinationsfrekvensen var högre än den som gällde generellt.
- Lärarbenägenheten var högre än den genomsnittliga.

Kommunerna kunde rekrytera utbildade lärare, som dessutom är nöjda med sin situation. De utbildade stannade i huvudsak kvar och fick arbete i den egna regionen, kommunen och länet.

---

¹ Med ”riktad utbildning” avses utbildning som bygger på vissa kommuners strategiska behov.

² Utbildningarna var i huvudsak rent formellt utlokaliserade/decentraliserade utbildningar men med stora inslag av den distanspedagogik och distansteknik som var tillgänglig på 90-talet. Utbildningarna benämndes därför i praktiken ”distansutbildning” vilket är det begrepp som används i hela denna studie.

Betydande ekonomiska resurser har satsats av olika intressenter (lärosäten, kommuner, länsregionala organ med flera) på infrastruktur i form av t.ex. lärcentra och på utveckling och genomförande av utbildningarna.

Denna studie har inte haft till uppgift att titta på storlek och fördelning av ekonomiska insatser men nog kan man säga att de insatser som gjorts på just dessa lärutbildningar ”lönat sig”.

Studien bekräftar att lärcentra utgör en viktig framgångsfaktor för utbildning av denna typ.

VILKA ÄR DE FRAMTIDA BEHOVEN?

- Andelen som saknar pedagogisk högskoleutbildning har ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden och är nästan 20 procent för grundskolan och närmare 25 procent för gymnasieskolan i dag³. Dessutom ökar andelen med tillsvidareanställning trots att de saknar pedagogisk högskoleutbildning⁴.
- För tioårsperioden 2001-2010 behöver, enligt Skolverket, 67 000 lärare rekryteras för utbildning på grundskole- och gymnasienivå och ytterligare 29 000 lärare för förskola, förskoleklass och fritidshem. Under perioden 2011-2015 minskar sedan rekryteringsbehovet drastiskt.
- Verksamma lärare har generellt ett behov av fort- och vidareutbildning och då även de som redan har en pedagogisk högskoleexamen.

Har kommuner i glesbygd behov av fler utbildade lärare så kan uppenbarligen riktad distansutbildning av den typ som erbjöds på 90-talet, men med dagens nya tekniska och pedagogiska möjligheter, vara en framgångsrik väg. Men även andra former av distansutbildning krävs bl.a. för att befintliga lärare ska kunna komplettera sin utbildning.

I dag finns betydligt fler möjligheter till distansutbildning, ofta i samverkan mellan högskolor och universitet, bl.a. den Särskilda lärutbildningen, SÄL⁵ och Nätuniversitetet⁶. Betydligt fler lärosäten erbjuder dessutom i dag lärutbildning på distans.

Men det är inte självklart att motsvarande riktade insatser som på 90-talet, specifikt för lärare, i dag skulle bli lika lyckosamma. Det är troligt, men under vissa förutsättningar, nämligen framför allt att det finns ett faktiskt nyrekryteringsbehov i kommunerna på samma sätt som vid den tiden.

Skolverket säger⁷ att det, trots att andelen lärare som saknar pedagogisk högskoleutbildning enligt statistiken är den högsta som observerats under de senaste tjugo åren, har kommit flera signaler det senaste året om att nyutexaminerade lärare har svårt att få arbete.

En förklaring till svårigheten att bedöma det faktiska rekryteringsbehovet kan vara att det finns osäkerhet kring hur kommunernas ekonomiska situation påverkar efterfrågan av pedagogisk personal⁸.

---

³ Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund juli 2004. Skolverket augusti 2004.

⁴ År 1997/98 hade 1/3 av lärarna utan pedagogisk högskoleutbildning en tillsvidareanställning. År 2003/04 hade denna andel ökat till 43 procent (Skolverket juni 2004).

⁵ Se bilaga 3.

⁶ Nätuniversitetet är ett samarbete mellan 35 högskolor och universitet. Se bilaga 6 vad gäller lärutbildning.

⁷ Skolverket juni 2004.

⁸ Skolverket augusti 2004.

KAN ERFARENHETERNA FRÅN DESSA LÄRARUTBILDNINGAR PÅ DISTANS ÖVERFÖRAS TILL ANDRA SPECIFIKA ARBETSMARKNADER?

Riktade utbildningar på distans erbjuds numera inte bara inom sektorn för samhällsservice utan i stor utsträckning även inom den mer näringslivsriktade sektorn⁹.

Glesbygdverket konstaterar i sin kartläggning av lärcentra 2001¹⁰ att närmare 11 500 individer studerade vid högskola. En del av dessa läser utbildningar (kurser och program) som kan betraktas som behovsbaserade eller riktade.

Men samtidigt uttrycks i rapporten att behovet av sådana efterfråge- och behovsstyrda utbildningar är större och att denna typ av utbildningar är viktiga eftersom de kan bidra till den nya regionala utvecklingspolitiken.

Institutet för tillväxtpolitiska studier, ITPS, menar i en rapport¹¹ att regionens ”absorptionskapacitet”, kapaciteten att ge de utbildade förväntat arbete, är avgörande för om de utbildade ska bli en resurs i den region där de utbildats.

Föreliggande studie bekräftar att tillgången till utbildning minskar det sociala, kulturella och ekonomiska avståndet. Denna socioekonomiska aspekt¹² avser det faktum att familjebakgrund eller bostadsort spelar en stor roll för valet att gå vidare till högskolan.

De lärare som utbildades på 90-talet och som ingår i denna studie blev dock helt klart en resurs för den lokala och specifika arbetsmarknad som skolan utgör. Dessa utbildningar gav även i den meningen förväntat resultat.

Regionen hade en stor ”absorptionskapacitet” av dessa utbildade lärare och utbildningarna betydde mycket för rekryteringen av utbildade behöriga lärare i Norrland.

Det är säkerligen så att det inte går att dra några generella slutsatser gällande olika specifika arbetsmarknader vad gäller ”absorptionskapacitet” och tillväxt. Förutsättningarna kan variera mycket inom olika sektorer och då även över tid.

Här krävs mer fördjupade studier för att ge svar på om olika specifika utbildningar når eller kan nå förväntat resultat i form av att de utbildade får arbete och om utbildningarna bidrar till utveckling och ökad tillväxt.

---

⁹ Se bilaga 7 med utbud från Lapplands kommunalförbund och Akademi Norr.

¹⁰ Kartläggning av lärcentra 2001. Glesbygdverket. November 2002.

¹¹ Regionala effekter av högre utbildning, högskolor och universitet. Hans Westlund ITPS (A2004:002)

¹² Kartläggning av lärcentra 2001. Glesbygdverket. November 2002.

2 BAKGRUND OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

Glesbygdverket har i samarbete med Inlandsdelegationen och Tillväxtdelegationen initierat denna uppföljande studie.

2.1 STUDIENS MÅL OCH SYFTE¹³

Studien syftar till att bidra med underlag om huruvida flexibla distansutbildningar kan tillgodose specifika arbetsmarknaders behov.

Målet med studien är att beskriva vilken betydelse förekomsten av distans- och decentraliserad lärarutbildning har haft för rekryteringen av utbildade/behöriga lärare i Norrland.

2.2 METOD

Efter dialog med Glesbygdverket beslutades att en enkätundersökning skulle genomföras med dem som deltagit i ett antal utbildningar. Det fanns inget annat alternativ¹⁴ än att skicka ut enkäten under sommaren, vilket kan ha påverkat bortfallet (se nedan).

Underlag har nyttjats i form av t.ex. behovsanalyser, förstudier, statistikuppgifter, prognoser och motsvarande i mån av tillgång.

Intervjuer har genomförts muntligt och skriftligt med representanter för berörda kommuner och kommunalförbund med flera.

Dessutom har ett seminarium¹⁵ genomförts till vilket representanter för kommuner, kommunalförbund, Länsarbetsnämnder, Skolverket, Utbildningsdepartementet och berörda lärosäten inbjöds. Syftet med seminariet var att tillföra ytterligare underlag för analys av enkätresultaten och för bedömningen av vilken betydelse utbildningarna haft.

Studien avgränsades till att gälla Norrlandslänen sedan en undersökning visat att motsvarande typ av utbildningar inte genomförts under den aktuella tidsperioden på andra håll i landet (glesbygd).

En av de identifierade utbildningarna (se nedan) föll bort på grund av att personuppgifter inte erhöles inom tidsramen.

2.3 UTGÅNGSPUNKTER FÖR URVALET AV UTBILDNINGAR

Ett antal utgångspunkter för urval av utbildningarna fastställdes varefter de identifierades i samråd med kommuner/lärcentra och högskolor/universitet.

Utgångspunkterna var att utbildningen

- ska vara behovsbaserad
- ska omfatta en hel lärarutbildning
- kan ha definierats som distansutbildning eller som decentraliserad/utlokaliserad utbildning¹⁶
- gärna kan ha genomförts med lokala studiegrupper vid lärcentra

---

¹³ Ur Glesbygdverkets uppdragsbeskrivning

¹⁴ Tidsramen för studien har varit maj t.o.m. september 2004.

¹⁵ Se bilaga 4.

¹⁶ De utbildningar som identifierades kan i första hand betraktas som decentraliserade, men med större och mindre inslag av den distansöverbyggande teknik som var tillgänglig när utbildningarna genomfördes.

- ska ha avslutats under perioden från mitten av 1990-talet fram till 2002.

Tidsramen samt utgångspunkten ”hel lärarutbildning” har i sig inneburit att på senare år aktuella former av distansutbildning för lärare inte ingår, t.ex. utbildning inom Nätverket för vidareutbildning av lärare¹⁷, den särskilda lärarutbildningen SÄL¹⁸ och inom Nätuniversitetet¹⁹.

2.4 IDENTIFIERADE UTBILDNINGAR

Samrådet med kommuner/lärcentra och högskolor/universitet ledde till att följande utbildningar identifierades:

Inriktning	Kursgivare	Starttermin	Kommuner/lärcentra
4-9 Ma/No	Mitthögskolan	Ht -97	Örnsköldsvik
1-7 Grundskollärare	Högskolan i Gävle	Vt-93	Bollnäs
1-7 Grundskollärare	Högskolan i Gävle	Ht -93	Ljusdal
1-7 Grundskollärare	Högskolan i Gävle	Ht-96	Bollnäs
4-9 Sv/Språk	Umeå universitet	Ht-98	Lycksele
4-9 Ma/No	Umeå universitet	Vt-95	Bollnäs
4-9 Sv/Språk, So, Ma/No	Umeå universitet	Vt-93	LKF ²⁰
1-7 Grundskollärare	Luleå tekniska universitet	Ht-91	LKF ²¹

Deltagarna i dessa utbildningar identifierades av respektive lärosäte men i vissa fall i samråd med kommuner/lärcentra.

Identifikationen av deltagarna försenades på grund av att det i en del fall visade sig besvärligt att med automatik via lärosätena och deras kodning eller märkning få fram personuppgifter för just dem som deltagit i riktad distansutbildning vid lärcentra/motsvarande de aktuella åren.

Uppgifter erhöles därför i de fallen initialt för alla d.v.s. även campusstuderande. Med hjälp av lärcentra var det dock möjligt att identifiera åtminstone vissa av de utbildade som studien skulle avse. Men det lyckades inte fullt ut, vilket har påverkat bortfallet (se nedan).

2.5 UTBILDNINGARNAS UPPLÄGGNING

När utbildningarna genomfördes var den distansöverbyggande tekniken och pedagogiken annorlunda än i dag. Det är t.ex. så att enbart de utbildningar som startade i slutet av 90-talet i viss utsträckning kunde använda e-post och konferenssystem (företrädesvis First Class). Inga plattformar eller om man så vill LMS²² t.ex. PingPong, WebCT etc. var heller aktuella.

I de flesta av utbildningarna nyttjades, mer eller mindre, distansöverbyggande teknik i form av videokonferens och mer traditionella former som fax och telefon. Men i första hand fick man överbygga avstånden genom att lärare åkte till lärcentra i regionen och genom att de studerande någon gång i månaden åkte till universitets- eller högskolecampus.

¹⁷ Nätverket för vidareutbildning av lärare är ett samarbete mellan 12 universitet och högskolor som erbjöd kompletterande utbildning mellan 1997 och 2001.

¹⁸ SÄL riktas till i dag anställda lärare som parallellt med sin anställning kan komplettera upp till lärarexamen.

¹⁹ Nätuniversitetet, ett samarbete mellan i dag 35 lärosäten, inledde verksamheten 2002.

²⁰ Lapplands kommunalförbund: Kiruna, Jokkmokk, Pajala, Gällivare.

²¹ Deltagarna i denna utbildning, ca. 40 st, kunde inte identifieras inom tidsramen varför de inte kom att ingå i studien.

²² LMS: Learning Management Systems.

En viktig funktion i sammanhanget hade lärcentra på berörda orter. Där kunde de studerande få en bra lärmiljö med möjligheter till stöd både av lokala handledare/stödpersoner och av sina studiekamrater i studiegruppen.

Utbildningarnas dåvarande karaktär bekräftas även av att de i huvudsak rent formellt av lärosätena karaktäriserades som decentraliserad eller utlokaliserad utbildning.

I praktiken hade dock utbildningarna de inslag av distansöverbyggande teknik som då var möjlig. Detta tillsammans med att utbildningarna riktades till inlandet, vilket möjliggjorde för mer ortsbundna att kunna läsa till lärare, gjorde att utbildningarna i praktiken kom att benämnas distansutbildning. Därför används detta begrepp genomgående i denna rapport.

Men i dag när de gängse begreppen ofta är t.ex. flexibel utbildning på distans och nätburen utbildning så vilar förstås de begreppen på en annan verklighet, både pedagogiskt och tekniskt.

2.6 BEHOVSBASERING OCH FÖRSTUDIER

Samtliga utbildningar har tillkommit på initiativ av de berörda kommunerna, vilka med politiker och tjänstemän uppvaktade de berörda lärosätena.

Kommunerna angav i allmänhet ett ungefärligt antal som man bedömde skulle komma att delta i utbildningarna²³. De uttrycker att de visste vilken ålderssammansättning lärarkåren hade, vilka behoven var och att arbete skulle komma att finnas. I den meningen var utbildningarna tydligt behovsbaserade.

Däremot gjordes inga mer formella och avancerade förstudier²⁴.

3 ENKÄTEN

Enkäten²⁵ distribuerades under sommaren, sista veckan i juli 2004, och svaren erhöles i första hand i webbformulär på Internet. En påminnelse utskickades med stoppdatum 26/8.

Enkäten skickades till 234 personer och svar erhöles inom tidsramen från 147 personer²⁶ vilket utgör närmare 63 procent av mottagarna.

En viktig orsak till bortfallet kan vara att identifikationen av de specifika distansstudenterna de aktuella åren har brister på grund av att de berörda lärosätena ibland hade svårt att särskilja just distansstudenterna från dem som deltog i campusförlagd lärarutbildning de aktuella åren. Ett antal enkättagare hörde t.ex. av sig och meddelade att de inte deltagit i distansutbildning utan i campusförlagd utbildning.

För motsvarande undersökningar i framtiden vore det mot den bakgrunden en fördel om det blev enklare, genom adekvat kodning, att identifiera vissa studerandegrupper, t.ex. de som ingått i studiegrupper vid lärcentra.

Ännu en faktor som kan ha påverkat svarsfrekvensen är att det var nödvändigt att göra utskicket under sommaren.

---

²³ Dessa uppgifter var viktiga för att lärosätena skulle kunna bedöma det ekonomiska underlaget.

²⁴ Förfrågan har gått till berörda kommuner och lärosäten för att få svar på om formella förstudier genomfördes.

²⁵ Se bilaga 1.

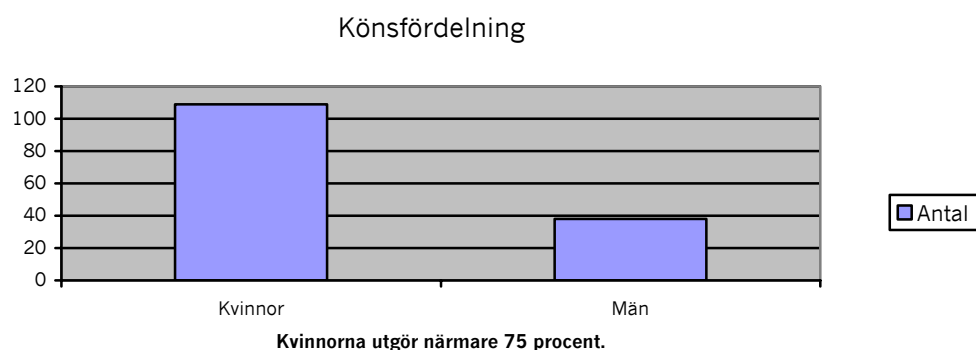
²⁶ Efter stoppdatum har ytterligare ett tiotal enkäter kommit in, men de ingår inte i studien.

3.1 GRUNDFAKTA OM DEM SOM BESVARADE ENKÄTEN²⁷

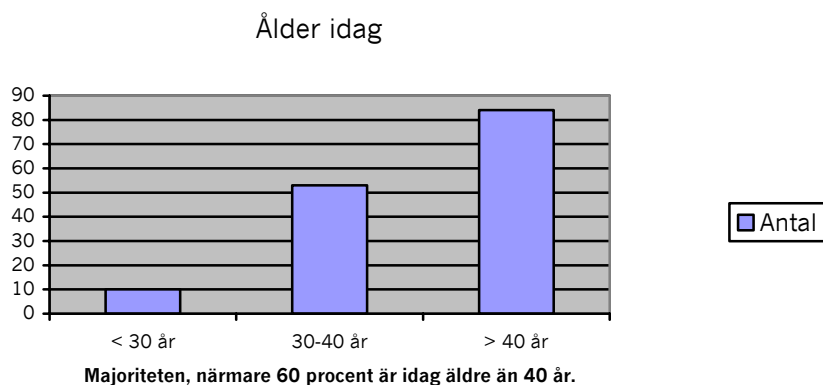
Rent generellt utgör kvinnor en betydligt större andel än män inom distansutbildning, vilket har visats i många studier, bl.a. i Glesbygdsvverkets kartläggning av lärcentra 2001.

Undervisningsområdet är dessutom till sin karaktär ett område där majoriteten är kvinnor.

Detta bekräftas i denna studie där kvinnorna utgör närmare 75 procent.

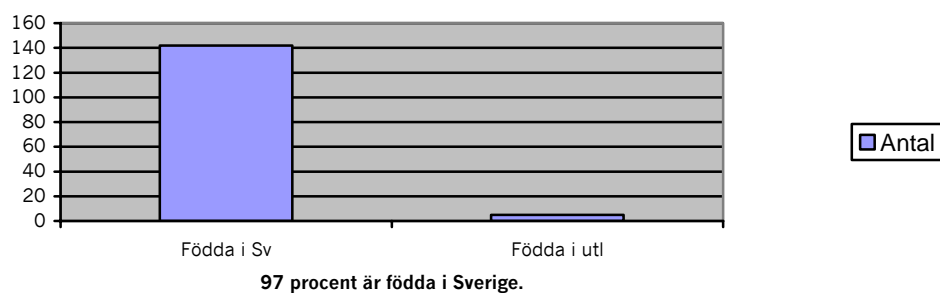
Distansstudenter är i genomsnitt betydligt äldre än campusstudenter vilket gäller både kvinnor och män. Den genomsnittliga distansstudenten är enligt tidigare gjorda studier kvinna och 35-40 år. De som besvarade enkäten bekräftar väl det vi generellt sedan tidigare vet om distansstudenters könstillhörighet.

---

²⁷ Fråga 1, 2 och 3 i enkäten.

Geografisk bakgrund

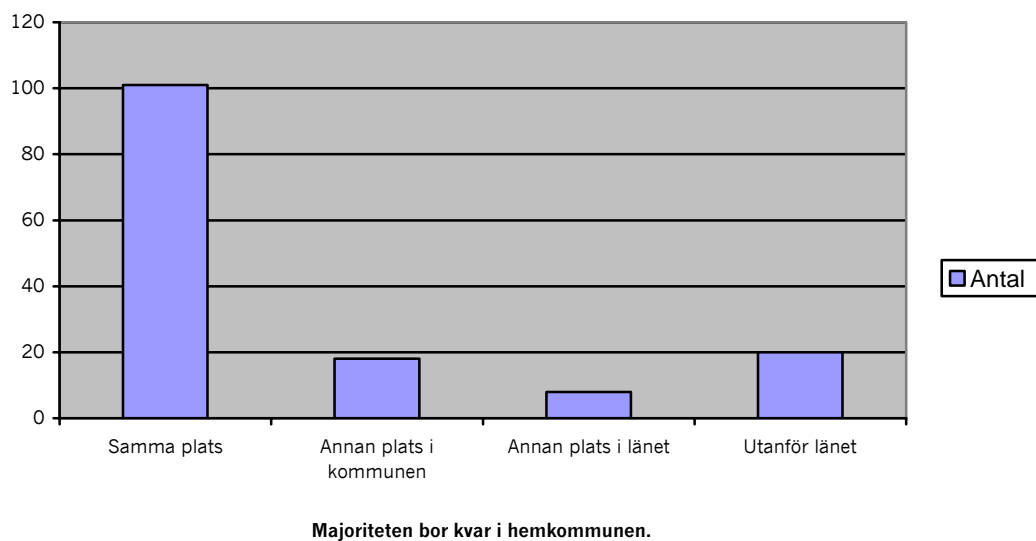

En mycket liten andel, cirka 3 procent, av de svarande är födda utomlands.

3.2 BOENDE OCH RÖRLIGHET²⁸

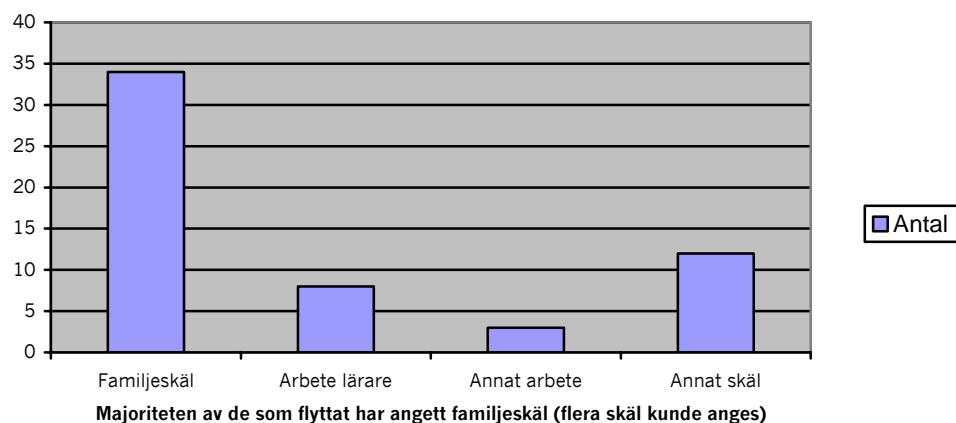
Mer än 80 procent av dem som besvarade enkäten bor kvar i samma kommun som före utbildningen. Något mer än 5 procent har flyttat till annan kommun inom länet medan ca. 13 procent har flyttat från länet.

Nuvarande boende

²⁸ Fråga 4, 5 och 6 i enkäten.

Flyttningsskäl

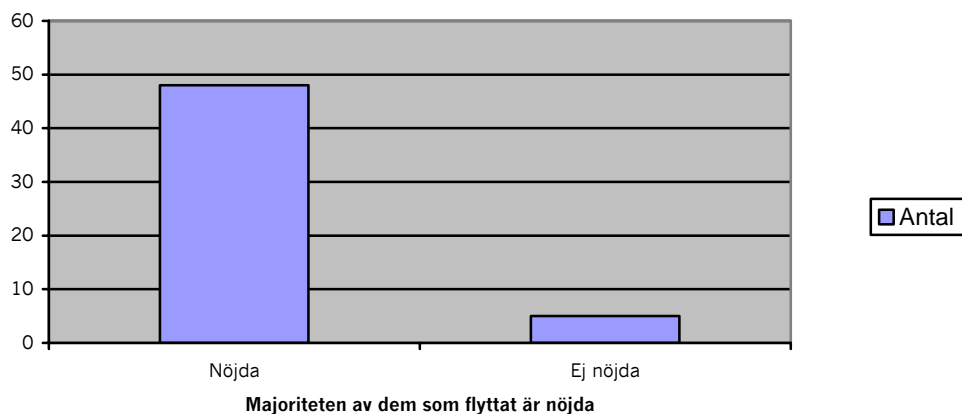

Av dem som flyttat från den plats de bodde på under studierna har de flesta angett främst den mer övergripande orsaken ”familjeskäl”. En del av dem som flyttat har kommenterat. Här ett par exempel:

”Jag kunde flytta tillbaka till födelseorten och slippa pendla för att träffa min dåvarande särbo.”

”Jag flyttade till Värmland med min sambo. Efter ett år flyttade jag till min hemkommun och fick då jobb där direkt.”

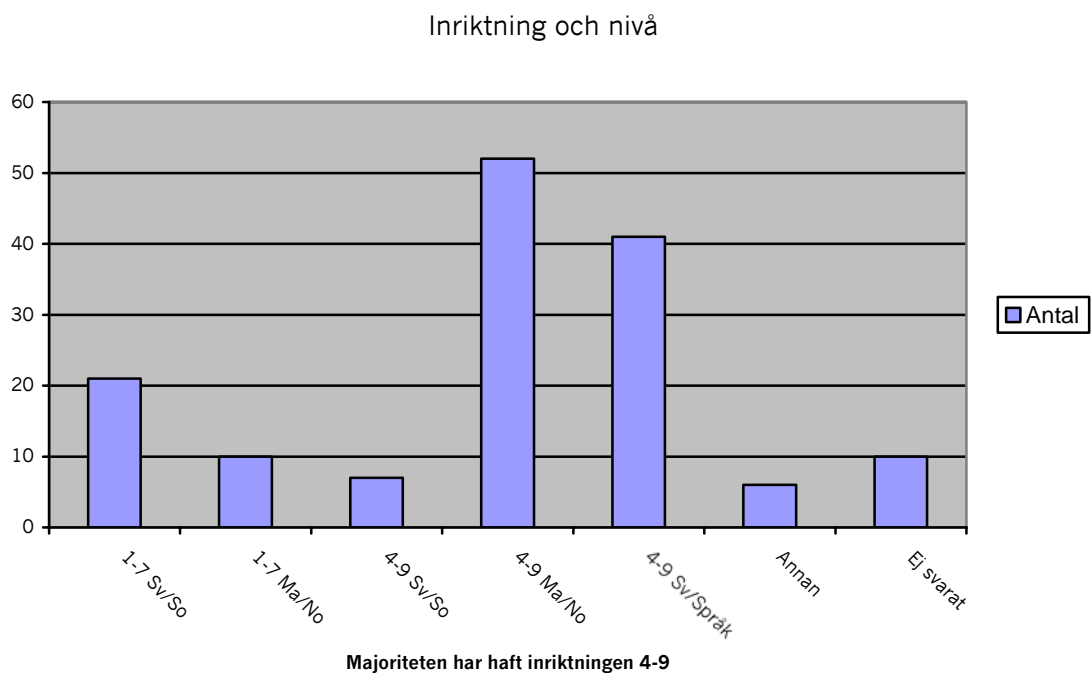
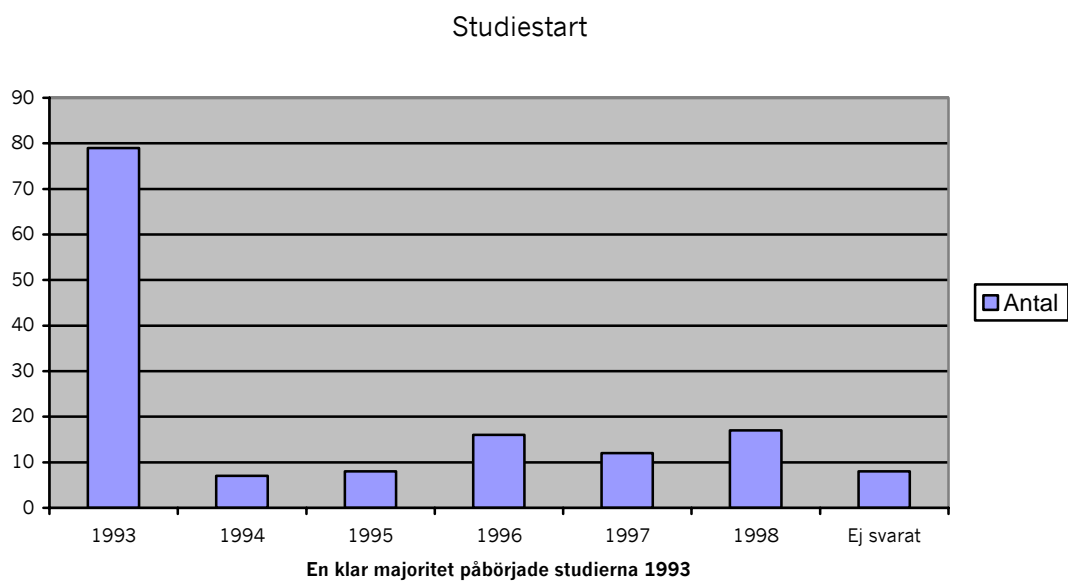
Tillfredsställelse med flyttning

Av dem som flyttat från den plats de bodde på (även sådana som flyttat inom kommunen) under studietiden är en klar majoritet, något mer än 90 procent, nöjd med flytten. Avsikten med frågan var att få reda på om flyttningen var ett positivt val och så var uppenbarligen fallet för de allra flesta.

3.3 STUDIESTART OCH INRIKTNING²⁹

Närmare 54 procent av dem som besvarade enkäten påbörjade sin utbildning 1993. Övriga påbörjade studierna under perioden 1994 – 1998.

²⁹ Fråga 8 och 9 i enkäten

Omkring 70 procent har deltagit i utbildning för 4-9 lärare. Bland dem som utbildade sig till 4-9 lärare var det en mindre andel som hade inriktningen Sv/So. De flesta 4-9 lärare hade inriktningen Ma/No och nästan lika många hade inriktningen SV/Språk.

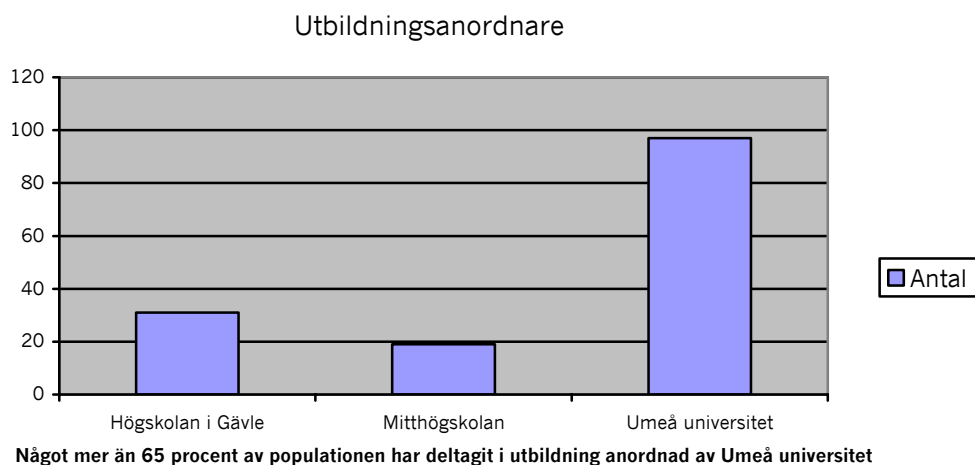
Inom kategorin 1-7 lärare var det dubbelt så många som hade inriktningen Sv/So jämfört med Ma/No.

Femtiosex hade kommenterat frågan. Majoriteten av dessa kommentarer hade koppling till alternativet ”Annan, ange vilken”. De allra flesta kommentarerna avsåg det faktum att man läst 4-9 utbildning med språk, ett alternativ som saknades i enkäten, men som avspeglas i diagrammet ovan.

3.4 UTBILDNINGSANORDNARE ^{30 31}

Närmare etthundra stycken eller drygt 66 procent av dem som besvarade enkäten har deltagit i utbildning vid Umeå universitet. En stor andel av dessa deltog i utbildning riktad till LKF ³². Umeå universitet riktade dessutom en utbildning till Hälsingland (Bollnäs) samt en utbildning till Lycksele/inlandet (Lycksele).

Mitthögskolans utbildning var förlagd till Örnsköldsvik. Högskolan i Gävle riktade utbildningar till Hälsingland (Bollnäs, Ljusdal).

3.5 STUDIEBAKGRUND ³³

Närmare etthundra stycken, mer än 65 procent, hade kompletterat sina betyg för att komma in på utbildningen.

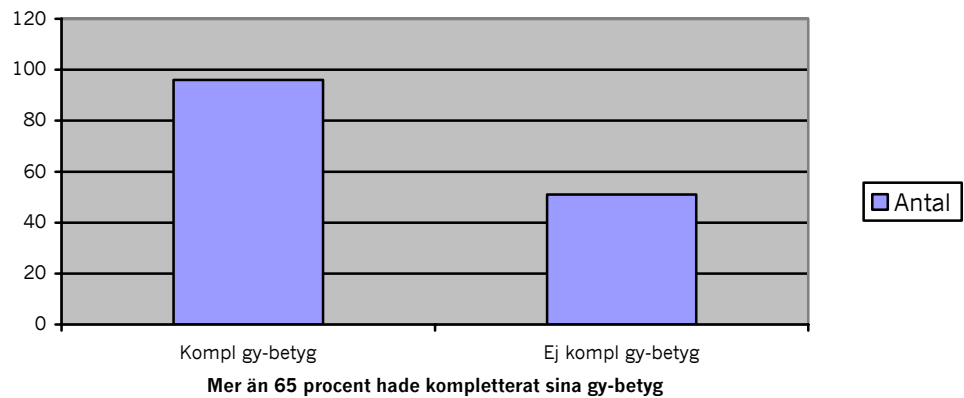
³⁰ Fråga 10 i enkäten.

³¹ Luleå tekniska universitet ingår ej i studien eftersom namnuppgifterna (ca. 40 personer) ej inkom inom tidsramen

³² LKF: Lapplands Kommunalförbund (Kiruna, Jokkmokk, Pajala, Gällivare).

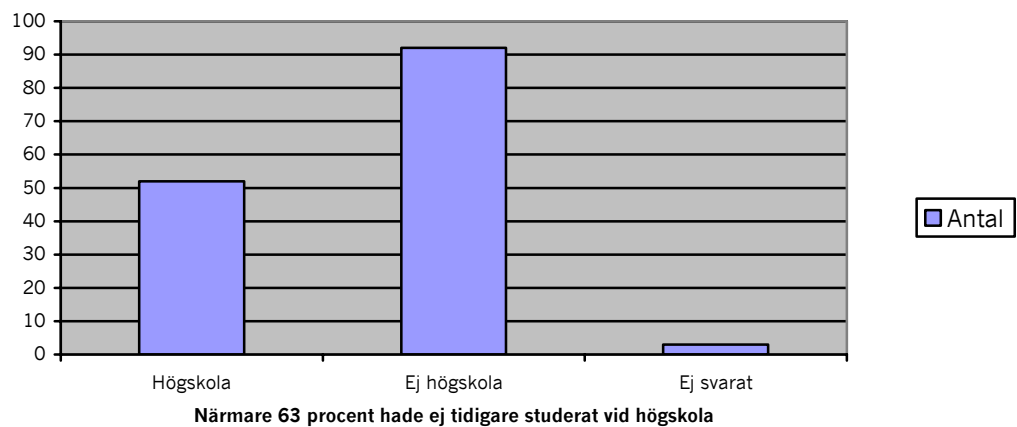
³³ Fråga 12, 14 och 15 i enkäten.

Komplettering av gymnasiebetyg

Närmare etthundra stycken, eller närmare 63 procent, hade ingen tidigare erfarenhet av högskolestudier. Detta är något större andel än som framgått av andra undersökningar, t.ex. utvärderingen av SAMS-projektet³⁴, där ca. hälften av de studerande inte hade tidigare högskoleerfarenhet. I SAMS bestod dock utbudet av fristående kurser, ej av program.

Erfarenhet av högskolestudier

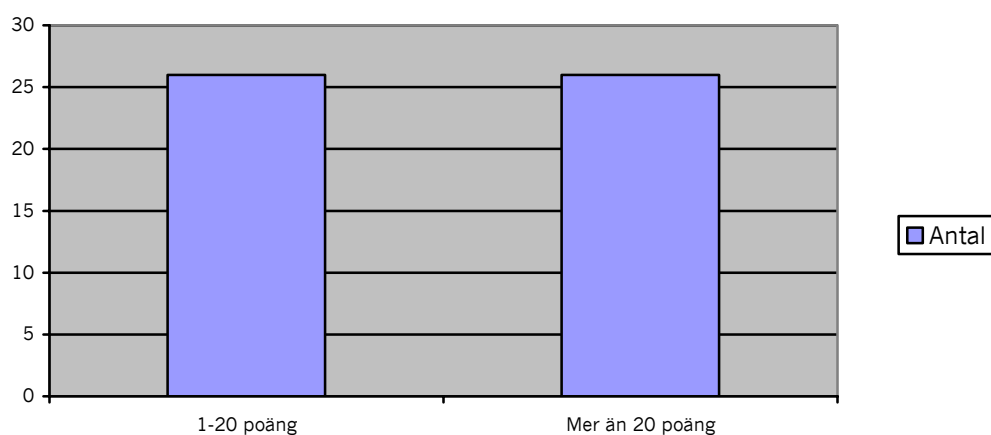

Av dem som hade högskoleerfarenhet hade hälften mindre än 20 poäng och hälften mer än 20 poäng.

³⁴ SAMS-utvärdering. M.Asplund, A. Nordström Umeå 2001.

Antal tidigare högskolepoäng

Av de något mer än femtio som hade studerat vid högskola tidigare så hade ca hälften läst mindre än 20 poäng

Totalt sexton kommenterade frågan. Här några exempel:

1 - 20 POÄNG

"Hösten innan lärarutbildningen läste jag litteraturvetenskap på halvfart/distans 10 p."

"Avbröt studierna efter 10 poäng."

MER ÄN 20 POÄNG

"Förskollärarytbildning + specialkurser"

"90 poäng labass. klinisk kemi"

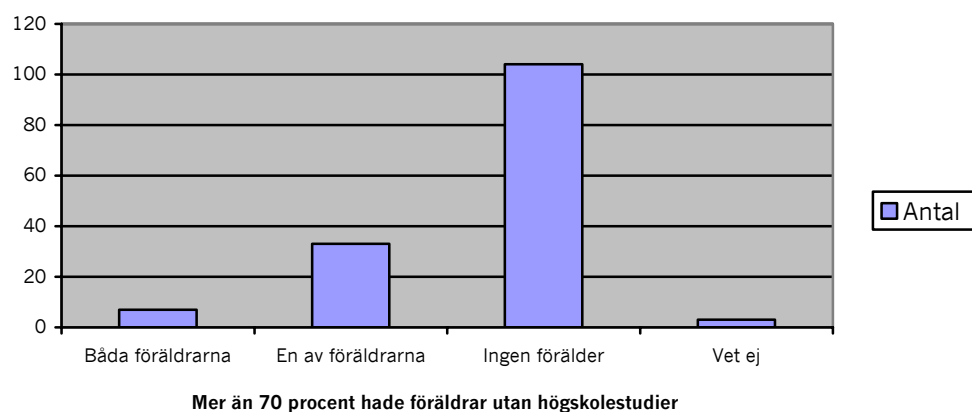
"Högskoleingenjör 90 poäng"

"Miljö- och hälsoskyddslinjen 120 poäng"

"Turismlinje 80 poäng"

För mer än 70 % av dem som besvarade enkäten gällde att ingen av föräldrarna hade högskoleerfarenhet.

Föräldrars erfarenhet av högskolestudier

Detta är en betydligt högre siffra än som visats i kartläggningen av lärcentra 2001, vilket kan förklaras med att den generella siffran för lärcentra täcker ett betydligt större åldersspann än i dessa lärarutbildningar. Med äldre studerande är andelen föräldrar utan högskolestudier högre. Kartläggningen visade att ungefär hälften av de studerande vid lärcentra kommer från hem som saknar högskoleerfarenhet³⁵.

Studier gällande föräldrars socioekonomiska bakgrund visar att studerande vid lärcentra i högre grad är från arbetar- (35 procent) och företagare-/lantbrukarhem (24 procent) än vid högskolorna generellt där motsvarande siffror är 17 respektive 8 procent³⁶.

3.6 BESLUTSSITUATION³⁷

På frågan ”Vem/vilka påverkade dig att ta utbildningssteget till lärare?” har mer än etthundratrettio stycken angett ”Eget initiativ”. Personer utanför familjen har inte angetts i särskilt många fall.

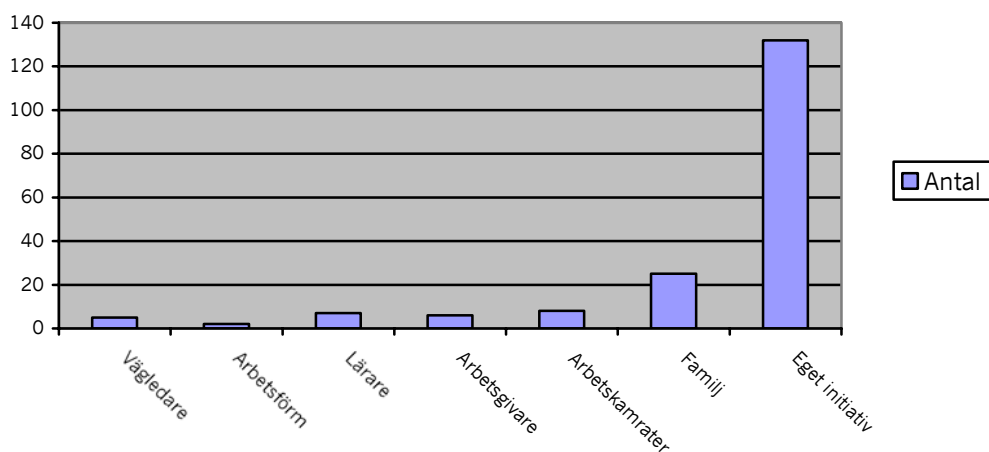
---

³⁵ G. Roos m.fl. (1999), G Roos (2002).

³⁶ G Roos m.fl. (1999), G Roos (2002).

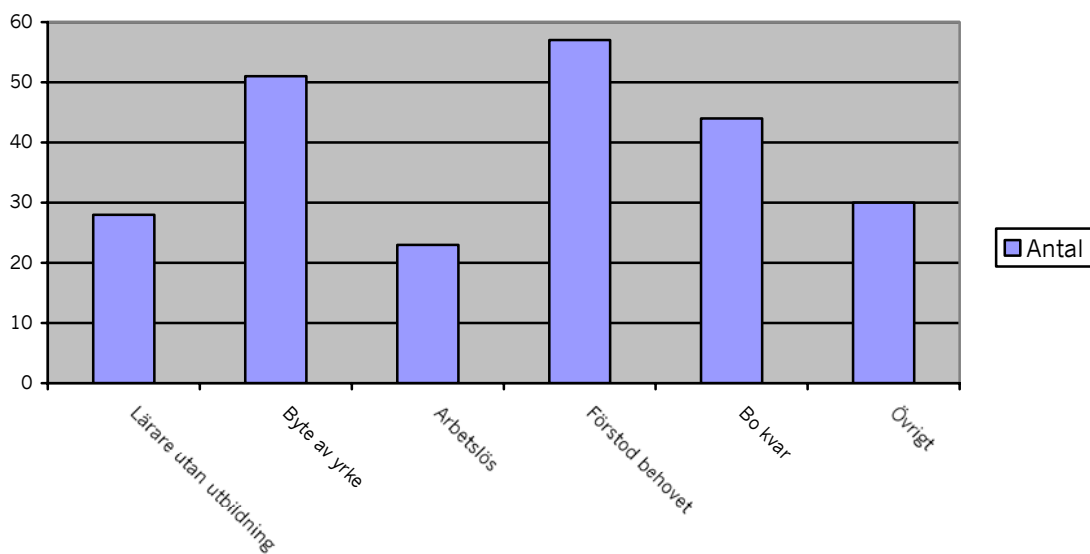
³⁷ Fråga 13 och 16 i enkäten.

Påverkan att studera

Mer än etthundratrettio stycken har angett eget initiativ. (Flera alternativ kunde anges)

Beslutsmotiv

Många har angett att man ville byta yrke, att man förstod behovet, att man ville bo kvar. (Flera alternativ kunde anges)

Bland motiven för att påbörja utbildningen har många angett att de ville bo kvar, att de förstod behovet och att de ville byta yrke.

Totalt trettioåtta stycken kommenterade frågan. Här några exempel:

”Som arbetslös springvikarie fanns det ingen trygghet eftersom min tjänst ständigt låg ute för anställning av behörig lärare. Vidare kom utbildningen till orten.”

”Det var svårt att få tillsvidareanställning som undersköterska. Det var vikariat på vikariat och på olika avdelningar (områden). Dessutom omorganiserade landstinget vid det tillfället och minskade antalet undersköterskor.”

”Fick möjlighet till betald omskolning innan förbandet lades ned.”

”Större chans till ett jobb som inte skulle sparas bort.”

”Jag skulle alltså bli arbetslös.”

”Framtidsutsikterna i mitt förra yrke var inte de bästa. Branschen och villkoren för eget företagande hade drastiskt försämrats under några år.”

”Tandsköterska med arbetsskada. Måste ha nytt jobb. Ville ej gå sjukskriven.”

”Utbildningen kom till min hemstad. Jag ville bli lärare.”

”Det var den utbildning som erbjöds där jag bor.”

”Jag var intresserad av att arbeta med barn och ungdomar.”

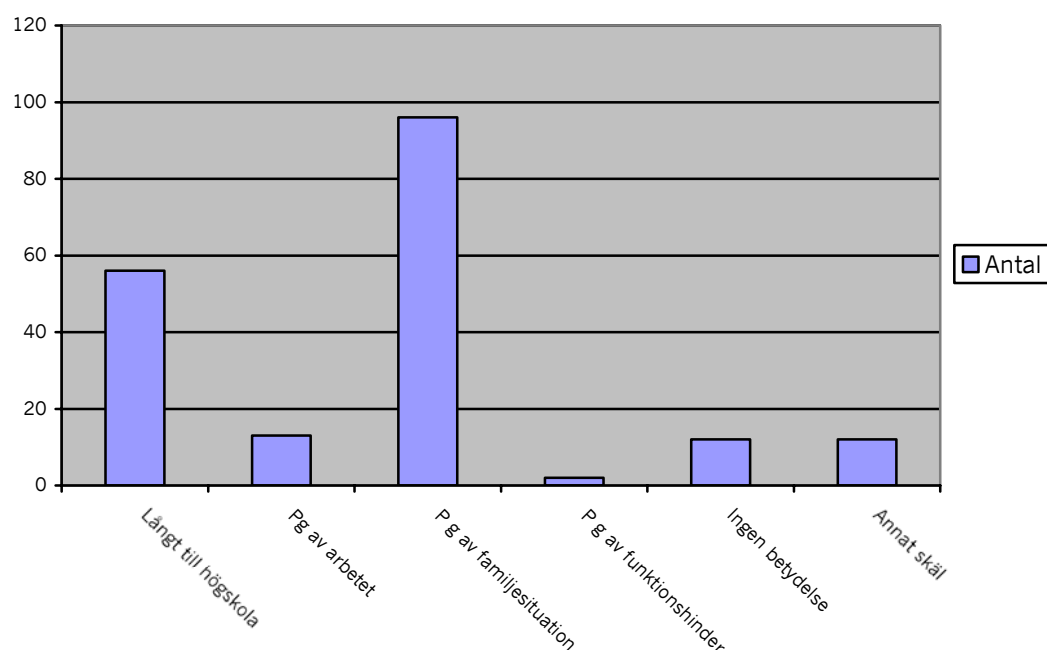
”Hade svårt att försörja mig som egen företagare.”

”Mitt arbete som löneassistent på Posten skulle flyttas till annan ort.”

3.7 DISTANSUPPLÄGGETS BETYDELSE³⁸

Närmare etthundra stycken, ungefär 70 procent, har angett att de inte kunde studera på annat sätt än på distans på grund av familjesituationen. Många har även angett att de hade långt till närmaste högskola.

Varför distansutbildning?

Närmare etthundra stycken har angett att familjesituationen styrde valet (Flera alternativ kunde anges)

³⁸ Fråga 17 och 18 i enkäten

Vissa har kommenterat frågan. Här några exempel:

”Min enda möjlighet”

”Studieformen passade mig. Jag åkte ner en vecka i månaden till Umeå och hade alla föreläsningar där. Sedan fick jag göra arbetsuppgifter, prov, praktik m.m. i Kiruna.”

”Min kostnad för utbildningen kunde hållas nere och jag kunde förfoga över min egen tid.”

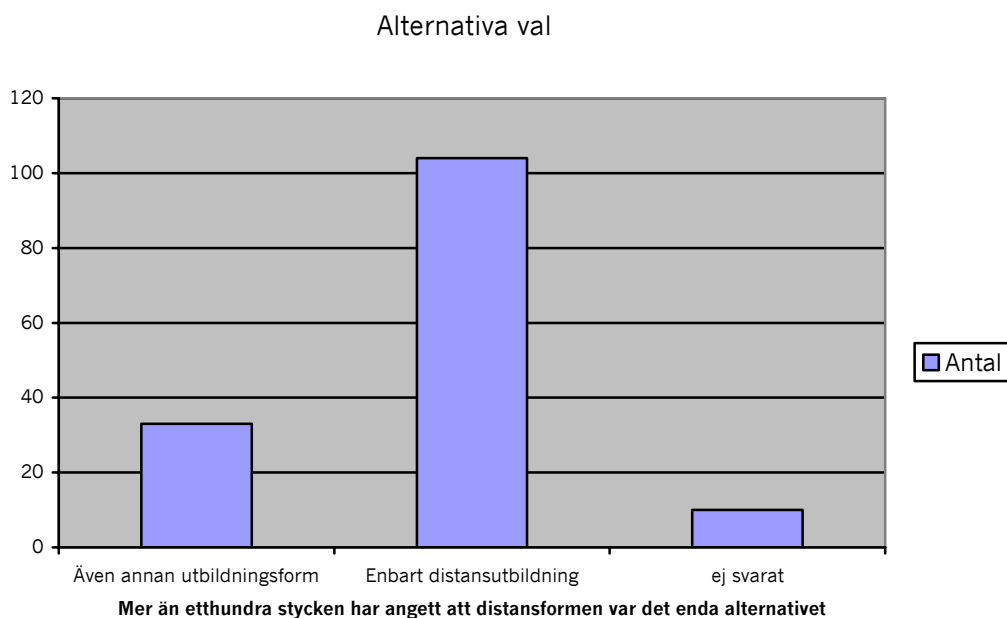
”Jag trivdes med att ta stort ansvar över min utbildning och förfoga över tiden som jag tyckte bäst.”

”Ville ej flytta. Nykär.”

”Jag hade sambo, hund och häst och det skulle bli krångligt att flytta.”

”Hade helt enkelt inte orkat att flytta för att plugga.”

För mer än 70 procent av dem som besvarade enkäten fanns alltså inget annat reellt alternativ än distansutbildning.

Sextioåtta stycken har kommenterat varför distansutbildning var enda alternativet. De allra flesta kommentarerna handlar om familjesituationen. Här några exempel:

”Svårt att flytta, vara borta länge då man har familj och små barn.”

”Jag är ensamstående mamma med tre barn som bor hemma.”

”Familjen. Två hemmavarande barn som jag inte ville vara ifrån i 4,5 år. En man som omöjligen kunde tänka sig att ansvara för hem och familj under en så lång studietid.”

”Tre barn, 2, 5, 8 år + skiftarbetande make.”

”Hade inte haft möjlighet att flytta på grund av delad vårdnad.”

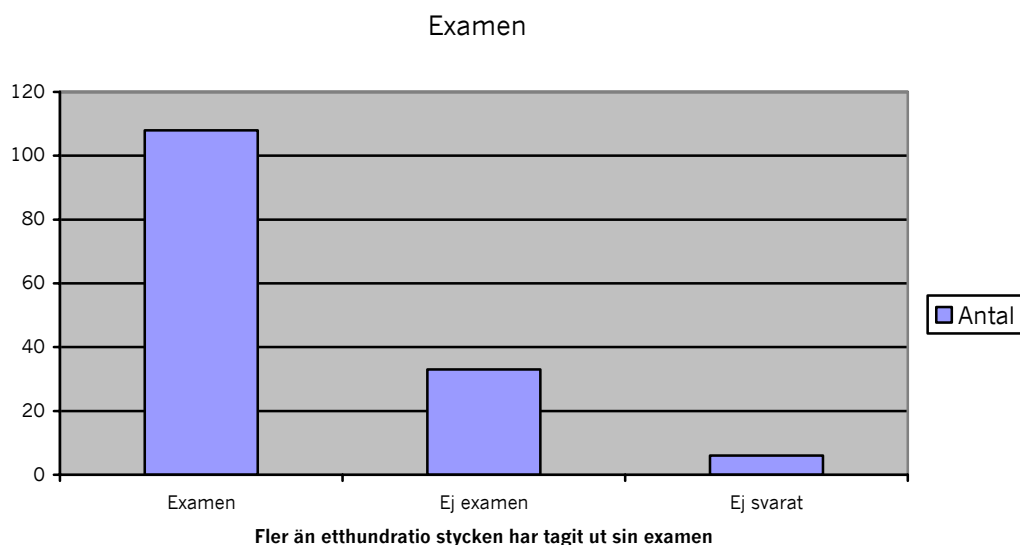
”Eftersom jag hade en fast anställning var det inte nödvändigt för mig att vidareutbilda mig. Det var möjligheten att läsa på distans som gjorde att jag började tänka på att byta yrkesinriktning.”

”Jag var lite äldre när jag började plugga och var inte intresserad att ”leva studentliv” med andra yngre.”

”Omöjligt med små barn och långt till universitet.”

3.8 EXAMEN³⁹

Nästan 75 procent av de etthundrafyrtiosju har tagit ut sin examen. Värt att lägga märke till är att två av utbildningarna avslutades efter år 2000.

Ett tjugotal har kommenterat frågan och då i huvudsak de som inte tagit ut sin examen. Här några exempel:

”Saknar 3 poäng. Klarar inte tentan!”

”Måste klara linjär algebra, vad jag nu ska med det till?!”

”Jag saknar 1 poäng för att kunna ta ut min examen.”

”Saknar ett par kurser som får vara för att jag inte känner motivation för dem.”

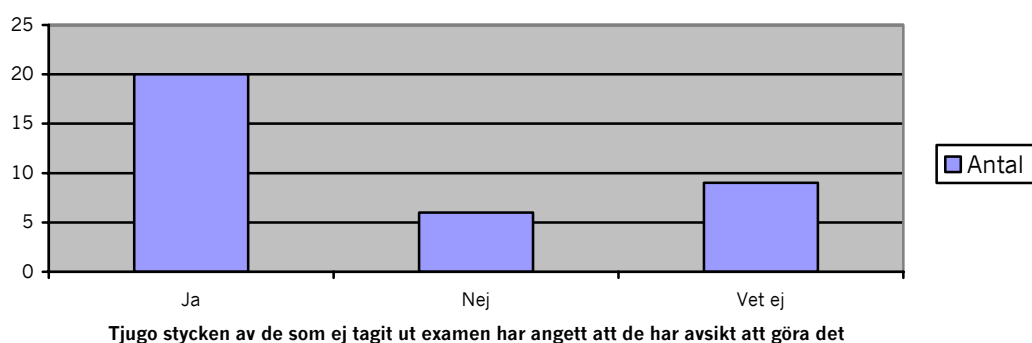
”Tenta i organisk kemi 5 poäng ej avklarad.”

De flesta av dem som inte har tagit ut sin examen har angett att de har för avsikt att göra det.

---

³⁹ Fråga 19 i enkäten.

Avsikt att ta ut examen

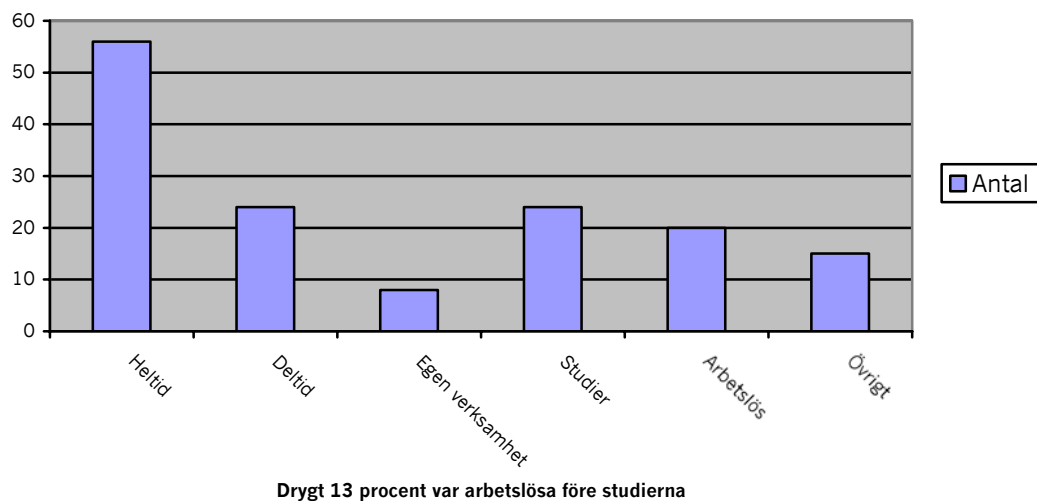
Frågan har ställts även för att kunna få en uppfattning om vilka möjligheter det kan finnas för lärosätena att ta initiativ för att medverka till att examen tas ut. Kommentarererna visar i varje fall att det för de flesta saknas rätt lite.

Detta är även en erfarenhet från ”Räddprojektet” vid Lärarhögskolan i Stockholm som vänder sig till alla studenter med högst 40 poäng kvar till examen. Ett projekt som fått mycket lyckat resultat⁴⁰ och som förstås även betyder mycket för lärosätet eftersom högskolans ekonomiska tilldelning påverkas positivt.

3.9 SYSSELSÄTTNING FÖRE STUDIER⁴¹

Närmare 87 procent av dem som besvarade enkäten var sysselsatta på heltid, deltid, med studier, egen verksamhet m.m. Drygt 13 procent var arbetslösa.

Sysselsättning före studier

⁴⁰ <http://www.lhs.se/ruc/sal/radda.html>.

⁴¹ Fråga 7 och 11 i enkäten.

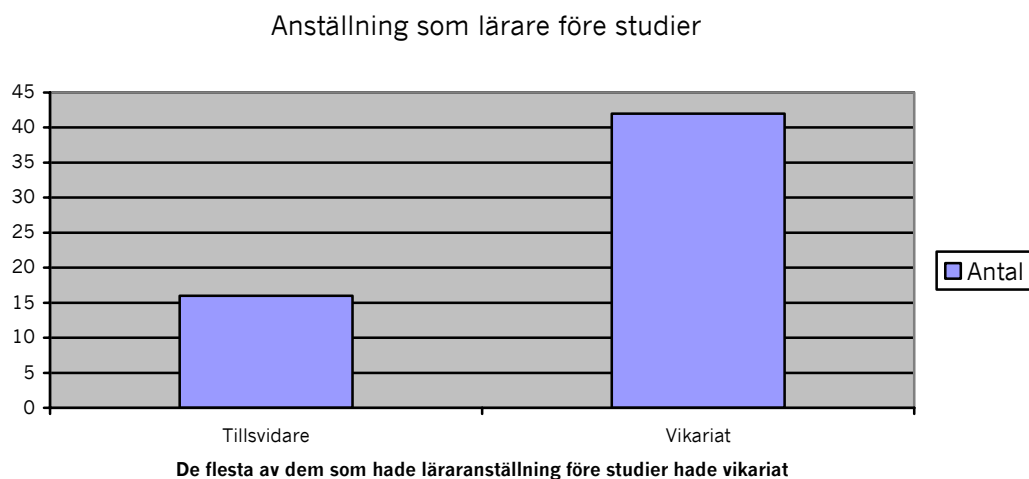
En del har kommenterat. Här några exempel:

”Heltidsanställd som blev uppsagd från arbete då arbetsgivare flyttade personal till annan ort.”

”Hemma med småbarn, läste in 3:e gymnasieåret. Vikarierat som hemsamarit.”

”Komvux, innan dess föräldraledig med korta vikariat inom vård/omsorg.”

”Föräldraledig.”

Närmare 40 procent, femtioåtta stycken, hade anställning som lärare före studierna. Av dessa hade ca. 27 procent tillsvidareanställning.

I dag (2003/2004) är den generella siffran för dem som inte fullgjort högskolepedagogisk utbildning betydligt högre. Fyrtiotre procent av dessa har tillsvidareanställning⁴²

En del (totalt nitton) har kommenterat frågan. Här några exempel:

TILLSVIDAREANSTÄLLNING

”Förskollärare/föreståndare.”

”Jag arbetade heltid på Hasselakollektivets behandlingshem.”

VIKARIAT

”Jag var arbetslös men vikarierade mycket inom kommunen.”

”För att pröva på läraryrket i ett år.”

3.10 ANSTÄLLNING OCH SYSSELSÄTTNING EFTER STUDIER⁴³

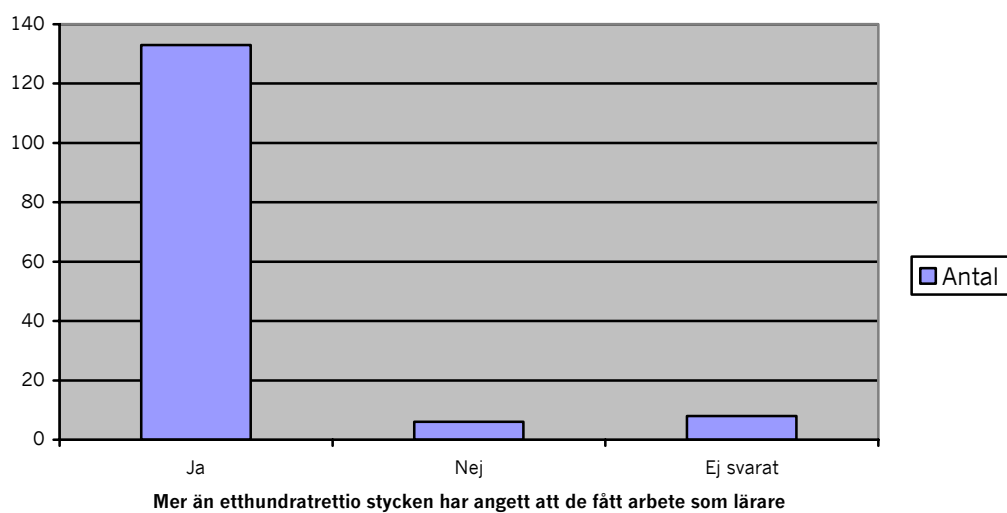
Mer än etthundratrettio stycken, 90 procent, har angett att man fått arbete som lärare efter studierna. Ett fåtal av dessa drygt etthundratrettio arbetar i dag inte som lärare, men kan ändå i en del fall arbeta kvar i skolan som t.ex. skolledare.

⁴² Skolverket juni 2004.

⁴³ Fråga 20, 21 och 22 i enkäten.

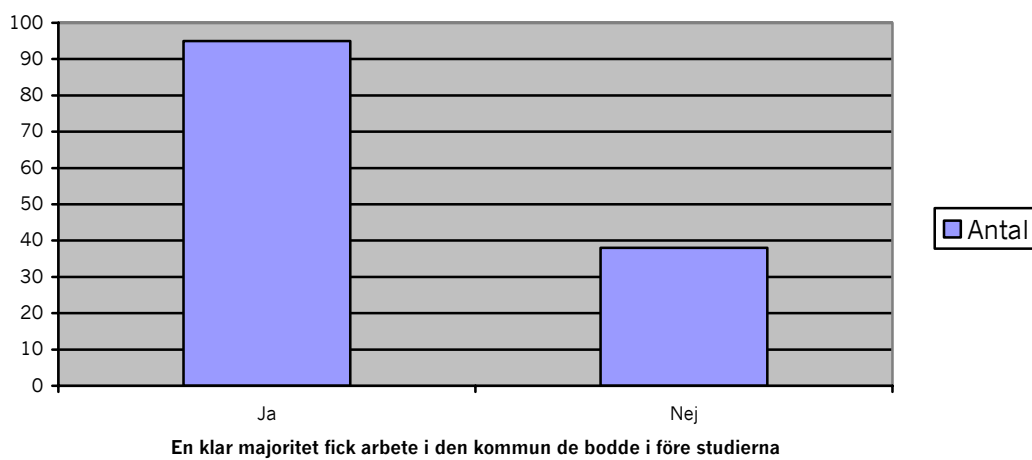

Arbete som lärare

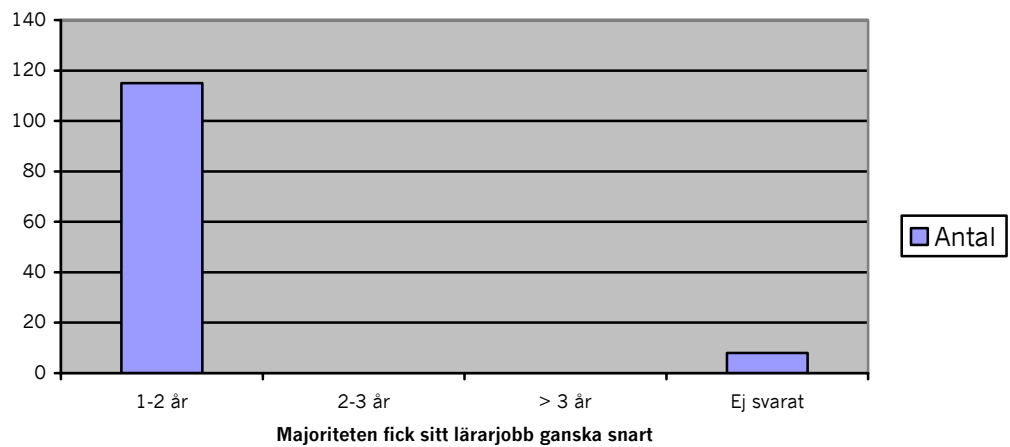
Något mer än 70 procent av dem som fick arbete som lärare fick detta i den kommun de bodde i före studierna.

Arbete som lärare i den kommun man bodde i före studier

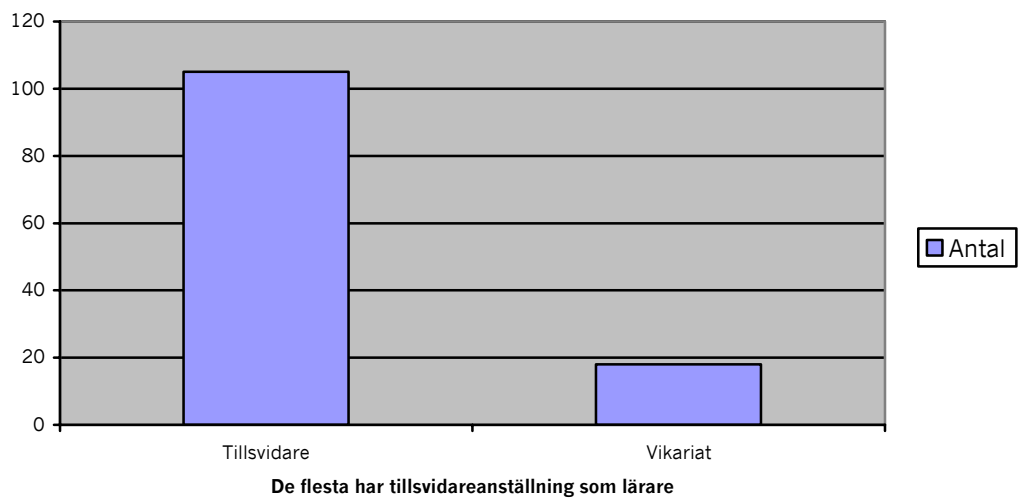
De allra flesta, mer än 86 procent av dem som arbetar som lärare idag, fick sitt arbete inom ett till två år.

Tid till första lärarjobb

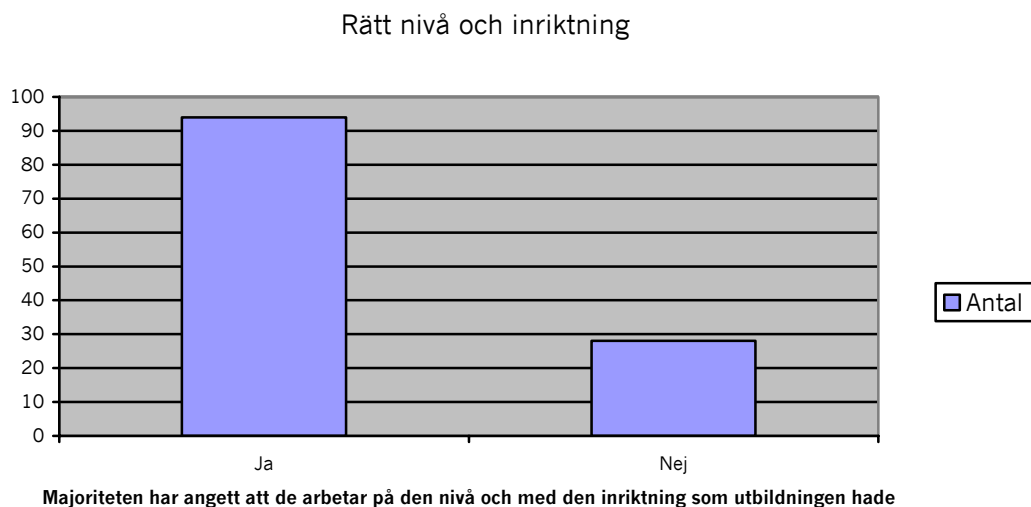
Närmare 85 procent av dem som idag har anställning som lärare har tillsvidareanställning. Värt att lägga märke till i detta sammanhang är att två av utbildningarna (Örnsköldsvik och Lycksele) avslutades först efter år 2000.

Nuvarande anställningsform

3.11 ARBETE PÅ UTBILDNINGSNIVÅ OCH INRIKTNING⁴⁴

Närmare 80 procent av dem som idag arbetar som lärare gör det på utbildningens nivå och med den inriktning som utbildningen hade.

Totalt fyrtio stycken, har kommenterat frågan. Här några exempel:

J A

”...och nej. Ma/No-ämnena har jag ansvar för även om jag nu är Sv/So-lärare. När jag följer en klass längre än 3 år hamnar Ma/No på ”mitt bord”. Det är en STOR miss inom kommunerna att det inte fungerar som utbildningen var tänkt, att vi skulle jobba mot varandra, Ma/No- mot en Sv/So-lärare.”

”Egentligen både ja och nej. Jag har i stort sett aldrig fått användning för Sv2 eftersom vår kommun inte tar emot flyktingar/invandrare.”

”Jag undervisar även i svenska trots att utbildningen gav behörighet i detta ämne t.o.m. åk 3. Jag undervisar i åk 6.”

N E J

”Jag arbetar på Komvux med både grundskolekurser och gymnasiekurser.”

”Arbetar på gymnasiet, gjort kompletteringar.”

”Utbildad 4-9 So men arbetar på Komvux med i huvudsak gymnasiekurser.”

”Arbetar i alla årskurser. Olika ämnen.”

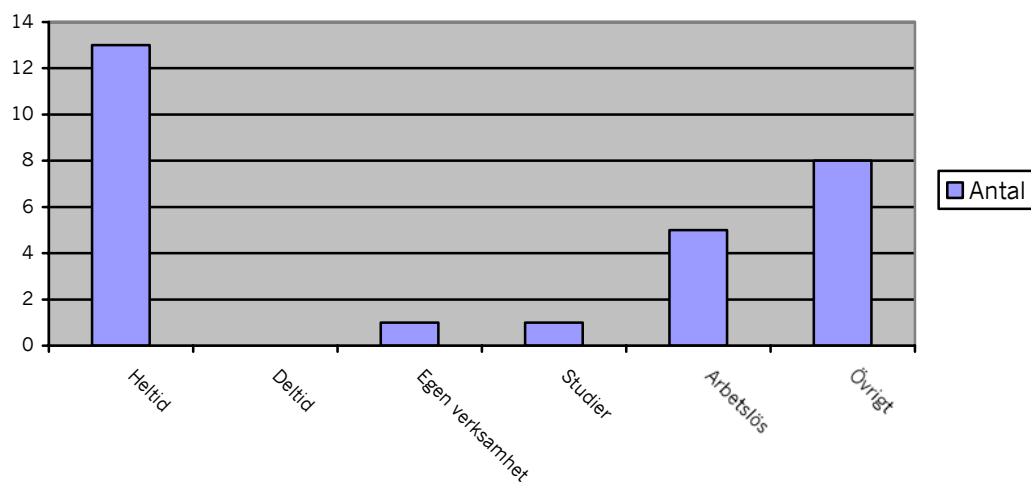
---

⁴⁴ Fråga 23 i enkäten.

3.12 SYSSELSÄTTNING FÖR DEM SOM EFTER STUDIER INTE ÄR LÄRARE⁴⁵

Bland dem som idag inte arbetar som lärare (men vissa ändå inom skolan), dvs. ca. 20 procent av dem som besvarade enkäten, har de flesta en sysselsättning. Ett fåtal är arbetslösa.

Sysselsättning för icke lärare

Ca hälften av dem som ej arbetar som lärare arbetar heltid

Sammanlagt fjorton stycken av dem som idag inte arbetar som lärare har kommenterat frågan. Här några exempel:

”Får arbeta som lärare men har valt ett annat yrke av löneskäl.”

”Har jobbat som lärare men är nu egenföretagare.”

”F.n. är jag arbetslös, alltså mest troligt mellan två vikariat men jag är då arbetslös under sommaren.”

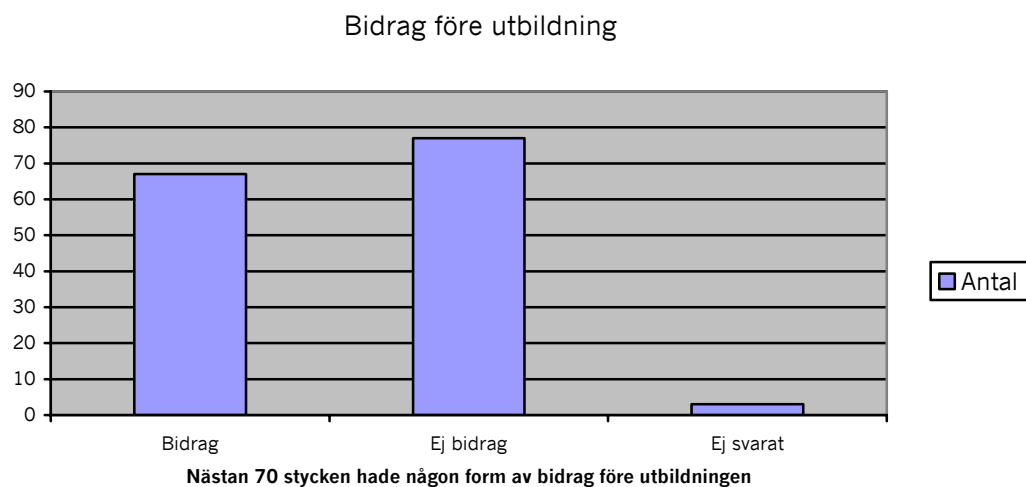
”Jag är mammaledig idag.”

”Jag arbetade som lärare i två år, därefter som rektor och detta fortfarande.”

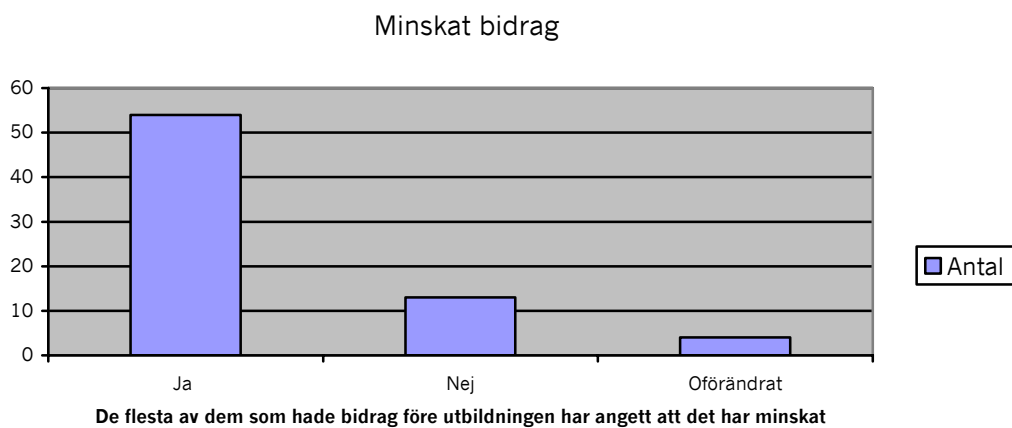
⁴⁵ Fråga 24 i enkäten.

3.13 BIDRAG FÖRE OCH EFTER UTBILDNING⁴⁶

Drygt 45 procent hade någon form av bidrag⁴⁷ före utbildningen.

Närmare 80 procent av dem som hade någon form av bidrag före studierna har angett att detta har minskat.

⁴⁶ Fråga 25 och 26 i enkäten.

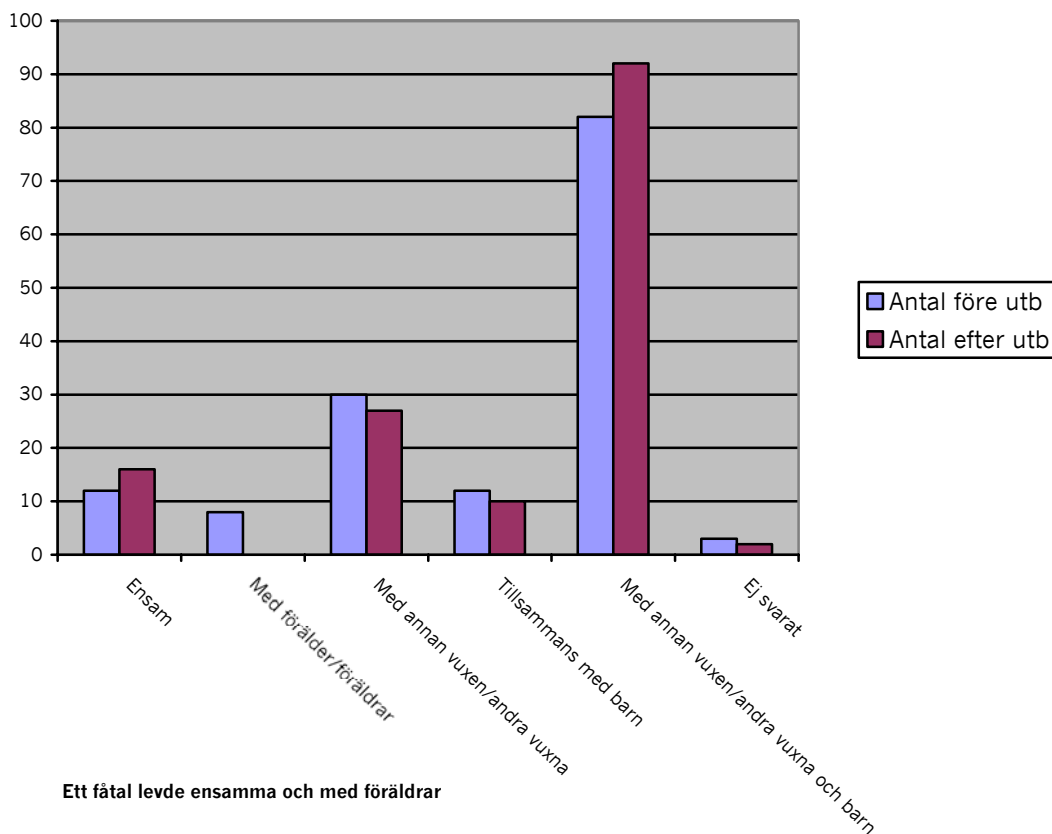
⁴⁷ Frågan lydde: Uppbar du före studierna till lärare någon form av bidrag t.ex. a-kassa, bostadsbidrag, sjukpenning etc.?

3.14 FAMILJEFÖRHÅLLANDEN⁴⁸

Majoriteten, närmare 60 procent, levde både före och efter studier tillsammans med annan vuxen och med barn. Drygt 20 procent levde tillsammans med annan vuxen och något mer än 8 procent levde tillsammans med barn.

Dessa tre kategorier utgör alltså ungefär närmare 90 procent av dem som besvarade enkäten.

Familjeförhållanden

3.15 INSTÄLLNING TILL DISTANSUTBILDNING⁴⁹

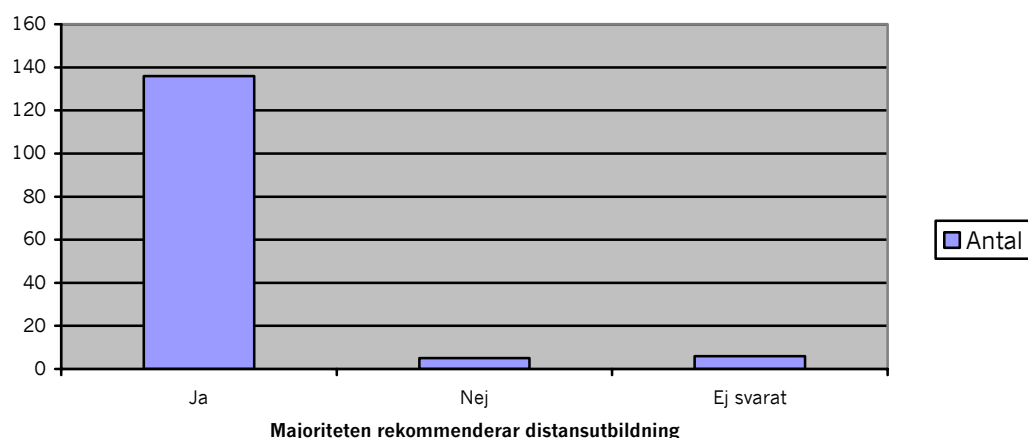
I enkäten fanns frågor som rör dels distansutbildning i allmänhet, dels lärarutbildning i synnerhet.

Mer än 90 procent skulle rekommendera distansutbildning.

⁴⁸ Fråga 26 och 27 i enkäten.

⁴⁹ Fråga 29 i enkäten.

Rekommendation av distansutbildning

Fyrtionio stycken har kommenterat frågan och då i huvudsak ja-alternativet. Här några exempel:

”Det bästa alternativet för oss som bor långt från tätorten.”

”En mycket bra form för oss med familj.”

”Fördelen med att kunna bo kvar och ev. jobba deltid under studietiden.”

”Denna utbildningsform passar människor som är vana att ta eget ansvar. Jag skulle rekommendera distansutbildning till människor som redan hunnit arbeta, resa och dylikt dvs. inte de som just slutat gymnasiet.”

”Vi hade dock önskat mer distans. För mycket åkande till Umeå, onödigt många gånger, och kostsamt.”

”Absolut bland det bästa jag gjort för mig själv.”

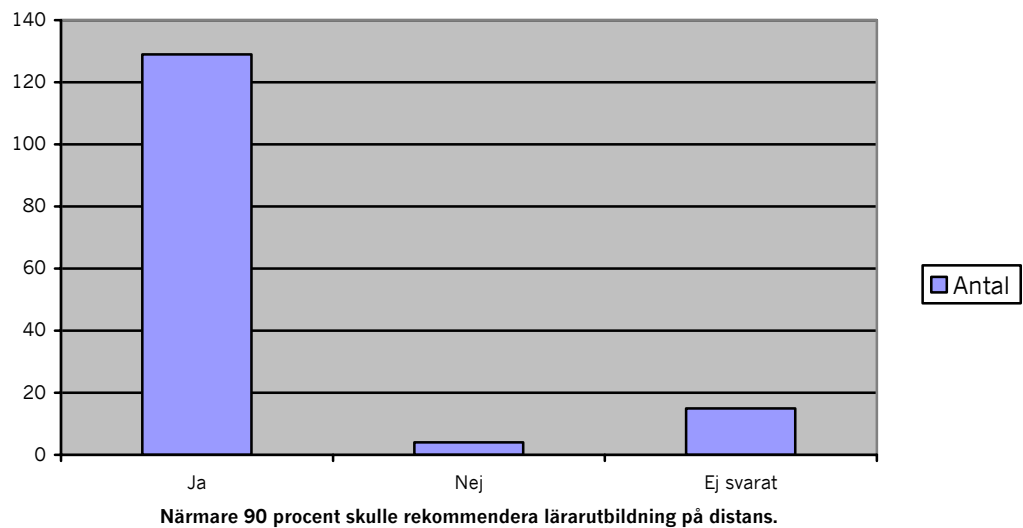
”För den som har god självdisciplin och mycket annat som tar tid är det en oerhört bra studieform. Att få läsa en yrkesutbildning med andra som har erfarenhet inom yrket är en mycket bra bonus. Det mesta får verklighetsförankring direkt.”

”Ja, till vuxenstuderande/studerande med familj. Man förfogar över sin tid själv och kan läsa på tider som passar t.ex. när barnen är i skolan, kvällar och helger, nätter etc. Man får då också tid för familjen i viss mån. MEN distansstudier kräver DISCIPLIN, motivation och ENERGI. Många kurser läggs upp på ett mer krävande sätt än de reguljära kurserna. Det krävs mer av en distansstuderande.”

”Rekommenderar distans till alla som har självdisciplin och sitter fast med barn och hus som inte går att sälja i glesbygd.”

”Toppenbra! Jag studerade hemma, tenterade hemma och åkte bara till Umeå för föreläsningar. Kunde vara hemma med min dotter jättemycket.”

Rekommendation av lärarutbildning på distans

Av dem som sade ja till distansutbildning har närmare 90 procent svarat att de skulle rekommendera just lärarutbildning på distans.

Fyrtiofem stycken har kommenterat frågan. Kommentarererna liknar mycket dem som lämnats i föregående fråga, men här är ytterligare några exempel:

”Det är den ultimata formen av utbildning där man tvingas ta ansvar för sina studier till 110 procent.”

”Det behövs ju behöriga lärare.”

”Distansutbildning fungerar bättre för äldre än för yngre människor.”

”Tycker att den lärarutbildning vi fick i Umeå var mycket bra, mycket tack vare att vi var där en vecka per månad så vi hade möjlighet att träffa alla lärare och tillgång till bibliotek och extra föreläsningar. Hade inte fungerat för mig utan mycket föreläsningstid.”

”Man måste ha klart för sig att det är mycket mer krävande att studera på distans. Om möjlighet finns så rekommenderar jag att man ska gå till ’vanlig’ utbildning.”

”Men under förutsättning att man har ett studiecentrum att träffas vid och att man har träffar med andra lärarstuderande en gång i veckan och inte bara via datorn.”

”Den var givande. Studiegrupperna på hemorten gav ett gott stöd, bra sammanhållning och vänner för livet.”

”Ja, om det fungerar så att man får träffa föreläsarna plus övriga studenter som jag gjorde vid Umeå universitet. Tyckte inte om den distansutbildning som sker via videokonferens. T.ex. att genomföra en retorikövning inför en grupp ger mer lärdom än att genomföra övningen med ryggen mot klasskamraterna och sittandes mot en videaskärm till föreläsaren, ger inte den träning som du behöver som lärare.”

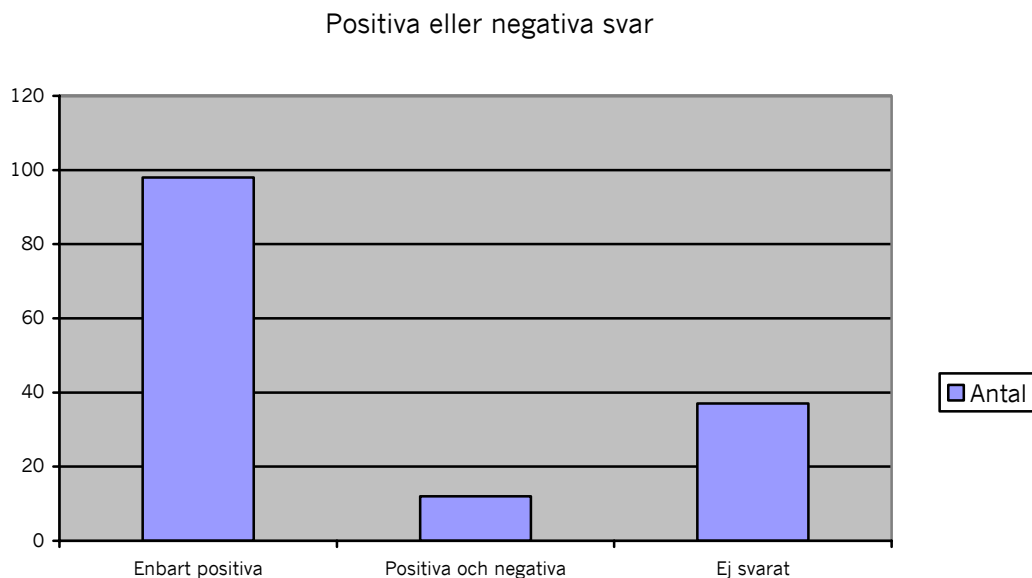

3.16 NYTTAN AV DISTANSUTBILDNINGEN MED EGNA ORD⁵⁰

Den sista frågan i enkäten var öppen och lydde:

”Hur skulle du med egna ord vilja uttrycka den nytta du haft av din lärarutbildning på distans?”

På frågan svarade etthundratio stycken⁵¹. Svaren innehöll i huvudsak positiva kommentarer.

De positiva kommentarerna har grupperats i kategorier enligt nedan. Varje svar har i de flesta fall innehållit flera kommentarkategorier. I praktiken går förstås de olika varianterna in i varandra, vilket gör att kategoriseringen inte alltid blir helt exakt.

Men sammantaget säger ändå sammanställningen dels rent allmänt och totalt vilka positiva värden distansutbildningen haft, dels vilka av dessa värden som de som besvarade enkäten valt att lyfta fram alldeles särskilt.

---

⁵⁰ Fråga 30 i enkäten.

⁵¹ Samtliga svar finns i bilaga 2.

Kommentarkategori	Antal kommentarer
Hemorten Arbete på hemorten Möjlighet att bo kvar	27 st
Arbete Bra arbete Bra lön Säkert arbete Behörighet	42 st
Personlig utveckling Livskvalitet Självkänsla Yrkesroll Självständighet Ansvarsförmåga	34 st
Familj och fritid Ansvar för barn Sammanboende Fritidsintressen Socialt sammanhang	29 st
Grund för fortsatta högskolestudier Ta examen inom yrket Vidareutbildning inom yrket Högskolestudier ej direkt yrkeskopplade	3 st
Enda alternativet	15 st
Teori-praktik Under utbildningen Tidigare arbetslivserfarenhet Äldre studiekamraters erfarenhet	8 st
Sociala relationer Behålla nätverk Nya nätverk Integration Gruppsamhörighet, laganda	20 st
Möjlighet att byta yrke	8 st
Studiefinansiering Heltidsarbete Deltidsarbete Förmånligare än att studera på högskoleort	7 st
IT- och datorkunnande	3 st

De positiva svaren var alltså många. En del var ganska kortfattade, en del mer utförliga. Här är ett par exempel på svar som vardera innehåller flera kommentarkategorier.

”Jag tillhör en av de första kullarna som läste på distans, halvfart. Jag hoppade på utbildningen under andra terminen. Halvfart distans var utmärkt för mig. Jag hade tre barn hemma och det passade mig utmärkt att kombinera en helg/månad med plugg på ”mammalediga” stunder. Det var oerhört stimulerande att läsa ihop med andra som arbetade inom yrket. Vissa föreläsare hade sin yrkesverksamma tid en bit tillbaka. Men med studiekamraterna var innehållet i undervisningen alltid aktuell. Flera av mina studiekamrater har jag kontakt med. Tack vare en stor portion målmedvetenhet och

självdisciplin blev jag klar på kortare tid än vanliga helfartsstudier. Jag läste med mina halvfartare, andra helfartsstudenter och vanlig helfart. Lärarutbildningen i Umeå var verkligen tillmötesgående för att ge mig möjlighet att läsa i snabbare takt än helfart. (I dag kan jag inte riktigt förstå att jag orkade, men det var så stimulerande).”

”Distansutbildningen gav mig möjlighet att påverka mitt liv i en positiv riktning. Min livskvalitet ökade. Jag fick ett nytt yrkesliv med, för mig, bättre arbetstider och ett mer ’familjevänligt’ arbete. Om jag önskar kan jag också vidareutbilda mig inom mitt yrke och därmed försäkra mig om att ha en eftertraktad utbildning. Åren som studerande ser jag tillbaka på med glädje; det var en oerhört givande tid som gav mig nya vänner och en ständig längtan efter att studera mer! Alla som studerade samtidigt som mig hade många års livserfarenhet och flera år på nacken, vilket bidrog till att utbildningen blev mer givande än att studera vid en ’vanlig’ lärarutbildning där flertalet är yngre. Hade inte utbildningen gått på distans hade jag nog ännu arbetat vidare som utbildad vikarie eller inom restaurangbranschen där jag tidigare arbetade.”

Några kommentarer var negativa. Här några exempel:

”Resorna jobbiga. 40 ggr till Umeå sammanlagt.”

”Har inte läst på distans. Därför förstår jag inte varför jag fått detta brev.”

”Det är egentligen bara SJ som inte uppmuntrat studierna.”

”Inte direkt mycket. Tror egentligen att jag skulle vara lika bra lärare utan att utbilda mig, Kallas kort och gott: Sunt förnuft.”

”Svårt att säga när det inte längre finns några lärarjobb att få på grund av att så många utbildat sig på distans, plus alla nedskärningar inom skolan.”

”Jag var yrkesofficer tidigare och jag är mycket besviken på den ledarskapsutbildning universitetet bjöd på.”

4 DISKUSSION

Studiens övergripande mål och syfte har varit:

Att bidra med underlag huruvida flexibla distansutbildningar kan tillgodose specifika arbetsmarknaders behov.

Att beskriva vilken betydelse förekomsten av distans- och decentraliserad lärarutbildning haft för rekryteringen av utbildade behöriga lärare i Norrland.

Diskussionen tar i inledningen upp urval och bortfall, betydelsen ur ett individuellt perspektiv och ur ett samhällsligt perspektiv.

Avslutningsvis diskuteras lärarutbildningarna i denna studie i relation till utbildning generellt, lärcentras roll, framtida utbildningsbehov, förutsättningar och former för distansutbildning samt överförbarhet till andra sektorer.

4.1 URVAL OCH BORTFALL

Enkäten besvarades inom tidsramen av 147 personer. Vid seminariet⁵² påpekades att det kan finnas inslag av ”positivt urval” i enkäten, men även att resultaten är entydiga och positiva.

Bortfallet berodde säkerligen bl.a. på att utskicket gjordes sommartid och på att det var besvärligt att identifiera de aktuella personerna. I detta senare faktum finns en problematik som har att göra med hur lärosätena kodar eller märker.

För framtida studier och utvärderingar av bl.a. riktad utbildning vore det av stort värde att identifikationen av studiegrupper och individer som nyttjat lärcentra underlättades. Detsamma gäller identifikationen av samtliga högskolestuderande i en kommun, dvs. även de som inte nyttjat lärcentra utan studerat individuellt i hemmet eller på arbetsplatsen etc.

Vid seminariet framfördes att det skulle vara intressant att göra en jämförelse med en referensgrupp hämtad från reguljär lärarutbildning, vilket nedan har beaktats i viss mån i avsnittet där resultaten i denna studie jämförs med utbildning generellt.

4.2 BETYDELSE FÖR FAMILJ OCH INDIVID

Här diskuteras betydelsen ur ett mer individuellt och familjeinriktat perspektiv.

4.2.1 Utbildningsbehovet

Individens utbildningsbehov tydliggörs i många enkätsvar. Behovet har främst sitt ursprung i att man förstod behovet av just lärare, att man ville bo kvar, att man redan tjänstgjorde som lärare men utan utbildning, att man ville byta yrke och att man ville förändra sin livssituation.

4.2.2 Motivation och förkunskaper

Den egna motivationen att utbilda sig på högskolenivå har varit mycket stor, vilket visar sig genom att man i stor utsträckning anger att det var det egna initiativet som påverkade mest när man bestämde sig för att ta steget till studier. Motivationen märks även på att en stor andel, 65 procent, hade gjort en insats för att komplettera sina gymnasiebetyg och mer än 60 procent hade inte tidigare studerat vid högskola.

4.2.3 Distansuppläggets betydelse

De flesta angav på frågan om detta med att utbildningen var på distans hade någon betydelse i första hand att man inte hade kunnat studera på annat sätt på grund av familjesituationen. För

---

⁵² Se bilaga 4.

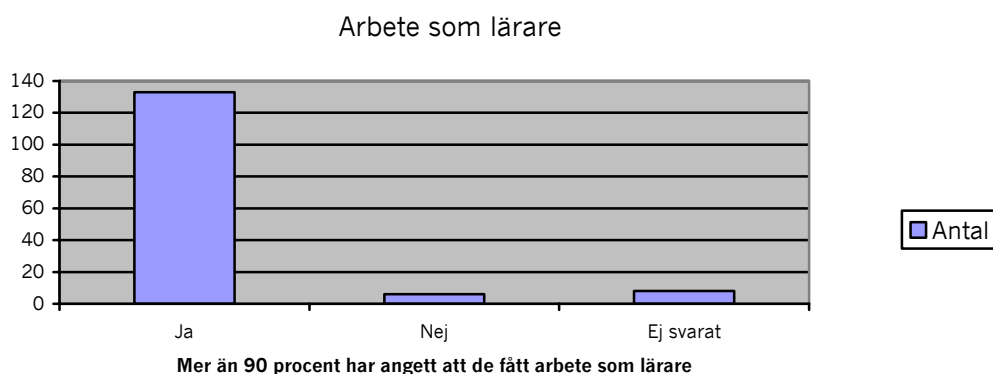
mer än 70 procent av de svarande fanns i praktiken inget annat alternativ än denna distansutbildning. Man skulle uppenbarligen inte ha studerat till lärare om inte denna möjlighet hade givits.

4.2.4 Sysselsättning före och efter utbildning

Utbildning väljer man ju normalt inte bara för utbildningens skull utan för att få arbete och god försörjning och en bra livssituation för sig själv och för familjen.

En stor andel av de svarande hade någon form av sysselsättning före studierna. Enbart ca. 13 procent har angett att man var arbetslös. Men sysselsättningen hade uppenbarligen inte sådan karaktär att man såg någon framtid inom denna sysselsättning. Bl. a. hade 40 procent redan före studierna anställning som lärare, men för de flesta handlade det om vikariat.

Efter utbildningen har inte mindre än 90 procent av de svarande fått arbete som lärare, varav drygt 70 procent i den kommun där de bodde före utbildningen. Närmare 85 procent av dem som nu har anställning som lärare har i dag tillsvidareanställning. Man fick arbete som lärare mycket snabbt. Närmare 80 procent fick jobbet inom 1-2 år.

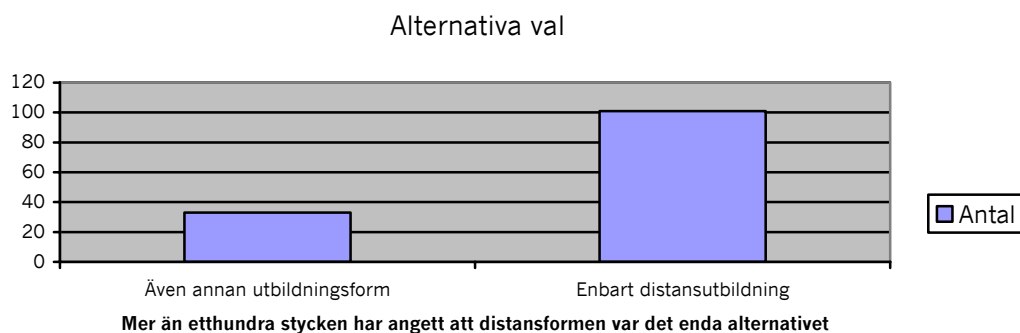

Dessutom finns bland dem som idag inte arbetar som lärare enbart ett fåtal arbetslösa.

4.2.5 Boende och rörlighet

För mer än 70 procent fanns alltså inget annat alternativ än distansutbildning, vilket hade sitt ursprung i en egen personlig vilja att bo kvar på orten och i det faktum att familje- och boendesituationen omöjliggjorde flyttning till en universitets- eller högskoleort. I dag bor ca. 80 procent kvar i kommunen.

Dessutom bor ytterligare omkring 5 procent kvar inom länet. Men endast omkring 15 procent har flyttat från det län där man bodde före studierna.

Rörligheten har alltså varit mycket låg. Man har själv valt att bo kvar och på många ställen i enkätsvaren framkommer det hur nöjd man är med att detta var möjligt.

På frågan om skälet till flyttning (inom och utanför kommunen) har de flesta valt att ange ”familjeskäl” vilket förstås är ett övergripande svar som i sig rymmer att man sökte arbete som lärare eller annat arbete på annan plats etc. Praktiskt taget alla är dessutom nöjda med flyttningen.

Grundläggande för individen har varit att skapa en bättre situation för sig själv och för familjen ur olika aspekter. Det var därför som inget annat alternativ fanns än distansutbildning och det var därför som man varken ville eller kunde flytta.

4.2.6 Familjesituation

Majoriteten, närmare 90 procent, levde med annan vuxen och barn, enbart tillsammans med barn eller enbart tillsammans med annan vuxen. Endast drygt 10 procent levde ensamma. Så var det före studierna och i stort sett likadant är det efter utbildningen och i nuläget. Inte så konstigt i sig eftersom man var i snitt betydligt äldre än den ”vanlige” campusstudenten och eftersom man hunnit bilda familj med allt vad det innebär. Dessutom var majoriteten kvinnor och de har tidigare och generellt en högre familjebildningsgrad än män.

Viljan och möjligheten att ta eget ansvar för sig själv och för familjen visar sig i enkäten även på så sätt att det i kommentarer många gånger framkommer att distansutbildningens uppläggning möjliggjorde, för dem som så önskade, deltidsarbete, ja t.o.m. heltidsarbete, vid sidan om studierna, vilket minskade beroendet av studielån och bidrag.

4.2.7 Bidrag

Drygt 45 procent hade någon form av bidrag före studierna. Bidragen har efter utbildning minskat.

4.2.8 Personlig utveckling och socialt nätverk

I väldigt många av kommentarerna lyfts den personliga utvecklingen fram. Distansutbildningen ställde höga krav på eget ansvarstagande, egna initiativ och egen planeringsförmåga. Därför har många valt att lyfta fram att den egna självkänslan har stärkts rent allmänt men även i den nuvarande yrkesrollen. Detta har ytterligare förstärkts av att de allra flesta lyckats fullfölja utbildningen och dessutom ta ut sin examen.

Rätt många säger i sina kommentarer att gruppstudierna och de nödvändiga sociala kontakterna under utbildningen gjorde att man utökade sitt personliga nätverk och att man i många fall fått

”vänner för livet”. Dessutom är det en självklarhet att man genom att man kunde bo kvar kunde behålla de sociala kontakter och det nätverk man redan hade.

För individen och för familjen har uppenbarligen distansutbildningen till lärare haft en mycket stor betydelse, vilket har visat sig i enkätsvaren och i kommentarerna, inte minst i den sista öppna frågan där etthundratio personer angett nyttan av utbildningen med egna ord.

4.3 BETYDELSE FÖR KOMMUN OCH REGION

De berörda kommunerna och kommunalförbunden hade ett behov av att rekrytera lärare och ha utbildning som riktade sig särskilt till deras kommuner, deras invånare och med kommunala lärcentra som pedagogisk miljö.

4.3.1 Behov

Man visste att det förelåg ett behov av lärare 1-7 och lärare 4-9. Omkring 40 procent av dem som besvarade enkäten tjänstgjorde dessutom redan före utbildningen som lärare utan att ha adekvat utbildning.

Mot den bakgrunden uppvaktade politiker och tjänstemän de berörda lärosätena vilket medförde att utbildningarna kom till stånd.

Däremot gjordes inga mer formella förstudier eller kvalificerade behovsanalyser. Nu visade det sig att det verkligen fanns behov av dessa distansutbildningar till lärare. Men frågan är om det är hållbart i alla lägen att inte göra rejäla förstudier. I annat fall finns ju risken att man, även om man får studerande till en viss utbildning, misslyckas i att göra det möjligt för de studerande att få förväntat arbete. Vid seminariet⁵³ uttryckte flera att förstudierna ofta är bristfälliga. Samtidigt poängterades svårigheten att förutse behoven när planeringstiden ibland kan vara fem-sex år.

4.3.2 Anställningsbarhet

Vissa av dem som besvarade enkäten hade redan en hel högskoleutbildning men valde ändå att skaffa sig ytterligare en. Kan det vara så att anställningsbarheten är så central att detta gjorde att man fattade beslutet att delta i lärarutbildningen? Det är ett antagande vars relevans i och för sig verkar trolig, men som kräver djupare analys för att verifieras.

De allra flesta av dem som besvarade enkäten, omkring 90 procent, fick anställning som lärare, varav majoriteten inom 1-2 år efter utbildningen. Kommunernas behov var uppenbarligen stort och kunde tillfredsställas eller åtminstone minskas tack vare distansutbildningarna.

4.3.3 Nivå och inriktning

Omkring 70 procent av dem som besvarade enkäten utbildade sig till 4-9 lärare, varav de flesta hade inriktningarna Ma/No och Sv/Språk. Inom 1-7 utbildningarna var de flesta inriktade på Sv/So. I sammanhanget bör poängteras att det under nittioalet startade ytterligare ett antal lärarutbildningar på distans, vilka inte ingår i denna studie.

Dessutom har 80 procent angett att de i huvudsak arbetar på den nivå och med den inriktning som utbildningen gällde. Majoriteten, 75 procent, har dessutom tagit ut sin examen och de flesta som inte gjort det än har för avsikt att göra det. Kommunerna har fått utbildad personal.

4.3.4 Boende och rörlighet

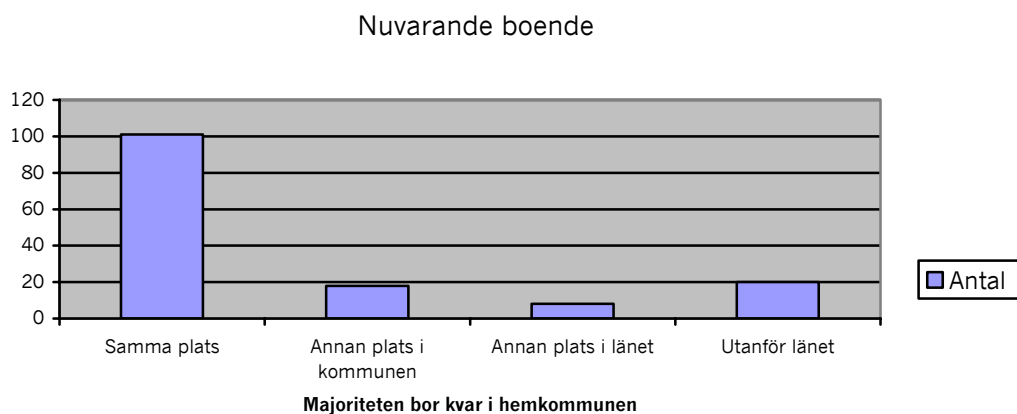
Kommunerna har ett intresse av att minska utflyttningen och av att öka inflyttningen. I detta fall bor omkring 85 procent kvar i det län man bodde i före utbildningen, varav omkring 80 procent bor kvar i kommunen. Vi vet förstås inte om de som deltagit i distansutbildningarna skulle ha stannat kvar även om man inte fått utbildning och arbete, men mycket talar för att lärarutbildningen gjorde att man kunde bo kvar.

---

⁵³ Se bilaga 4.

En jämförelse kan göras med flyttbenägenheten rent generellt vid universitet och högskolor i landet. I rapporten ”Regionala effekter av högre utbildning, högskolor och universitet”⁵⁴ skriver Hans Westlund i anslutning till en tabell som visar hur många procent som stannat kvar i länet efter examen att det framför allt är Stockholms län som behåller sina högskoleutbildade. Siffrorna var 1992 t.ex. för Umeå universitet 30 procent, Luleå universitet 68 procent, Högskolan Sundsvall/Härnösand 61 procent, Högskolan i Gävle 72 procent, Stockholms universitet 89 procent, Handelshögskolan i Stockholm 88 procent.

Siffrorna är visserligen inte helt aktuella men man kan åtminstone säga att den andel av dem som besvarade enkäten som stannade kvar i länet efter lärarutbildningarna på distans var ungefär lika stor som den andel som gällde för Stockholm 1992.

4.3.5 Ekonomiska insatser

Betydande ekonomiska resurser har satsats av olika intressenter (lärosäten, kommuner, länsregionala organ etc.) på infrastruktur i form av t.ex. lärcentra och på utveckling och genomförande av de aktuella utbildningarna.

Denna studie har inte haft till uppgift att titta på storlek och fördelning av ekonomiska insatser men nog kan man säga att de insatser som gjorts på just dessa lärarutbildningar ”lönat sig”.

4.3.6 Bidrag

Studien visar dessutom att deltagarnas behov av bidrag minskat avsevärt. Det är bara ett fåtal som i dag är arbetslösa. Även på detta sätt bör kommunerna ha ”fått igen” en del av sina insatser.

4.3.7 Långsiktiga effekter

Kommunerna har fått väl utbildade lärare som dessutom är nöjda med sin situation. Ett antagande är att det i sin tur gett positiva effekter för både skola och samhälle i övrigt. Inte enbart under själva utbildningen genom någon form av kortsiktig ”regementseffekt”⁵⁵ utan även på längre sikt genom att lärarutbildningen täckte ett faktiskt rekryteringsbehov som ledde till att

⁵⁴ Regionala effekter av högre utbildning, högskolor och universitet. ITPS, Hans Westlund (2004:002).

⁵⁵ Hans Westlund, Institutet för tillväxtpolitiska studier, skriver i rapporten ”Regionala effekter av högre utbildning, högskolor och universitet” (A2004:002) om den mer kortsiktiga s.k. ”regementseffekt” som uppstår när en ort utifrån tillförs resurser som ökar efterfrågan och sysselsättning.

de utbildade i huvudsak stannade kvar och fick arbete i den egna regionen, kommunen och länet.

4.3.8 Kommuners uppfattning om betydelsen

Representanter för kommuner och kommunalförbund har intervjuats. Här några exempel:

Från Akademi Norr framför Ulf Ståhlbröst, högskoleansvarig i Lycksele:

”Läroutbildningen som genomfördes på nittioailet i Lycksele betydde mycket för Lycksele kommun och närliggande kommuner i inlandet. En befarad brist på kompetenta grundskollärare förbyttes i balans, när de färdiga lärarna kom ut på arbetsmarknaden. Lycksele levde upp till kravet på god beställarkompetens och mottagningskapacitet och skapade en stimulerande lärmiljö.

Många av de studenter som gick utbildningen i Lycksele skulle aldrig ha utbildat sig, om inte denna läroutbildning hade erbjudits på distans. Självförtroendet och kompetensen hos lärarkandidaterna växte påtagligt under utbildningstiden. Utbildningen blev både billigare och effektivare för studenterna, när studierna kunde bedrivas nära hemmet.

Skolorna fick tack vare läroutbildningen en lättäm rekryteringssituation. De nyutbildade lärarna sökte och fick arbete, ofta i den egna kommunen. Ute på skolorna blev sedan dessa nya lärare aktiva deltagare i skolutvecklingen. Såväl arbetsgivaren kommunen som arbetstagarna, lärarna, fick avkastning på gjorda insatser. Att satsa på en läroutbildning i Lycksele visade sig vara en mycket god investering för alla”.

Från Lapplands kommunalförbund uttrycker utvecklingsledare Monica Johansson:

”I den utvärdering av verksamheten inom LKF som snart är färdig har det framkommit att läroutbildning har haft betydelse för kommunerna genom att man lyckats rekrytera behöriga lärare i väsentligt högre grad än om distansutbildningen ej funnits.

Detta torde ha medverkat till att skolan har hållit en högre kvalitet, att rekrytering av andra yrkesgrupper har underlättats p.g.a. en bra skola, att eleverna fått en bättre kvalitet på utbildningen än med utbildade lärare.”

Från Ljusdal framför Jonny Engström, chef för Utvecklingscentrum:

Grundskolläroutbildningen hade stor betydelse för kommunen Ljusdal då vi fick tillgång till mycket bra lärare, vilket vi ser resultat av idag. Flertalet av dessa kom in i studierna med annan erfarenhet från tidigare arbetsliv som jag tror har berikat verksamheten. De var också ortsbundna, vilket medfört att vi fått behålla personalen.

Den viktigaste aspekten var ju ändå att vi lyckades rekrytera och täppa till den brist som rådde på behöriga lärare i vårt landskap genom att i samverkan med högskolor som Umeå universitet senarelärare (åk 4-9), Mitthögskolan och Högskolan i Gävle tidigarelärare (åk 1-7) tillgängliggöra utbildning för ortsbundna vuxna. Idag har vi i min kommun Ljusdal behöriga lärare inom grundskolan och detta p.g.a. att vi regelbundet har genomfört grsk.läroutbildning. Läget just nu idag är att vi (Ljusdals kommun) har 51 lärarkandidater. Vår kommande utmaning är gymnasielärare, vilket avser både ämneslärare och yrkeslärare”.

Från Bollnäs kompletterar Jan Bäcklin, chef Högskoleenheten med:

”För Bollnäs del gäller samma som för Ljusdal. Ett tillägg är att sex av de sju 4-9 Ma/No lärarna fortfarande jobbar i vår kommun, den sjunde flyttade till Gävle”.

4.3.9 Utvecklings- och tillväxtklimat

Har då dessa läroutbildningar lett till utveckling och ökad tillväxt? Kan utbildningar inriktade på samhällsservice (lärare, socionomer, receptarier, sjuksköterskor med flera) ge sådana effekter?

Kommentarerna från Akademi Norr, Lapplands kommunalförbund och Gästrikland (Ljusdal och Bollnäs) tyder på att så är fallet.

Frågorna kräver dock djupare analys och undersökning än i denna studie, men det bör åtminstone vara så att för att en kommun ska ha ett bra tillväxt- och utvecklingsklimat även i mer näringslivsinriktad mening så krävs självklart en bra samhällsservice. Vem vill annars stanna kvar, flytta in, bo och verka där?

Läro- och lärutbildningarna på distans har utan tvekan bidragit till att stärka samhällsservicen i de berörda kommunerna.

4.4 LÄRARUTBILDNINGEN PÅ DISTANS I RELATION TILL UTBILDNING I ÖVRIGT

Det finns anledning att mot bakgrund av enkätresultaten lyfta fram ytterligare några variabler för att belysa betydelsen av dessa läro- och lärutbildningar på distans.

4.4.1 Kön

Bland dem som svarade är 75 procent kvinnor. Vi vet sedan tidigare av olika undersökningar att andelen kvinnor i distansutbildning rent generellt är omkring 65-70 procent. Här är alltså andelen kvinnor högre än så.

Inom grundskolan⁵⁶ var andelen kvinnor 2002/03 73,3 procent. Inte heller här finns alltså någon större avvikelse.

I Glesbygdsvverkets kartläggning av lärcentra 2001 visades att ungefär 65 procent av de studerande var kvinnor. Kvinnodominansen var dessutom störst i skogslänen.

En betydelsefull faktor är vilket utbud som erbjuds. Många programutbildningar lockar kvinnor, såsom sjuksköterske- och läro- och lärutbildning⁵⁷.

Det finns alltså inte skäl att anta att distansutbildningarna förändrat situationen i ett jämställdhetsperspektiv. Det ”gängse mönstret” har följts. Nya möjligheter ändrar uppenbarligen inte automatiskt gamla strukturer.

4.4.2 Kön och utbildningsform

Kommentarerna i enkäten talar även för att det kan vara så att många kvinnor valt utbildningsformen därför att den går att kombinera med att sköta hem och barn. I avhandlingen ”Kvinnor skapar kunskap på nätet”⁵⁸ skriver Gunnel Wännman Toresson om kvinnor som fortbildade sig på distans till specialpedagoger:

”Småbarnsmammorna i gruppen var också de som i intervjuerna gång på gång påpekade hur tacksamma de var att utbildningen var organiserad som distansstudier eftersom de såg det som enda möjligheten för fortbildning. När jag granskade hur kvinnorna organiserade sin dag fann jag att tiden för den enskilda kvinnan inte var speciellt flexibel. Varje kvinna hade ett mycket inrutat program som hon var tvungen att följa för att få det hela att fungera. Speciellt märkbart blev det för kvinnor som hade små barn och samtidigt förvärvsarbetade vid sidan om.”

---

⁵⁶ Sveriges officiella statistik Tabell 12.2: Pedagogisk utbildning och anställningslag 1992/93-2002/03.

⁵⁷ G Grepperud, T Thomsen, (2001) Villkår för et regionalt utdanningsløft. Tromsø universitet. M Asplund, A Nordström. Utvärdering av SAMS-projektet. Umeå 2001.

⁵⁸ Sid 180, ISBN 91-7305-168-3.

4.4.3 Ålder

Vi vet sedan tidigare att distansstudenter är betydligt äldre än den genomsnittliga högskolestudenten⁵⁹ (46 procent under 25 år 2001). Den genomsnittliga distansstudenten är kvinna och mellan trettiofem och fyrtio år.

Denna studie bekräftar alltså det vi redan tidigare vet, nämligen att distansstudenter är äldre än högskolestuderande generellt, vilket märks inte bara i åldersstatistiken utan även i uppgifterna om familjesituation, boende och rörlighet.

4.4.4 Utländsk bakgrund

Endast 3 procent av dem som besvarade enkäten var födda utomlands. Men när det gäller utländsk bakgrund brukar man i andra sammanhang studera personer med minst en förälder född i utlandet. I enkäten frågade vi inte efter föräldrars födelseort.

Därför kan siffran på 3 procent inte jämföras med de siffror som gällde generellt vid högskolan vid ungefär samma tid. Då hade omkring 20 procent av männen utländsk bakgrund och 25 procent av kvinnorna⁶⁰.

Däremot kan jämförelse göras med uppgifter från Skolverket⁶¹. Där informerar man om att andelen lärare födda utomlands har ökat mellan läsåren 1997/98 och 2003/04 från 6,8 procent till 8,3 procent. De siffrorna är alltså något högre än de som framkommit i denna studie, vilket bör kunna förklaras dels med att denna studies siffror i huvudsak gäller perioden före 1997/98, dels med att andelen utlandsfödda i de berörda kommunerna kan vara färre än generellt i landet.

4.4.5 Teori och praktik

Just det faktum att de studerande var äldre medförde att de hade en rätt stor arbetslivserfarenhet, i många fall som lärare.

Detta gjorde att utbildningen tillfördes särskilda kvalitéer och möjligheter att kombinera teori med praktik, vilket framgår i många kommentarer. Vid seminariet⁶² framfördes dock att kommentarerna i studien visserligen är positiva, men att de egentligen inte berör själva pedagogiken i djupare mening i de aktuella utbildningarna.

4.4.6 Studiebakgrund

Närmare 63 procent av dem som besvarade enkäten hade inte tidigare studerat vid högskola, vilket är en något högre siffra än den genomsnittliga t.o.m. för studerande vid lärcentra⁶³.

Omkring 70 procent av dem som besvarade enkäten hade föräldrar som helt saknade högskoleerfarenhet. Detta är en betydligt högre siffra än som visats i tidigare studier som då gäller studerande generellt vid lärcentra. De studierna har visat att ungefär hälften av de studerande kommer från hem som saknar högskoleerfarenhet⁶⁴. Studier gällande föräldrars socioekonomiska bakgrund visar att studerande vid lärcentra i högre grad är från arbetar- (35 procent) och företagare-/lantbrukarhem (24 procent) än vid högskolorna generellt där motsvarande siffror är 17 respektive 8 procent⁶⁵.

---

⁵⁹ 46 procent under 25 år höstterminen 2001. HSV.

⁶⁰ Årsrapport 1998. HSV.

⁶¹ Pressmeddelande 2004-06-04. Skolverket.

⁶² Se bilaga 4.

⁶³ Kartläggning av lärcentra 2001. Glesbygdverket.

⁶⁴ G Roos m fl (1999), G Roos (2002).

⁶⁵ G Roos m fl (1999), G Roos (2002).

De flesta av lärarutbildningarna avslutades under senare delen av nittioalet. För jämförelse med vad som generellt gällde för högskolestuderande har därför uppgifter hämtats från HSV:s årsrapport 1998. Här framgår vad gäller föräldrars utbildningsbakgrund att andelen av studenterna med akademisk utbildningsnivå i hemmet låg mellan 50 och 60 procent i åldrarna upp till 30 år. I högre åldrar var andelen betydligt lägre (under 20 procent bland dem som var 40 år eller mer). Detta, anger man, har säkert samband med att de äldsta grupperna har föräldrar födda i början av 1930-talet, en åldersgrupp inom vilken bara en liten andel har läst vid universitet och högskola.

Lärarutbildningarna på distans, med sina äldre studerande, avviker därför inte från vad som gällde generellt. Avvikelsen i relation till de genomsnittliga för lärcentra 2001 beror säkerligen på att studerande vid lärcentra generellt hade en större åldersmässig spridning.

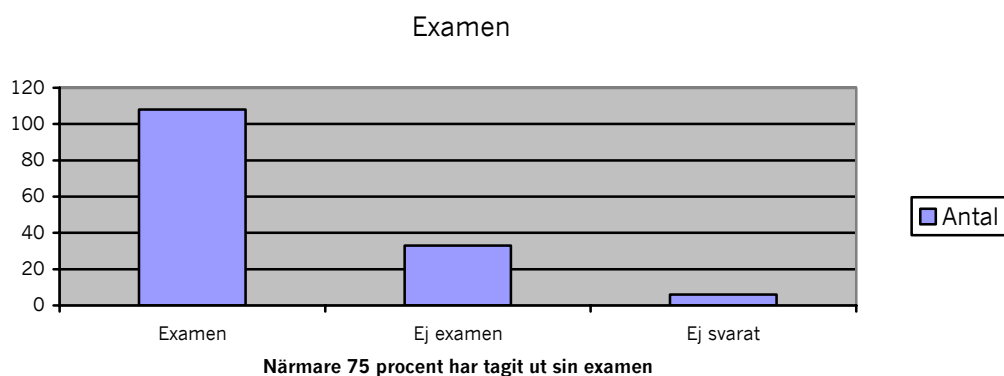
Till detta kan dessutom läggas det faktum att de studerande i lärarutbildningarna på distans troligen hade sin socioekonomiska bakgrund till större del i arbetar- och företagare-/lantbrukarhem.

4.4.7 Examensfrekvens

När det gäller examensfrekvens⁶⁶ är frekvensen för 1-7 lärare generellt sett relativt god. Åtta av tio har tagit ut examen inom tre till sju år efter start. Den andelen har legat relativt konstant sedan starten av grundskollärarutbildningen 1988/89. Examensfrekvensen är sämre på grundskollärarutbildningen med inriktning 4-9. Där har knappt sex av tio examinerats inom tre till sju år. Även denna siffra har legat konstant sedan 1988/89⁶⁷.

Nästan 75 procent i denna studie har tagit examen, inklusive dem som deltog i utbildningar som avslutats efter år 2000. Här måste hänsyn tas till att det bland dessa kan saknas ett mindre antal personer som påbörjade utbildningen men som hoppade av tidigt. Majoriteten, sjuttio procent, har gått 4-9 utbildning, vilken generellt haft en examinationsfrekvens på 60 procent.

Sammantaget gör detta att ett rimligt antagande är att examinationsfrekvensen i dessa distansutbildningar, bland dem som besvarat enkäten, är högre jämfört med generella siffror. För detta talar dessutom att kvinnor har högre examinationsfrekvens än män och att det finns ett samband mellan högre ålder och högre examinationsfrekvens.

⁶⁶ Examensfrekvensen är andelen i en grupp nybörjare som tagit ut examen inom ett visst antal år (HSV PM Genomströmning 2000-09-07).

⁶⁷ HSV PM Genomströmning 2000-09-07.

4.4.8 Lärarbenägenhet

Bland dem som besvarat enkäten har 90 procent fått arbete som lärare. En del av dessa kan i dag arbeta som skolledare och vissa kan ha bytt arbete, t.ex. startat egen verksamhet. Den siffran inkluderar då både de 75 procent som tagit ut examen samt de 15 procent som ännu inte gjort det. Det finns dock inte skäl att anta att lärarbenägenheten skulle vara lägre om man bara utgår från dem som tagit ut sin examen, tvärtom.

Skolverket säger i en PM från 2001⁶⁸ att de nyutexaminerade lärarna påbörjade arbete som lärare i mindre utsträckning under nittiotalet. Värdet för 1-7 lärare var t.ex. 94/95 ca. 78 procent. 99/00 var andelen nyutexaminerade som påbörjade arbete som lärare 1-7 83 procent och 4-9 85 procent.

Dessutom säger Skolverket i denna PM att i början och mitten av nittiotalet, när neddragningar i antalet lärartjänster gjordes, var det färre lärare som kunde få tjänst. I slutet av nittiotalet har sedan antalet tjänster åter ökat.

Mot denna bakgrund kan man påstå att lärarbenägenheten efter dessa distansutbildningar varit mycket hög, ja betydligt högre än genomsnittet generellt.

4.5 LÄRCENTRAS ROLL

Utbildningarna i denna studie har nyttjat lärcentra som lärmiljö i de flesta fall⁶⁹. Det gäller utbildningarna som riktades till lärcentra i Ljusdal, Bollnäs, Lycksele⁷⁰, Kiruna, Jokkmokk, Gällivare och Pajala. Utbildningen i Örnsköldsvik nyttjade Mitthögskolans egna lokaler på orten i en lärcentrumliknande miljö.

Lärcentra är i första hand en miljö för lärande, en mötesplats. Här ska den som vill studera få hjälp med olika saker, både inför utbildningen och under utbildningen. Det kan handla om att få tillgång till datorer, handledning, bibliotek med mera. De flesta lärcentra gör även undersökningar vad gäller behov och arbetar med marknadsföring och rekrytering. Många lärcentra försöker också påverka vilka utbildningar som ges genom att föra dialog med utbildningsanordnarna. Ett lärcentrum kan vara en nod för dialog kring strategiska utbildningsfrågor^{71 72}.

Vid tillkomsten av lärarutbildningarna i denna studie spelade lärcentra en aktiv roll. De deltog i dialogen med lärosätena tillsammans med andra representanter för kommunerna och kommunalförbunden.

Lärcentra som lärmiljö har uppenbarligen spelat en stor roll i lärarutbildningarna på distans. Här några exempel på kommentarer från undersökningen:

”Jag åkte ner en vecka en gång i månaden till Umeå och hade alla föreläsningar där. Sedan fick jag göra arbetsuppgifter, prov, praktik med mera i Kiruna.”

”Finns det möjlighet i kommunen att ha studiegrupp och om man har självdisciplin är det en utmärkt form av studier.”

---

⁶⁸ Skolverket PM Från lärarutbildning till lärartjänst 2001-10-26.

⁶⁹ Kartläggning av lärcentra 2001. Glesbygdverket.

⁷⁰ I Lycksele finns en samverkan mellan lärcentrumet och Umeå universitet, som även har egna lokaler på platsen.

⁷¹ Kartläggning av lärcentra 2001. Glesbygdverket.

⁷² Villkår för ett regionalt utbildningslöft. Grepperud, Thomsen.

”Studiegruppen på hemorten gav ett gott stöd, bra sammanhållning och vänner för livet.”

”Men, under förutsättning att man har ett studiecentrum att träffas vid och att man träffar andra lärarstuderande en gång i veckan, inte bara vid datorn.”

”Förutsatt att det finns fler från orten man kan studera tillsammans med. Min studiegrupp var ett stort stöd för mig.”

”Utbildningen var mycket bra upplagd. Att ha träffar i basgrupp varje måndag gav bra förberedelser inför samarbete i arbetslag.”

”Stor nytta. Jag var mycket nöjd med utbildningstiden, inte minst med studiecentrum i Ljusdal, där vår grupp träffades varje vecka.”

Mot denna bakgrund kan man säga att erfarenheterna från lärarutbildningarna på distans bekräftar vad Glesbygdverket skriver i kartläggningen av lärcentra 2001:

”...kan Glesbygdverket konstatera att förekomsten av lärcentra och den verksamhet som bedrivs där spelar en stor roll för att öka tillgängligheten till vuxenutbildning i allmänhet och högre utbildning i synnerhet.”

4.6 BEHOVET AV UTBILDADE LÄRARE

Behovet av utbildade lärare gäller både behovet av nyrekrytering och behovet av kompletterande utbildning.

4.6.1 Lärare utan pedagogisk högskoleutbildning

I rapporten ”Dessa undervisar i svensk skola”⁷³ visas att andelen obehöriga, definierat som de som inte tagit ut examen, i snitt för riket var 19,3 procent. Skolverket anger i sina rapporter⁷⁴ motsvarande siffror. Däremot använder Skolverket inte i sina rapporter begreppen ”behöriga” och ”obehöriga” utan man talar i stället om personal med eller utan ”pedagogisk högskoleutbildning”, definierat som de som fullföljt eller inte fullföljt lärarutbildning på universitetsnivå.

Möjligen använder Skolverket inte begreppen ”behöriga” och ”obehöriga” eftersom man anser att begreppen inte har sin motsvarighet i skollagen⁷⁵. Men oavsett vilka begrepp man använder så är siffrorna alltså i princip motsvarande. Andelen obehöriga, alternativt de som inte har pedagogisk högskoleutbildning, är hög och den har ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden.

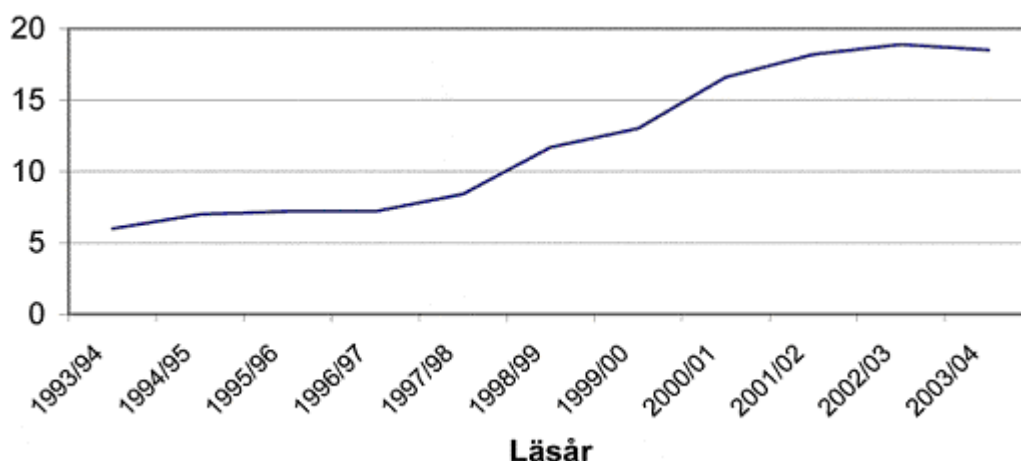
⁷³ Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund juli 2004.

⁷⁴ Statistik och prognoser om lärare i grund- och gymnasieskola, inför skolstarten hösten 2004.

Behov av och tillgång på pedagogisk personal – Skolverkets bedömning 2004.

⁷⁵ I Skolverkets rapport ”Läraryrket eller läraröverskott”, nr 81 1995, anges på sid. 13 under rubriken Begreppet ”behöriga” lärare: ”Den statliga regleringen av lärartjänster upphörde i och med att lärarna ”kommunaliserades”. I skollagen finns dock vissa regler angående anställning av lärare (SFS 1991:1111, 2 kap. 4 §). För att få en icke tidsbegränsad anställning krävs i princip lärarutbildning. Om det saknas sökande med lämplig lärarutbildning får dock även annan sökande anställas utan tidsbegränsning om vederbörande har rätt kompetens och bedöms lämpad att undervisa. Begreppet ”behörig” finns däremot inte i denna paragraf”.

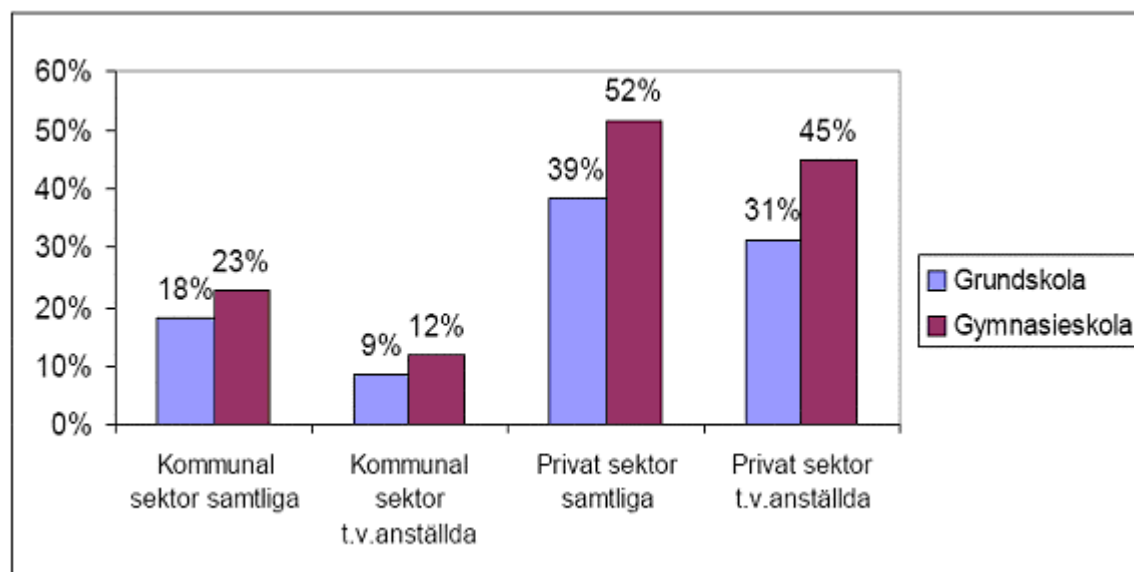
Andel (%) lärare i grundskolan som saknar pedagogisk högskoleutbildning
1993/94 – 2003/04

Andelen lärare i grundskolan och även gymnasieskolan har ökat (Skolverket 2004)

Andelen som saknar pedagogisk högskoleutbildning har ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden och är nästan 20 procent för grundskolan i dag⁷⁶ och närmare 25 procent för gymnasieskolan (Skolverket augusti 2004).

Andelen lärare som saknar pedagogisk examen 2003

Andelen som saknar pedagogisk examen är ändå högre inom privat sektor än inom kommunal sektor⁷⁷

I sammanhanget kan nämnas att behovet av utbildning är stort bland de utrikesfödda lärarna som idag (2003/04) utgör omkring 8 procent av alla lärare. Av lärare födda i Sverige saknade

⁷⁶ Skolverket augusti 2004.

⁷⁷ Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund juli 2004.

alltså i genomsnitt ungefär var femte pedagogisk högskoleutbildning 2003/2004 medan andelen bland de utrikesfödda var dubbelt så hög⁷⁸.

I sin rapport visar Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund även siffror per kommun.

För de kommuner som lärarutbildningarna på distans särskilt riktades till var siffrorna 2003 i några fall högre än riksgenomsnittet⁷⁹, i andra fall ungefär motsvarande eller lägre.

Men det är naturligtvis så att man, mot bakgrund av vissa höga siffror, inte därför kan dra slutsatsen att den riktade lärarutbildningen på distans inte varit lyckosam. Tvärtom, det behövs fler sådana eller motsvarande insatser om man nu vill och kan förändra situationen.

4.6.2 Samarbete om distansutbildning

Utan tvekan finns inte bara i dessa kommuner utan i landet som helhet dessutom ett stort behov av kompletterande utbildningsinsatser på distans. Här pågår f.n. den särskilda lärarutbildningen, SÄL⁸⁰, där fler än 4 000 lärare i hela landet hittills har deltagit. Kommer den satsningen att få en fortsättning när den nuvarande etappen är avslutad? Vid seminariet⁸¹ uttrycktes att utbildningsdepartementet visat intresse för en fortsättning.

I slutet av 90-talet inledde 12 högskolor och universitet i landet på eget initiativ ett samarbete inom ramen för Nätverket för vidareutbildning av lärare⁸². Här har många lärare både i grundskolan och gymnasieskolan erbjudits möjligheter till vidareutbildning, breddning och komplettering.

Sedan ett par år finns dessutom Nätuniversitetet, ett samarbete mellan 35 högskolor och universitet i landet som erbjuder IT-stödd distansutbildning i form av program och kurser.

Myndigheten för Sveriges nätuniversitet har initierat ett samarbete mellan alla landets 26 lärarutbildningar. Under 2004 har en kartläggning genomförts av vilken lärarutbildning på distans som finns i landet⁸³.

4.6.3 Möjligheter till flexibilitet

I dag är betydligt fler lärosäten engagerade i distansutbildning för lärare än på 90-talet, vilket skapar nya möjligheter men samtidigt informationssvårigheter för att göra utbudet synligt. Det kan vara svårt att nå ut med information om hur man kan läsa på distans inom den nya lärarutbildningen, där det kan vara svårare att, med dess olika delar, få ett grepp om distansutbildningens innehåll och former. Vid seminariet⁸⁴ framfördes att det med dagens lärarutbildning kan vara svårt att erbjuda fullständiga utbildningar och att studenterna i framtiden kanske kommer att efterfråga mer flexibla möjligheter för att få en inriktning som är anpassad till behovet.

---

⁷⁸ Pressmeddelande 2004-06-04. Skolverket.

⁷⁹ Ljusdal 26 %, Bollnäs 22 %, Örnköldsvik 14,4 %, Lycksele 19,1 %, Jokkmokk 22,6 %, Pajala 19,8 %, Gällivare 22,6 %, Kiruna 17,8 %.

⁸⁰ Se bilaga 3.

⁸¹ Se bilaga 4.

⁸² Se bilaga 4.

⁸³ Se bilaga 6. En information om den nya lärarutbildningen och lärarutbildning på distans studieåret 2004/2005.

⁸⁴ Se bilaga 4.

Läraryrket framför i en rapport gällande lärarstudenternas framtida yrkesval⁸⁵ synpunkter och fakta rörande den nya lärarutbildningens struktur med olika valbara delar. Strukturen förstärker ytterligare behovet av flexibilitet.

Man säger att:

*”Den lärarutbildning som startade hösten 2001 ger studenterna stor frihet när det gäller att skapa sina framtida lärarprofiler. De behöver inte göra sina val i början av utbildningen, utan kan välja den under utbildningens gång. Det går till exempel att erhålla en examen vars ämnes- och kompetensprofil sträcker sig över mer än en skolform...
Lärarutbildningens nya organisation gör det dessutom möjligt för de verksamma lärarna att komplettera sin utbildning med nya ämnesområden eller för att undervisa nya ålderskategorier. En av utgångspunkterna för förnyelsen av lärarutbildning var att snabbt kunna tillgodose nya behov i skolan.”*

Många i dag verksamma lärare behöver komplettera sin utbildning. Men frågan är om det kan skapas möjligheter att täcka behoven? Finns det ekonomiska resurser? Distansutbildning i olika former är troligen enda möjligheten för att dels klara kompletteringsbehovet, dels nyrekryteringsbehovet i glesbygden.

4.6.4 Rekryteringsbehov

Skolverket anger i sin rapport⁸⁶ att för tioårsperioden 2001-2010 behöver 67 000 lärare rekryteras för utbildning på grundskole- och gymnasienivå och ytterligare 29 000 lärare för förskola, förskoleklass och fritidshem. Fram till år 2010 är rekryteringsbehovet större inom grundskolans senare år och gymnasieskolans behov är mycket stort under perioden. Under perioden 2011-2015 minskar sedan rekryteringsbehovet drastiskt.

Men det finns osäkerhet i prognoserna. Skolverket säger bl.a. att kommunernas ekonomiska läge ger osäkerhet i prognoserna⁸⁷. I rapporten skriver Skolverket även att det, trots att andelen lärare som saknar pedagogisk högskoleutbildning enligt statistiken är den högsta som observerats under de senaste tjugo åren, har kommit flera signaler det senaste året om att nyutexaminerade lärare har svårt att få arbete.

Variablerna är många för att bedöma utbildningsbehovet och möjligheterna att tillfredsställa detta. Har kommuner i inlandet behov av fler utbildade lärare så kan uppenbarligen riktad distansutbildning av den typ som erbjöds på 90-talet, men med dagens nya tekniska och pedagogiska möjligheter, vara en framgångsrik väg.

Men mycket talar för att det kan vara ännu svårare att i dag bedöma det faktiska rekryteringsbehovet och att ge de utbildade arbete som lärare i samma utsträckning som visats i denna studie.

4.6.5 Ekonomiska förutsättningar

En grundbult är naturligtvis de ekonomiska resurserna. Blir det nu dessutom så, vilket mycket talar för, att lärosätenas utrymme under det s. k. taket⁸⁸ minskar kan det finnas en risk för att incitamentet att prioritera distansutbildning minskar.

---

⁸⁵ Lärarstudenternas framtida yrkesval. Läraryrket maj 2004.

⁸⁶ Statistik och prognoser om lärare i grund- och gymnasieskola, inför skolstarten 2004.

⁸⁷ Rapporten Behov av och tillgång på pedagogisk personal – Skolverkets bedömning 2002.

⁸⁸ Varje lärosäte har en viss tilldelning av resurser upp till en viss nivå, ett ”tak”.

Till detta kommer att lärosätena från och med 2005 inte tillförs några extra resurser för IT-baserad distansutbildning inom Nätuniversitetet. Signaler har redan kommit från vissa lärosäten, bl.a. i samband med seminarium med lärarutbildningarna i oktober 2004⁸⁹, att distansutbildningen kommer att minska drastiskt vid dessa lärosäten. Andra lärosäten uttryckte att distansutbildningens omfattning kommer att vara oförändrad.

Inför utbildningarna i denna studie gjordes inga egentliga förstudier, men utbildningarna blev ändå mycket lyckosamma. Troligen är det så att kraven att göra sådana rejäla förstudier i god tid före eventuell utbildningsstart är betydligt större i dag både ur kommunernas, regionens och lärosätenas perspektiv.

Men även en förstudie kräver förstås ekonomiska resurser som någon ska svara för! Vid seminariet⁹⁰ framförde dessutom, vad gäller ekonomin, representanter för lärosätena att distansutbildning inte är billigare, snarare tvärtom t.ex. på grund av att det krävs ökade personalinsatser. Exakt hur det förhåller sig med kostnaderna för distansutbildning i relation till annan utbildning finns i dag ingen bra studie av. Många faktorer kan variera, vilket gör det svårt att dra generella slutsatser.

Tidigare i rapporten har nämnts bl.a. de ekonomiska insatser som satsats på lärcentra, annan infrastruktur och för att få utbildningarna till stånd.

Glesbygdverket framför som ett förslag i kartläggningen 2001 att kommuner och regioner måste ges möjligheter att finansiera högre utbildning. Detta gäller naturligtvis även lärarutbildning.

Behovet av nyrekrytering och utbildningskomplettering är mycket stort.

4.7 FÖRUTSÄTTNINGAR OCH FORMER FÖR DISTANSUTBILDNING

De behovsbaserade riktade programutbildningar som undersökts i denna studie har av lärosätena i allmänhet karaktäriserats som decentraliserade och de gav möjlighet för de mer ortsbundna att studera till lärare. De hade de inslag av distansteknik och distanspedagogik som var möjliga under nittioalet och kom i praktiken att benämnas ”distansutbildning”. Grunden var förstås även den lärarutbildning som då var aktuell.

4.7.1 Ortsbaserade programutbildningar

Det har även, åtminstone tidigare, funnits ett starkt intresse från politiker och tjänstemän i kommuner och kommunalförbund att erhålla ”egna” mer ortsbaserade programutbildningar, men på lärcentra och med så stora inslag av distanspedagogik och teknik som varit möjliga. En stark förutsättning för att göra detta möjligt har varit de extra ekonomiska resurser som hittills kunnat tillföras via olika EU-finansierade program.

4.7.2 Nya former

I dag finns dock helt andra möjligheter att överbrygga avstånd och att öka flexibiliteten. Dessutom har lärarutbildningen förändrats. Betydligt fler lärosäten än tidigare arbetar även i dag med distansutbildning i olika former. Tillkomsten av Nätuniversitetet, med de extra resurser som där funnits⁹¹, har påverkat utvecklingen men även den Särskilda lärarutbildningen, SÄL, och samarbetet inom Nätverket för vidareutbildning av lärare har påverkat.

---

⁸⁹ Nätuniversitetets referensgrupp 041008.

⁹⁰ Se bilaga 4.

⁹¹ Lärosätena har t o m budgetåret 2004 erhållit extra resurser för utveckling och genomförande av utbildning registrerad inom Nätuniversitetet.

Från kommuner och kommunalförbund väcks allt oftare frågan om det inte är möjligt att i större utsträckning erbjuda utbildning, även program, där respektive kommun bara förväntas delta med ett fåtal deltagare. Då skulle kraven, menar man, på kommunen/kommunerna inte bli lika stora vad gäller t.ex. rekrytering av deltagare och framför allt ekonomiska insatser.

I dag erbjuds redan den typen av programutbildningar med ett antal orter utpekade i varje utbildning och rena distansgrupper, bl.a. inom Nätuniversitetet. Här kan nämnas t.ex. Receptarieutbildning⁹², Socionomutbildning, Projektingenjörutbildning och Ingenjörutbildning online. Den senare är ett samarbete mellan åtta universitet och högskolor i landet.

4.7.3 Nya möjligheter

Inom undervisningsområdet finns i dag många lärosäten som erbjuder distansutbildning. Myndigheten för Sveriges nätuniversitet arbetar i dag med en referensgrupp där tjugosex lärosäten deltar. Inom detta samarbete har under 2004 en kartläggning genomförts vilken resulterade i en sammanställning över alla "hela lärarutbildningar", alla "allmänna utbildningsområden", alla "inriktningar". Möjligheterna är alltså i dag många för den enskilde individen men det kan vara svårt att överblicka "marknaden". För att medverka till större överblick togs en information fram inom referensgruppen⁹³.

Dagens lärarutbildning och dagens teknik och pedagogik skapar möjligheter till flexibilitet som inte fanns på nittioalet då lärarutbildningen var mer "fyrkantig". Den enskilde studentens förutsättningar och förkunskaper kan valideras på ett helt annat sätt vilket är mycket positivt. Samtidigt finns, som sagt, svårigheter att tillgodogöra sig och att överblicka möjligheterna, både för den enskilde individen och för den enskilda kommunen eller kommunalförbundet med behov av riktade insatser.

Men inom den ovan nämnda referensgruppen inom Nätuniversitetet och även i andra samarbetskonstellationer diskuterar i dag lärosätena möjligheterna att erbjuda ännu större flexibilitet inom lärarutbildning på distans. Detta kan innebära dels bättre möjligheter att komplettera en befintlig utbildning t.ex. för redan verksamma lärare, dels att delta i ett helt program.

Stor enighet finns om att det för att åstadkomma detta krävs samverkan mellan lärosätena. Samverkan som gäller både utveckling och genomförande.

4.7.4 Problemområden

Det finns en mängd problemområden att klara ut vid administration och genomförande av "flexibel utbildning på distans" alternativt "nätbaserad utbildning" t.ex. antagning, studievägledning, kårmedlemskap, resurstilldelning och flöden mellan lärosäten, tillgodoräknande, administration och genomförande av VFU (verksamhetsförlagd utbildning), examensutfärdande etc. Till detta kommer förstås flexibilitetsvariabler som flexibel start och flexibel studietakt samt de pedagogiska och tekniska utmaningarna.

Ett grundläggande problemområde är dessutom, vilket berörts ovan i avsnittet om behov av lärarutbildning, av ekonomisk art och omfattar då kostnader och finansieringsmöjligheter inte bara för lärosätena utan även för kommuner och kommunalförbund samt för den enskilde individen.

---

⁹² Umeå universitet erbjuder Receptarieutbildning där fyra utpekade studieorter finns, varav Umeå utgör en, samt dessutom en ren distansgrupp där ingen särskild ort utpekats i förväg.

⁹³ Se bilaga 6.

4.8 ÖVERFÖRBARHET TILL ANDRA SPECIFIKA ARBETSMARKNADER.

Läroutbildningarna på distans, som ingår i denna studie, blev alltså mycket lyckosamma både för individen och för kommunerna.

Kan då erfarenheterna från dessa läroutbildningar på distans överföras till andra arbetsmarknader? Här krävs försiktighet i bedömningen.

Det är inte självklart att motsvarande riktade insatser specifikt för lärare i dag skulle bli lika lyckosamma som de som ingår i denna studie. Det är troligt, men under vissa förutsättningar, nämligen framför allt att det finns ett faktiskt nyrekryteringsbehov i kommunerna på samma sätt som gällde då.

Det förefaller även troligt att riktade insatser kan vara lyckosamma inom andra områden som tillhör sektorn för samhällsservice (t.ex. utbildningar för receptarier, sjuksköterskor, socionomer) förutsatt att det finns arbete i kommunen och regionen efter utbildningens slut.

Riktade utbildningar erbjuds numera i rätt stor omfattning både inom sektorn för samhällsservice och inom den mer näringslivsinriktade sektorn. För att ta ett par exempel så erbjöds höstterminen 2004 sexton programutbildningar eller motsvarande inom Akademi Norr och fjorton sådana utbildningar inom Lapplands kommunalförbund⁹⁴. Kommande studier kan ge svaret på om utbildningarna nått förväntat resultat.

Glesbygdverket konstaterar i sin kartläggning av lärcentra 2001⁹⁵ att närmare 11 500 individer studerade vid högskola. En del av dessa läser utbildningar (kurser och program) som kan betraktas som behovsbaserade eller riktade.

Men samtidigt uttrycks i Glesbygdverkets kartläggning att behovet av sådana efterfråge- och behovsstyrda utbildningar är större och att denna typ av utbildningar är viktiga eftersom de kan bidra till den nya regionala utvecklingspolitiken.

Rapporten ”Regionala effekter av högre utbildning, högskolor och universitet”⁹⁶ säger (sidan 31):

” Om inte utbildningsinsatserna är direkt kopplade till lokal efterfrågan eller kompletteras med åtgärder för att de nyutbildade ska få arbeten motsvarande sin nya kompetens på den lokala arbetsmarknaden, är sannolikheten stor att de nyutbildade flyttar till arbetsmarknader där deras kompetens efterfrågas. Även om detta kan bli ett ”lyft” för individen, blir effekten i den lokala arbetsmarknaden negativ. Regionens absorptionskapacitet är med andra ord avgörande för om de utbildade ska bli en resurs i den region de utbildats i .”

5 AVSLUTNING

De lärare som utbildades på 90-talet och som ingår i denna studie blev en resurs för den lokala och specifika arbetsmarknad som skolan utgör.

Regionen hade en stor ”absorptionskapacitet” av dessa utbildade lärare och utbildningarna betydde mycket för rekryteringen av utbildade behöriga lärare i Norrland.

---

⁹⁴ Se bilaga 7.

⁹⁵ Kartläggning av lärcentra 2001. Glesbygdverket. November 2002.

⁹⁶ Hans Westlund ITPS (A2004:002).

ENKÄT

BETYDELSEN AV LÄRARUTBILDNING PÅ DISTANS

1. Ålder i dag?

- under 30
- 30-40
- över 40

2. Kön?

- Kvinna
- Man

3. Geografisk bakgrund?

- Född i Sverige
- Född utomlands

4. Var bor du?

- Jag bor kvar där jag var bosatt när jag studerade
- Jag är numera bosatt på annan plats i kommunen
- Jag är numera bosatt på annan plats i länet
- Jag är numera bosatt utanför det län där jag bodde under studierna

Om du efter utbildningen flyttat inom kommunen eller till annan kommun, är du då nöjd med flytten?

- Ja
- Nej

5. Om du har flyttat från den plats du var bosatt på under studierna, hur långt har du i så fall flyttat?

- Mindre än 5 mil
- 5-10 mil
- 10-20 mil
- Mer än 20 mil

6. Om du flyttat från den plats där du bodde under studierna, vilket var då skälet? (Markera ett eller flera alternativ)

- Familjeskäl
- För att få arbete som lärare
- För att få annat arbete
- Annat skäl, vad:

.....

7. Vilken var din huvudsakliga sysselsättning innan du påbörjade dina studier till lärare?

- Heltidsanställning
- Deltidsanställning
- Egen verksamhet
- Studier
- Arbetslös
- Övrigt, ange vad:

.....

8. När påbörjade du dina studier till lärare?

- 1993
- 1994
- 1995
- 1996
- 1997
- 1998
- 1999
- 2000

9. Vilken inriktning hade din utbildning?

- 1-7 Sv/So
- 1-7 Ma/No
- 4-9 Sv/So
- 4-9 Ma/NO
- Annan, vilken:

.....

10. Vilken högskola ansvarade för utbildningen?

- Högskolan i Gävle
- Mitthögskolan
- Umeå universitet
- Luleå tekniska universitet
- Vet ej

11. Om du var förvärvsarbetande som lärare innan du påbörjade dina studier, vilken anställningsform hade du då?

- Tillsvidareanställning
- Vikariat

Kommentar:.....

12. Hade du kompletterat dina gymnasiebetyg innan lärarutbildningen för att kunna komma in på utbildningen?

- Ja
- Nej

13. Vem/vilka påverkade dig att ta utbildningssteget till lärare? (Markera ett eller flera alternativ)

- Studievägledare
- Arbetsförmedlingen
- Lärare i tidigare utbildning
- Arbetsgivare
- Arbetskamrater
- Familj
- Annan
- Eget initiativ

14. Hade du studerat vid högskola innan du inledde utbildningen till lärare?

- Ja
- Nej

Vid ja, hur många högskolepoäng hade du?

- 1-20 poäng
- Mer än 20 poäng

15. Har någon av dina föräldrar bedrivit studier vid högskola eller universitet?

- Ja, båda
- Ja, en av dem
- Nej
- Vet ej

16. Varför bestämde du dig för att gå lärarutbildningen? (Markera ett eller flera alternativ)

- Jag arbetade redan som lärare men hade inte tillräcklig utbildning
- Jag hade annat arbete men ville byta yrkesinriktning
- Jag var arbetslös
- Jag kände till att det skulle finnas behov av lärare med denna inriktning
- Möjligheten att kunna bo kvar
- Övrigt, ange vad:

.....

17. Hade det någon betydelse för dig att utbildningen var på distans när du fattade ditt beslut? (Markera ett eller flera alternativ)

- Ja, jag bodde långt från närmaste universitets/högskoleort
- Ja, jag kunde inte studera på annat sätt på grund av mitt arbete
- Ja, jag kunde inte studera på något annat sätt på grund av min familjesituation
- Ja, jag kunde inte studera på annat sätt på grund av funktionshinder
- Nej
- Ja, annat skäl, vilket:

.....

18. Hade du genomfört utbildning till lärare även om den inte getts som distansutbildning?

- Ja
 Nej
 Vet ej

Vid nej, varför inte:

.....

19. Har du tagit ut din examen (fullgjort examensarbetet)?

- Ja
 Nej

Kommentar:.....

Vid nej, har du i så fall för avsikt att ta ut din examen?

- Ja
 Nej
 Vet ej

20. Har du fått arbete som lärare efter utbildningen?

- Ja
 Nej

Vid ja, fick du då arbete som lärare i den kommun du bodde i innan utbildningen startade?

- Ja
 Nej

21. Om du arbetar som lärare nu, hur länge dröjde det från det du avslutade utbildningen tills du fick det första lärarjobbet?

- 1-2 år
 2-3 år
 Mer än 3 år

22. Om du arbetar som lärare nu, vilken anställningsform har du?

- Tillsvidareanställning
 Vikariat

23. Om du arbetar som lärare nu, arbetar du på den nivå och/eller med den inriktning som utbildningen hade?

- Ja
 Nej

Kommentar:.....

24. Om du efter utbildningen inte fått arbete som lärare, vilken är då din huvudsakliga sysselsättning i dag?

- Heltidsanställning
- Deltidsanställning
- Egen verksamhet
- Studier
- Arbetslös
- Övrigt, ange vad:

.....

25. Uppbar du före studierna till lärare någon form av bidrag t ex a-kassa, bostadsbidrag, sjukpenning etc.?

- Ja
- Nej

Vid ja, har utbildningen lett till att detta bidrag har minskat?

- Ja
- Nej
- Oförändrat

26. Levde du när du startade din utbildning ensam eller tillsammans med andra?

- Ensam
- Tillsammans med förälder/föräldrar
- Tillsammans med annan vuxen/andra vuxna
- Tillsammans med barn
- Tillsammans med annan vuxen/andra vuxna och barn

27. Hur lever du i dag?

- Ensam
- Tillsammans med förälder/föräldrar
- Tillsammans med annan vuxen/andra vuxna
- Tillsammans med barn
- Tillsammans med annan vuxen/andra vuxna och barn

28. Vilken betydelse har lärarutbildningen haft för dig? (Markera ett eller flera alternativ)

- P.g.a. lärarutbildningen fick jag arbete som lärare i min hemkommun
- P.g.a. lärarutbildningen fick jag arbete som lärare, men först efter flytt/pendling till annan kommun
- P.g.a. lärarutbildningen fick jag annat arbete i min hemkommun
- P.g.a. lärarutbildningen fick jag annat arbete, men först efter flytt/pendling till annan kommun
- Lärarutbildningen har inte haft någon betydelse för min nuvarande sysselsättning

29. Skulle du rekommendera utbildning på distans till någon som funderar på att utbilda sig vid högskola eller universitet?

- Ja
- Nej

Vid ja, skulle du då rekommendera lärarutbildning på distans?

- Ja
- Nej

Kommentar:.....

30. Hur skulle du med egna ord vilja uttrycka den nytta du haft av din lärarutbildning på distans?

ÖPPNA SVAR PÅ FRÅGA 30

30. Hur skulle du med egna ord vilja uttrycka den nytta du haft av din lärarutbildning på distans?

110 har svarat på frågan

- Bra att få chans till vidareutbildning på hemorten.
- Jag har fått jobb där jag bor, inom rätt ämnen. Säkert jobb. Helbra.
- Det gav mig jobb och större självkänsla. Jag duger som arbetskraft och jag kunde ändå vara ansvarig för min familj. Nu vidareutbildar jag mig inom engelska och jag vill ta ut min examen som No/Eng-lärare, jag saknar vissa mattepoäng.
- Naturligtvis hade det varit optimalt att plugga på orten men distans var ett fullgott alternativ. Resorna jobbiga. 40 ggr till Umeå sammanlagt. Jag saknar i dag möjligheten att komplettera de poäng jag saknar för examen på min hemort. Att jobba och plugga på distans tror jag inte på för min del. Fast jag hade hellre blivit elektriker!
- Det underlättade i den situation jag var, och jag har haft nytta av den. Jag har undervisat i matematik sedan dess.
- Möjlighet till utbildning som ej annars varit möjlig.
- Tack vare att utbildningen var på distans, kunde jag få kontinuerlig praktik under mina studier. Detta är det jag värdesätter mest med distansstudier. Jag har även studerat ett år på plats i Umeå så jag har provat bägge delarna.
- Framtiden räddad!?
- Bra att ha en utbildning där man kan få arbete. Var tidigare obehörig lärare och det är verkligen skillnad på hur man blir bemött av ledning och kolleger.
- Det gav mig möjlighet att bryta isolering på ort där jag bodde, men är i dag mkt kritisk till att man skapade inriktningar på 9 terminer för lärare som i dag är helt värdelös. (SO4-9 inriktning) Inte en enda tjänst finns med denna inriktning.
- Jag fick en teoretisk utbildning till slut och jag arbetade faktiskt en del samtidigt så jag kunde använda nya tips och idéer direkt i undervisningen.
- Jag har inte läst på distans! Jag har läst fullfart i Umeå! Därför förstår jag inte varför jag fått detta brev!
- Jobbade inom vården - tungt. Kan nu jobba heltid. Roligt att byta yrke "mitt i livet". Har alltid önskat bli lärare, distansutbildning en fantastisk möjlighet. Jag ville inte bo på studieorten, ville leva vanligt familjeliv och studera. För mig kom den här möjligheten "rätt i tiden" och jag ångrar inte en sekund att jag "sادلade om". Bra med arbetslivserfarenhet från annat yrke när man arbetar i skolan.
- Jag kunde under min utbildning samtidigt arbeta som vikarie på skolor. Det har varit till stor nytta för mig eftersom det är då i "verkligheten" jag har lärt mig mycket. Jag tycker att det i lärarutbildningen ska vara mer praktik för att man då ska få se hur det verkligen fungerar.
- Stor nytta, jag var mkt nöjd med utbildningstiden, inte minst med studiecentra i Ljusdal, där vår grupp träffades varje vecka.

- Det har varit en stor fördel att studera på hemorten när man har barn.
- Att kunna utbilda sig i sin egen hemkommun har många fördelar: Närheten till familj och vänner. Extraknäck på kvällar och helger på min tidigare arb. plats. Sluppit "dubbelboende", kunnat behålla huset. Nära kontakt med de skolor som finns i kommunen. Kunnat behålla de fritidsintressen jag har (stugan, fiske, friluftsliv) Att kunna utbilda sig på distans är toppen, att det blev just lärarutb. var nog mer av en slump. Nyttan är att jag nu jobbar som lärare (vik).
- Utan min utbildning hade jag förmodligen haft jobb av typ kortare vikariat, förmodligen mycket sämre betalt också.
- Om inte läraryrket funnits på distans, hade jag inte jobbat som lärare nu utan fortsatt att vara säsonganställd/korttidsanställd och stämplat däremellan.
- Superbra! Möjligheter. Satsa på distansutbildning.
- Jag har fått arbete och utkomst så att jag kan leva. Utbildningen vidgade mina vyer och gjorde att jag växte som människa. Jag har fått en yrkesroll. Massor av kunskaper som berikade mitt liv.
- Även om det var jobbigt så möjliggjorde det studier på full fart samtidigt med 100% vikariat som lärare. Ett bra alternativ för många som inte vill ta studielån.
- Mycket stor nytta eftersom jag i dag har jobb som lärare. Det skulle jag inte ha haft om det ej funnits lärarutbildning på distans.
- P.g.a. sjukdom så kunde jag inte avsluta min utbildning.
- Jag fick en bredare lärarbehörighet. Familjen klarade sig alldeles utmärkt när jag var hemifrån 1 vecka/mån.
- Det var bra att jag slapp gå skola vid ngt universitet nere vid kusten, för att jag trivs inte i större städer. Vid mina jämförelser med studenter i Umeå var vår utbildningstid mer familjär. Både student-student och student-lärare.
- Den har varit helt avgörande för mitt byte av yrke.
- Jag har fått läsa hemma och har haft mer tid med min familj än om jag skulle ha läst vid universitetet/högskola. Det var skönt att slippa en storskola att läsa vid, vi var 30 studenter & det räckte.
- Det fanns inget alternativ för mig. Om inte distansutb. funnits så skulle jag inte ha studerat.
- Som framgått av ovanstående har det inneburit en möjlighet att skaffa utbildning/behörighet utan att behöva flytta vilket inte är så attraktivt när man börjar bli "lite äldre". För min egen del hade jag arbetat länge som musiker och började tröttna på att turnera. Eftersom jag sedan några år redan jobbade deltid inom skolan och trivdes bra så kändes det som ett klokt beslut att "hoppa på" utbildningen 1996.
- Jag har trots att jag var student vid 45 fått en helt ny sysselsättning som jag trivs med. Jag arbetar 3 km från bostaden vilket jag inte kunnat göra om jag inte bytt yrke.
- Jag arbetade med SV2 när jag studerade har sedan dess haft fast tjänst. För mig har det varit ett lyft att få arbeta med barn och deras utbildning. Jag tog ett beslut att börja läsa till lärare och det har jag inte ångrat. För mig var studier på distans mycket bra.

- Jag trivdes otroligt bra, de flesta jag läste med var äldre än mig, hade redan bildat familj, och de hade mycket livserfarenhet att dela med sig av. Detta hade jag inte fått om jag gått reguljärt, då distans var enda sättet för dem med familjer att utbilda sig till lärare utan att rycka upp hela familjen.
- Gav mig en intressant utbildning och ett yrke jag kan återgå till när som helst. Däremot har jag inte så stor nytta av min utbildning om jag vill studera andra kurser inom naturvetenskap eftersom kurserna var annorlunda poängmässigt.
- Inte vara bunden av att besöka högskolan varje vecka. Tack vare lärarutbildningen på distans kunde jag arbeta deltid som lärare under min studietid, mycket värdefullt!
- Skulle varit tvungen att acceptera att leva som sjukpensionär för resten av mitt liv om jag inte haft möjligheten att studera på distans. Det har gett mig o mina barn en chans till ett värdigt liv.
- Eftersom jag var äldre när jag började studera igen så var motivationen större! Men studietekniken behövdes tränas upp igen. Idag så är jag bättre på att planera min verksamhet både som lärare och privat. Ingenting är omöjligt! Men det visste jag innan också... Den utbildning jag läste var baserad mycket på Internet och datorer vilket gjort att man är väldigt van datoranvändare idag. Arbeta självständigt hade jag stor erfarenhet av innan i och med mitt tidigare yrke och det har jag haft väldigt nytta av vid distansstudierna.
- Utbildningen var mycket bra upplagd. Att ha träffar i basgrupp varje måndag gav bra förberedelser inför samarbete i arbetslag.
- Den har givit mig en tillsvidare anställning i kommunen och jag kan försörja mig. Jag var tvingad att lära mig hantera en dator via Internet. First Class och WEBCT, vilket jag har haft stor nytta av senare. Kostnaden för utbildningen kunde hållas nere genom att jag kunde bo hemma/alt. slapp resa varje dag. Jag (m.fl.) besitter en massa erfarenhet och har massor av synpunkter som jag kan dela med mig till kursuppläggare och kommande distansstudier. Positivt liksom negativt och förslag på hur kurser kan läggas upp på bästa sätt för studenterna (och skolan). Synd att tidigare distansstudenters erfarenhet inte utnyttjas av skolan på ett eller annat sätt. Det tillsammans med tidigare yrkeserfarenhet (vuxstud) bör vara en stor tillgång för högskolorna. Många av de lärare vi hade på utbildningen hade inte erfarenhet av distanskurser tidigare!
- Jag har haft stor nytta av min distansutb. p.g.a. att jag fick mer kött på bena, blev säkrare i min lärarroll, fick tillsvidareanställning efter många års vikarierande i olika stadier. Utb. i Umeå passade mig dock är jag mer kritisk till den distansutb. form som bedriver mkt videokonferenser när det gäller lärarutb.
- Arbete i egen kommun numera. Heltidsarbete med en stimulerande arbetsuppgift.
- Min enda chans till högskolestudier som lite äldre med familj. En viktig väg för kvinnor i synnerhet!
- Självkänedom, som grund för min självuppfattning och förmågan att sälja mig själv. Spetskunskaper i karaktärsämnen och metodik. Man ska inte förlita sig på lektors omdöme, de gav mig dålig respons på hur jag funkade i rollen.
- Distansformen gav mig möjlighet att studera, lärare har jag alltid velat bli. Jag har vikarierat en del sedan min examen och jag är fast övertygad om att jag så småningom får en fast tjänst. F n är det ingen lärarbrist i min kommun, snarare ett överskott.
- Utan den vet jag inte var jag skulle bo eller arbeta med idag.

- En bra och givande utbildning. Fått ett bra arbete, där jag trivs. Gav mig många vänner, eftersom vi arbetade så tätt och fick ta ett stort gemensamt ansvar.
- Den har varit en förutsättning och en stor möjlighet för mig personligen. Det är egentligen bara SJ som inte underlättat studierna.
- Med hjälp av min lärarexamen fick jag ett arbete i den kommun där jag bodde.
- Jag hade möjlighet att bo och leva tillsammans med min familj under studietiden.
- Jag kunde planera mitt pluggande fritt, vilket var stor fördel om du lever med en som jobbar skift och om man har småbarn.
- Jag bestämde mig för att läsa till lärare, vilket var ett jättekul jobb. Nu har jag jobbat som skolledare (bitr. rektor) i ett läsår, vilket är lika roligt.
- Det var min enda chans att skaffa mig den utbildningen eftersom jag var ensam med barn och hade eget hus. Jag ville att jag och mina barn skulle kunna bo kvar i vårt hus samt ha kvar det sociala nätverk som finns på glesbygden runt om oss.
- Jag tillhör en av de första kullarna som läste på distans halvfart. Jag hoppade på utbildningen under andra terminen. Eftersom jag läst miljö- och hälsoskydd kunde jag tillgodoräkna mig några (få) kurser. Halvfart distans var utmärkt för mig. Jag hade tre barn hemma och det passade mig utmärkt att kombinera en helg /månad med plugg på "mammalediga stunder" Det var oerhört stimulerande att läsa ihop med andra som arbetade inom yrket. Vissa föreläsare hade sin skolyrkesverksamma tid en bit tillbaka. Med dessa studiekamrater var innehållet i undervisningen alltid aktuell. Flera av mina studiekamrater har jag kontakt med. När mina barn började i skolan och på dagis kunde jag öka på takten på studierna. Tack vare en stor portion målmedvetenhet och självdisciplin blev jag klar på kortare tid än vanliga helfartsstudier. Jag läste med mina halvfartare, andra helfartsdistansstudenter och vanlig helfart. Lärarutbildningen i Umeå var verkligen tillmötesgående för att ge mig möjlighet att läsa i snabbare takt än helfart. (Idag kan jag inte riktigt förstå att jag orkade men det var en så stimulerande). På fråga 21 vill jag tillägga att jag fick fast tjänst, 1 minuts promenad från hemmet, mindre än en halvår efter examen.
- Jag har fått nya vänner som jag aldrig skulle ha träffat annars. Vi hör och stöttar och råder varandra. Jag har också lärt mig att hantera datorn på ett sätt som jag har stor nytta av i mitt arbete. Det känns som att jag har fått en mer gedigen utbildning i och med att jag kunde vikariera under studietiden.
- Anm. fråga 21: Fick första lärarjobbet omgående efter utbildningens slut.
- Utbildningen gjorde att det fanns chans att få ett mer varaktigt jobb på hemorten. Om jag hade varit tvungen att dagpendla till Umeå så hade jag nog aldrig hoppat på utbildningen.
- Möjlighet att kombinera familjeliv med studier – super
- Utbildningen gav mig ett tillsvidarearbete som jag saknat tidigare.
- Distansutbildningen gav mig möjlighet att påverka mitt liv i en positiv riktning. Min livskvalitet ökade. Jag fick ett nytt yrkesliv med, för mig, bättre arbetstider och ett mer "familjevänligt" arbete. Om jag önskar kan jag också vidareutbilda mig inom mitt yrke och därmed försäkra mig om att ha en eftertraktad utbildning. Åren som studerande ser jag tillbaka på med glädje: det var en oerhört givande tid som gav mig nya vänner och en ständig längtan att studera mer! Alla som studerade samtidigt som mig hade många års

arbetslivserfarenheter och flera år på nacken, vilket bidrog till att utbildningen var mer givande än att studera vid en "vanlig" lärarutbildning där flertalet är yngre. Hade inte utbildningen gått på distans hade jag nog ännu arbetat vidare som utbildad vikarie eller inom restaurangbranschen där jag tidigare arbetade.

- Skulle hellre vilja säga vilken nytta jag haft av lärarutbildningen, distans eller ej spelar ingen roll för nyttan. Största behållningen med lärarutbildningen är den breda allmänbildning utbildningen gav samt att längden på utbildningen gjorde att man mognade in i lärarrollen och som människa. Ps. Fråga 21 skall ej vara i kryssad, jobbar ej som lärare nu.
- Ett bra sätt att få en annan yrkesutbildning utan att vara tvungen att flytta från hemorten
- Först och främst så gav den mig nytt arbete på hemorten. Utbildningen gav mig också en bred bas att bygga vidare på som känns skön att ha i det dagliga arbetet och i samband med det möten med många människor.
- Kunnat bo kvar och ändå få en bra utbildning.
- Jag skulle bara vilja komplettera med att jag blivit erbjuden arbete i min hemkommun men tackat nej till det p.g.a. ett intressantare erbjudande från grannkommunen. Jag bor nästan vid kommungränsen och har därför lika nära till mitt arbete i grannkommunen (restid på ca 15 min till arbetet).
- Att få läsa på distans med 3 små barn hemma fick mig att känna på "stora världen" fast jag bor i skogen med 6 mil till min hemkommuns enda stad. Det var mycket förmånligt och en underbar möjlighet till arbete med lite mer i lön än tidigare som hemsamarit. En annan bieffekt är det ökade självförtroendet - jag kan, även om jag har långa avstånd till högskolan. Jag har läst några kurser till på distans sedan lärarutbildningen bara för att det är så roligt och att jag över huvud taget kan läsa på högskola. Rekommenderade senast i går kväll en kvinna att börja läsa - hon var så sugen på det men avstånden avskräckte!!! Mvh Lotta
- Ren personlig utveckling - Användbart yrke, roligt när man har barn i samma ålder - distans ger flexibilitet när du ska läsa som passar när man har familj
- Ovärderlig. Min revisorsutbildning från Canada ansågs inte likvärdig en svensk examen i början av 90-talet(när det f.ö. inte fanns arbete för de med svensk examen!)Tack vare lärarutbildningen kunde jag också uppfylla en länge närd dröm - att flytta tillbaka till min födelseort, efter 30 år i "förskingringen"!
- Inte direkt mycket. Tror egentligen jag skulle varit lika bra lärare utan att utbilda mig. Kallas kort och gott: Sunt förnuft.
- För mig personligen var det ett lyft att kunna studera och inte behöva flytta från barnen, som invandrare kom jag in i det svenska samhället genom studier bättre än genom arbetet, det kompletterade min utbildning som jag redan hade med mig från Finland och jag upplevde mig bättre rustat att söka olika jobb, även lärarjobb. Självförtroendet lyftes betydligt genom studier och jag sökte svenska medborgarskapet efter studier
- Jag skulle inte ha gått annars. 2. Upplägget med strukturerade krav på basgruppsträffarna gav bra erfarenheter av att organisera och leda arbetslagsarbete. 3. Utvecklande för den egna initiativförmågan och självkänslan.

- För mig det enda alt p.g.a. ensam m barn. Jag var mycket hemma när min son var mindre, alltid hemma när han kom från skolan, kunde anpassa studierna till sonen. Klarade alla tentor mycket bra. Stor personlig utveckling!
- Lärarutbildningen lärde mig att ta ansvar för mina egna studier/tid, "frihet under ansvar". Utbildningen ställde höga krav på oss studerande, vilket var bra. I dag har jag lätt att disponera tid för olika moment inom läraryrket vilket jag tror kommer från studietiden. Vi fick en mycket bra kunskapsgrund i utbildningen så jag känner mig mycket trygg i yrkesutövningen.
- Utbildningen har gjort mig självständig och lärt mig att förfoga över min egen planeringstid samt tränat mig i att ta stort ansvar över mina studier/arbete.
- Större självsäkerhet i yrket, bättre ekonomi, fast anställning.
- Har ej pluggat på distans under hela studietiden. Nyttan har ändå varit att komma igång med studierna och att i dagens läge ha ett yrke (utbildning) och ett givande arbete.
- Att få tillgång till utbildning på hemorten har varit ovärderligt. Annars hade jag varit tvungen att vänta med utbildning, – eller så hade det aldrig blivit av!
- Utbildningen har gett mig ett arbete jag får lön så jag och mina barn kan bo kvar där vi trivs. Utbildningen har gett mig ett arbete som jag trivs mycket bra med.
- Stor nytta! Jag pendlar till annan kommun men det är endast 17 km till min arbetsplats.
- Klasskamraterna äldre, vi alla hade samma mål. Skönt att komma bort. Träffa människor från hela Norrland.
- Jag har kunnat bo kvar i villan. Inte behövt bryta upp min tillvaro och trygghet på orten.
- Distansutbildning var för mig enda möjligheten att vidareutbilda mig eftersom jag hade små barn.
- Planera min egen tid under studierna, kortare tid på dagis för mina barn, stimulerande resor till Umeå, insikt i fysiska kommunikationsproblem i Norrlands inland
- Som vuxen med erfarenhet av både barn och arbete upplevde jag att stora delar av utbildningen var avsedd för studenter som kommer direkt från gymnasiet. Många lärare distanserad från verkligheten i dagens skola, tyvärr.
- Svårt att säga när det inte längre finns några lärarjobb att få här p.g.a. att så många utbildat sig till lärare på distans, plus alla nedskärningar inom skolan. Idag kan jag nog önska att jag valt att satsa på ett annat yrke!
- Mycket positivt. Utvecklande. Bra lärare och länkar. Bra sammanhållning mellan de studerande.
- Jag har haft jobb och trivts med mitt yrkesval. Lärt mig mycket och kunnat utvecklas både teoretiskt (genom studierna) och som människa (genom arbetet med eleverna).
- Eftersom jag inte slutförde min utbildning till lärare, har jag inte haft någon nytta av den!
- Jag har kunnat bo kvar där jag ville bo. Jag tror däremot att om man är ung så kan det vara roligare att studera vid universitetet med studerande i egen ålder.
- Jag kunde jobba extra på de ställen där jag vikat förr. På så sätt slapp jag studielån - det är himla skönt nu!

- 100-procentig! Drömjobb, drömanställning, drömtillvaro och helt okej lön, samt ofta ledig.
- Arbetsgivaren (nuvarande) har ju upptäckt mig som en resurs även under min tid som icke färdigutbildad. Flertalet vikariat har jag erhållit. Framtiden kanske blir ännu mer positiv?
- Ett bra sätt att bedriva studier på.
- Att studera på distans var helt perfekt, eftersom jag hade föreläsningar 1 vecka varje månad och studerade hemma de övriga tre. Vårt yngsta barn gick i lågstadiet då jag började så distansstudierna passade alldeles perfekt för hela familjen. Det fordras ju av mig själv att jag kan planera mitt arbete samt viss självdisciplin. Att planera är ju bra att kunna dör en lärare. Ta eget ansvar för sin inläring. Både att planera sitt arbete samt att ta ansvar för sin egen inläring är ju sådant som jag vill att mina elever också ska lära sig.
- Mötet med människor i samma livssituation som jag. Självständighet krävs! Nyttigt! Roliga samlingsveckor i Umeå-intensiva.
- Har fått fast jobb där jag bor. Känns väldigt bra. Trivs att bo i glesbygd och är därför väldigt glad att kunna bo kvar.
- Den har först och främst gett mig ett bra yrke! Dessutom har jag haft arbete med rätt god lön under hela tiden efter skolan. Att jag nu är arbetslös beror på att jag flyttat till ny kommun och har inte hittat något arbete i min nya kommun. Men jag är övertygad om att det fixar sig.
- Stimulerande arbete, men samtidigt krävande.
- Gett nytt inträde på arbetsmarknaden, möjlighet till alternativt jobb, ej enbart inom skolvärlden. Bra utbildning!
- Jag fick arbete som lärare heltid med tillsvidareanställning. Något som jag inte hade tidigare.
- Att jag läste på distans gjorde att jag som ensamstående mamma med hus, barn och hundar kunde leva ett normalt liv tre veckor i månaden och kunde ägna mig åt barn och hundar och hem väldigt mycket. Jag har också haft nytta av distansutb. när jag har skadat mig och ändå kunnat studera vidare. Jag har även förlorat mina föräldrar och dotter under distansstudier, men ändå kunnat bli färdig i tid.
- Det var för mig en möjlighet att utbilda mig till lärare, då jag bodde långt från högskolan och hade familj, med små barn. En examen är ju alltid bra fast som det är nu är det ju en stor överutbildning av lärare. Det är ju ingen lärarbrist i dag, det är ju tyvärr många som lämnar läkaryrket i skolan p.g.a. dåliga arbetsförhållanden.
- Den har betytt att jag fått ett fast arbete som är utvecklande och värlönat. Jag har utanför mitt ordinarie arbete fått tillfälle att utveckla distansstudier för vuxna/gymnasieungdomar vilket har varit enormt berikande.
- Det var en nyttig livserfarenhet som jag inte ångrar trots att jag jobbade endast 1 år. Jag var yrkesofficer tidigare och jämfört med den ledarskapsutb. m.m. jag fick där så är jag mycket besviken på den Umeå universitet erbjöd. Det är inte underligt att många slutar som lärare eller har den kompetens man borde kunna kräva efter 4,5 års studier på högskolan.
- Att jag fått ett arbete som jag stortrivs med.

- Bra utb. nära mig.
- Den har möjliggjort för mig att tillsammans med fantastiska kollegor starta en friskola i kommunen med inriktning på högstadiet. Den har givit mig ökat självförtroende och fått mig att inse min egen kapacitet.
- Jag läste 10p social kompetens under min sista termin (nästsista ev.). Det gav mig en bra grund i ledarskap. Det skulle behövas mer ledarskap och gruppträning på lärarutbildningen. Det skulle ingå.
- För min egen personliga utveckling har den haft stor betydelse då jag som småbarnsförälder på landsbygden gavs möjlighet att studera på högskolan på distans, vilket ökar självförtroendet. Jobb på hemorten, lärare som dessutom alltid kommer att behövas, med bättre lön och ledigheter än de arbeten som annars finns här inom vården t.ex. Jag är jättenöjd, bland det bästa jag har gjort i mitt liv.
- Om utbildningen inte hade funnits på distans skulle jag inte utbildat mig till lärare.
- Mycket stor nytta, själva utbildningen på många sätt men främst att jag fick tillsvidareanställning (inom yrket) och kan bo kvar i stan.

SÄRSKILD LÄRARUTBILDNING, SÄL

The screenshot shows the SÄL website interface. At the top, there is a logo for SÄL (Särskilda Lärarutbildningar) and the tagline 'ETT PROJEKT FÖR ATT ÖKA ANTALET BEHÖRIGA LÄRARE I DEN SVENSKA SKOLAN'. Below the logo is a navigation menu with icons for home, search, and other functions. The main content area is divided into two columns. The left column contains a vertical menu with links: 'Om SÄL-projektet', 'Information/Cirkulär', 'Ansökningsblanketter', 'Utbildningsutbud', 'Studievägledning/Kontakt', 'Mentorsutbildning', 'Medverkande Lärosäten', 'Kommunförbundet', and 'SÄL i media'. The right column features a header 'AKTUELL PROJEKTINFORMATION - SÄL NATIONELLT SVERIGE'. Below this, there is a paragraph of text explaining the project's goal to train 4000 new teachers by 2006. It includes links for 'PDF DOC' and 'Hämta Acrobat <Gratis>'. A section titled 'Antagning inför Vt-05' provides details about the application deadline (October 15, 2004) and a link for 'PDF DOC'. Another section titled 'Information/Cirkulär' mentions a circular letter from the Swedish Kommunförbundet. A pink warning box states: 'OBS! Förlängd ansökningstid med en månad från ursprungligt datum 15/9-04. Bortse således ifrån detta datum i ansökningshandlingarna.' Below this is a section for 'LOKAL UTBILDNINGSPROJEKT - KURSUTBUD/LÄROSÄTE' with links for Göteborg, Jönköping, Karlstad, Malmö, Stockholm, and Umeå. The footer of the page indicates 'Uppdaterad: 2004-09-09 17:15' and 'Copyright © Telia AB'.

<http://web-4.promotor.telia.se/>

KORTFATTAT OM SÄL-PROJEKTET

Särskilda lärarutbildningar, SÄL-projektet löper fram till 2006 och är en kompletterande lärarutbildning som vänder sig till:

- yrkesverksamma som vill bli lärare
- obehöriga lärare som vill bli behöriga
- lärare som vill bredda sin examen

För att bli antagen till utbildningen krävs det att du har minst halvtidstjänstgöring som lärare i en kommun och att du kan nå examen. Utbildningen ges på halvfart och är en distansutbildning.

SÄL-projektet skall fram till 2006 utbilda och examinera minst 4000 lärare som idag saknar behörighet/examen. Projektet sker i samverkan mellan i dagsläget 6 lärosäten, kommunerna och Svenska kommunförbundet.

Förutsättningar

Antagningar till SÄL-utbildningar har sedan 2002 gjorts två gånger per år och till stor del omfattat 40 och 60-poängsutbildningar. Hösten 2004 startar de sista utbildningarna med den omfattningen. Det går inte längre att ansöka till dessa längre utbildningar.

Kompletteringsutbildningar på max 25 poäng kommer att vara möjliga inom SÄL under hösten 2004 och år 2005. SÄL-studierna ska antingen leda fram till en fullständig lärarexamen eller breddning av tidigare examen. Kompletteringsstudier på upp till 25 poäng kan t.ex. avse

examensarbete, mindre rester av kurser i en ej avslutad lärarutbildning eller liknande. En förutsättning för att bli antagen är att högskolan har möjlighet att ordna efterfrågad utbildning samt att sökande har minst halvtidstjänst som lärare i en kommun. I samband med antagning kommer individuella studieplaner att utformas.

DOKUMENTATION AV SEMINARIUM OM BETYDELSEN AV LÄRARUTBILDNING PÅ DISTANS

UMEÅ UNIVERSITET, 20 SEPTEMBER, 2004

Deltagare:

Hans-Olof Forsberg, *utredare*, Gunnel Wännman Toresson, *Myndigheten för Sveriges nätuniversitet*, Leif Svensson, *Nätverket för vidareutbildning av lärare/tidigare utbildningsledare vid Umeå universitet*, Torvald Wictorsson, *lärarutbildningen, Umeå universitet*, Gunnar Sandström, *Akademi Norr*, Jan-Olof Karlsson, *Akademi Norr*, Karin Orving, *Mitthögskolan*, Mattias Ångman, *Läraryförbundet*, Stig Strömberg, *Läraryförbundet*, Monica Lundkvist, *Lapplands kommunalförbund (LKF)*, Maria Delice Fredriksson, *Kiruna studiecenter/LKF*, Ingvar Nilsson, *Enheten för näringsliv och samhälle*, Maria Martinsson, *Glesbygdsverket*

Efter en inledande presentation av Hans-Olof kom gruppdiskussionen snabbt igång. Vissa ämnen var hetare än andra.

OM BEHOVSBASERING OCH FÖRSTUDIER

Deltagarna har olika erfarenhet av resultaten för lärarutbildningar på distans, men flera var överens om att förstudier ofta är bristfälliga. En förundersökning kan ha visat att stort intresse finns för en viss utbildning, men när utbildningen väl drar igång är intresset inte alls lika stort längre.

– När planeringen för en utbildning är så lång som fem-sex år är prognoser svåra att göra, menade Monica Lundkvist från Lapplands kommunalförbund.

Det är också så att där de stora rekryteringsbehoven funnits, där har ibland intresset inte motsvarat behovet.

Ett av problemen är att grupperna måste vara relativt stora för att en utbildning ska kunna startas upp. Leif Svensson föreslår större geografiska områden för distansutbildningarna, för om utbildningen täckte riktigt stora områden skulle en 30-grupp fortfarande vara möjlig, och det skulle även lösa ett annat problem: om exempelvis Jokkmokk endast behöver fyra lärare men måste utbilda trettio, motsvarar ju inte utbildningen rekryteringsbehovet. Med större geografisk täckning skulle detta problem lösas.

– Här kommer frågan upp om hur man överhuvudtaget samarbetar kring små ämnen, påpekade Gunnel Wännman Toresson.

Hans-Olof Forsberg menar att SÄL (Särskilda Lärarutbildningar) är en variant av Leifs förslag. Dock hölls sista antagningen för SÄL nu under höstterminen. Men Torvald Wictorsson tror att liknande initiativ kommer att följa upp SÄL och vill även rapportera att för första gången hålls slöjdlärarutbildning på distans, vilket visade sig vara en mycket populär utbildning.

FLYTTNING EFTER AVSLUTADE STUDIER

Hans-Olof redovisar att av dem som svarat på enkäten, har endast 12-13 procent flyttat utanför länet efter utbildning. Gruppen menade att det beror på att de som läser på distans är en kategori människor som inte enkelt flyttar sig. Bland distansstudenter är medelåldern högre och de är ofta rotade på orten med familj, barn och hus.

Det väsentliga i sammanhanget är ju om man stannar tack vare utbildningen! Påpekar Mattias Ångman.

Många väljer att ta den utbildning som ges och den utbildning som motsvarar ortens rekryteringsbehov för att ha möjlighet att stanna kvar. Men är anledningarna till att man stannar verkligen att man faktiskt fått lärarjobb på orten där man bor?

MA/NO-LÄRARE

Intresset för lärarutbildning inom matematik och NO-ämnena är för närvarande lågt och antalet sökanden sjunker drastiskt. Nu försöker man rekrytera samhällsvetare till dessa ämnen men det går trögt. Just matematik verkar dock vara ett utbildningsämne som ansökningar ökar till för stunden.

FULLSTÄNDIGA UTBILDNINGAR

Distansutbildningen kompliceras allteftersom. Fullständiga utbildningsprogram är inte alltid möjliga att genomföra, och kanske är de heller inte nödvändiga? Fristående kurser på distans kommer antagligen att öka framöver. Studenterna vill nämligen i allt högre utsträckning kunna välja att anpassa inriktningen eftersom. Just därför kan det vara svårt att lägga ut hela utbildningar.

Det är även svårt att hålla kvar studenterna ända fram till examen. En grupp på 25 kan bestå av 7 när utbildningen går mot sitt slut. Karin Orving tar exempel från den snart avslutade Lugis-utbildningen på Mitthögskolan (lärare i glesbygd med IKT-stöd, informations- och kommunikationsteknik) som hade 90 studenter ifrån början men där 30 stycken har ramlat bort (pga. studieuppehåll, annan inriktning osv.)

KOMPLETTERADE GYMNASIEBETYG

Konstateras att en stor grupp i enkätundersökningen kompletterade sina gymnasiebetyg före utbildningen. Gruppen förvånas inte över det. Om man ser på den tidsperioden så hade många av de sökande tvååriga gymnasieutbildningar i botten, en hel del behövde antagligen komplettera med engelska B osv.

Den här gruppen studenter känns mer målinriktade än studenter vid reguljära utbildningar. Någon i gruppen menar att det å andra sidan fanns bättre möjligheter (förmånligt ekonomiskt stöd), att läsa upp betyg i början av 1990-talet så det behöver inte bero på ovanlig målmedvetenhet.

Förvånansvärt många hade läst på högskolenivå före utbildningen, några hade till och med hela utbildningar bakom sig. Konstaterades att valet lärarutbildning på distans antagligen berodde på att man ville bo kvar på orten och att man då fick sadla om helt.

EXAMEN

Hans-Olof pekade på att hela 75 procent av respondenterna avslutat utbildningen och tagit ut examen. Konstaterades att resultatet är ungefär som reguljära utbildningar. Dock får vi beakta urvalet som styr här och kan ge positivt utfall.

Bland äldre studenter är det en större andel som tar ut examen. Om studenter som inte tagit ut sin examen diskuterades sedan.

– På lärarhögskolan i Stockholm har man "Rädda-projektet" som vänder sig till alla studenter med högst 40 poäng kvar till examen. (<http://www.lhs.se/ruc/sal/radda.html>). Dessa studenter erbjuds distansstudier för att fullfölja utbildningen. Projektet har fått mycket goda resultat, och vi funderar på att göra något liknande här, berättade Torvald.

Gruppen berörde också ämnet att en del studenter medvetet *låter bli* att ta ut examen för att inte riskera att bli bortsorterad i rekryteringen. Ryktet säger att kommunerna hellre anställer obehöriga lärare och man väljer därför att inte plocka ut examen av rädsla att stå utan arbete.

EKONOMISKA FAKTORER

Stöd från kommunerna via hjälplärare, teknisk support och så vidare ser mycket olika ut för studenterna. Många av dem har haft utbildningen som hobbyverksamhet. Detta på grund av att också stödet från arbetsgivarna är mycket varierande.

I gruppen underströks betydelsen av lärarutbildning på distans för kommunerna. En huvuddel av de som svarade på enkäten hade inte kunnat gå en vanlig utbildning.

OM KOMMENTARERNA I ENKÄTEN

Många av kommentarerna är mycket positiva vilket naturligtvis betyder en hel del. Gunnel påpekar att distansstudier också kan vara en kvinnofälla.

– Utöver barn, man, hus och arbete ska hon nu även studera.

Torvald påpekar att man ser tydligt när man studerar, nämligen sent på kvällarna efter nattning och annat. Andra i gruppen menar att även andra studenter studerar sent på kvällarna och att detta inte är unikt för distansstudenter.

PEDAGOGIK

– Kommentarererna i enkäten är visserligen positiva, men de berör inte själva pedagogiken. Ur pedagogisk synpunkt finns däremot stora skillnader. Vissa är irriterade, påpekar Karin Orving.

Gruppen påpekar också att man lär sig andra saker på distans än vid reguljärstudier. Och att man som lärare efter att ha undervisat i distansstudier ofta är mer benägen att testa andra studieformer ur pedagogisk synpunkt och blir därför mer flexibel.

ANGÅENDE DISKUSSIONEN I RAPPORTEN

Visserligen är underlaget för enkäten inte särskilt stort, men gruppen var ändå överens om att Hans-Olof skulle lyfta fram de positiva resultaten i undersökningen. Sedan skulle det vara intressant att göra en totalundersökning.

Mattias Ångman menade att det vore intressant att kolla hur många som jobbar som lärare om fem år av dem som svarat på enkäten, med en referensgrupp även ur reguljärutbildningen för att göra en jämförelse. Därigenom kan man få svar på om man vid distansstudier är mer motiverad.

FRAMTID

– Distansutbildning är dock inte billigare, snarare tvärtom. På grund av att ökade insatser krävs från personalen, påpekade Torvald. Det kan vara svårt att hantera distansutbildning i glesbygd med en ordinarie 30-grupp.

– Men vilka faktorer gör att distansutbildning faktiskt fungerar så bra som den gör? Dessa är mycket viktiga att lyfta fram, menade Monica.

– Det är viktigt att tänka strukturellt för uthållighet, menade Jan-Olov, och därför viktigt för framtiden med distansutbildning. Nätverk är viktigt för att hålla upp gruppstorlekarna.

– De vanligaste frågorna hos studievägledaren på myndigheten för Sveriges nätuniversitet berör lärarutbildningen. Det är dock ingen enkel match att pussla ihop utbildningen idag, konsensus behövs mellan olika lärosäten, kommenterade Gunnel.

– När det gäller pussling och tillgodoräkning måste det vara samarbete och överenskommelse mellan olika lärosäten, höll Leif med om. En av frågorna som måste lösas är var examen ska tas ut?

Jan-Olov tror på ett samarbete mellan norrlandsuniversiteten.

– Inte nödvändigtvis utbildningsmässigt, men ”tänk”-mässigt.

Leif tycker att samarbetet skulle gälla samtliga lärosäten i Sverige, inte enbart Norrland.

TILL SIST...

Omkring begreppen behörig och obehörig hölls en diskussion där det konstaterades att begreppen används olika av olika instanser, och att faktorn att andel lärare som saknar pedagogisk högskoleutbildning har ökat med åren spelar stor roll i detta.

Mattias och Stig från Lärarförbundet pekade på att det finns regionala skillnader angående rekryteringsbehov. Och också att Skolverket spår 69 000 jobb till år 2010, å andra sidan utannonserades i hela landet endast 1 200 jobb i år jämfört med 3 000-4 000 för ett par år sedan. Var kommer de 69 000 jobben in?

Ett av de största problemen när det gäller lärarekryteringen i småkommunerna är den övriga arbetsmarknaden eftersom eventuell partner till den lärarutbildade inte får något arbete.

Utbildningsdepartementet har visat intresse för en fortsättning av SÄL och man kommer antagligen att satsa inom de små ämnena, naturvetenskapliga ämnen osv. Besked kommer så småningom?

Hur löser man VFU (verksamhetsförlagd utbildning) på distans?

Kan en nationell lärarutbildning på distans finnas i framtiden?

Dokumentation: Maria Martinsson, Glesbygdsverket

NÄTVERKET FÖR VIDAREUTBILDNING AV LÄRARE

Vill du undervisa i ett nytt ämne eller i en ny åldersgrupp? Vill du lära dig mer om IT?

Hösten 2001 fortsätter programmen för vidareutbildning av lärare. Utbildningarna ges på distans och är ett samarbete mellan tolv universitet och högskolor.

Utbildningar

Här kan du läsa mer om vilka utbildningar som ges och finna kontaktpersoner för respektive utbildning.

Länkar

till universitet och högskolor med egna www-presentationer.

► [Göteborgs universitet](#)

► [Uppsala universitet](#)

► [Växjö univ \(här och här\)](#)

► [Kalmar universitet](#)

Medverkande universitet och högskolor:

[Högskolan Dalarna](#), [Göteborgs universitet](#), [Högskolan i Kalmar](#), [Karlstads universitet](#), [Linköpings universitet](#), [Luleå tekniska universitet](#), [Malmö högskola](#), [Mithögskolan](#), [Lärarhögskolan i Stockholm](#), [Umeå universitet](#), [Uppsala universitet](#) och [Växjö universitet](#).

Har du frågor om sidornas innehåll, kontakta [Annika Borg](#). Tekniska frågor - kontakta [webmaster](#).

UPPDATERAD 2 AUGUSTI 2001

Nätverket för vidareutbildning av lärare, bestående av tolv universitet och högskolor, erbjöd i samverkan under främst perioden 1997-2001 ett antal IT-baserade distansutbildningar vilka syftade till vidareutbildning, komplettering och breddning av verksamma lärare till ny examen enligt den examensordning som gällde till 2001-06-30. Med anledning av den förnyade lärarutbildning som startade 2001-07-01 har endast några av de tidigare utvecklade utbildningarna kunnat erbjudas inom det förnyade programmet. Dock har ett samarbete med Myndigheten för Sveriges nätuniversitet inletts dels för att utreda förutsättningarna för att kunna erbjuda lärarutbildning på nätet, dels för utveckling av ”små ämnen” för riksrekrytering, där den enskilda högskolan på grund av för små grupper inte ensam kan erbjuda detta. Ett exempel på detta är ”Arabiska med didaktisk inriktning, 60 poäng” som utvecklas och ges med start vt 2006 i samverkan mellan Malmö/Lund, Uppsala, Göteborg och Stockholm.

Nätverket har också under 2001-2003 på uppdrag av dåvarande Skolverket utvecklat och genomfört en baskurs (5 poäng) och fem påbyggnadskurser om vardera 5 poäng i specialpedagogik, en kurs i teckenspråk på 10 poäng samt svenska för yrkeslärare 40 poäng, allt på nätburen distans.

NÄTUNIVERSITETETS INFORMATION OM LÄRARUTBILDNING PÅ DISTANS

FRÅGOR OCH SVAR FRÅN STUDIEVÄGLEDAREN

www.netuniversity.se

JAG VILL BLI LÄRARE. KAN JAG STUDERA PÅ DISTANS OCH SLIPPA FLYTTA HEMIFRÅN?

Fråga 1: Jag har läst några kurser här och där. Jag har 60 poäng i två olika ämnen? Hur går jag vidare?

Fråga 2: Jag är förskollärare sedan många år tillbaka och har en sådan examen. Nu vill jag gå vidare och bli grundskollärare?

Fråga 3: Jag vill bli lärare, har bara treårigt gymnasium bakom mig och en massa arbetslivserfarenhet från annat område. Hur gör jag?

STUDIEVÄGLEDARENS SVAR

Nätuniversitet fungerar som en kursdatabas där 35 högskolor och universitet har möjlighet att visa fram och informera om sina distanskurser. Vi erbjuder alltså inte egna kurser eller program, utan har till uppgift att stimulera utvecklingen av mer flexibla utbildningsformer.

Läroutbildningen ges av 26 högskolor och universitet. Sex har läroprogrammet på distans och åtta har det allmänna utbildningsområdet på distans. Läroprogrammen är mellan 120 och 220 poäng. Längden varierar på vilka ämnen/ämnesområden som du väljer. Högskolorna och universiteten bestämmer dock själva hur de vill definiera och distribuera en utbildning på distans. Du kan alltså få lite olika information från olika läroutbildningar, helt enkelt för att det är olika!

Trots att benämningar och ordningsföljd av kurser kan skilja sig åt så finns det en gemensam grundstruktur: Utbildningen är uppbyggd kring tre utbildningsområden: *allmänt utbildningsområde* på 60 poäng (för Högskolan Dalarna kallas området Pedagogiskt arbete), *inriktningar* om minst 40 poäng, samt *specialiseringar* om minst 20 poäng.

Att skaffa sig information om just läroutbildning är lite extra besvärligt och kräver att du lägger ner en hel del energi på att informera dig om vad som gäller för just dig.

Allmänt utbildningsområde

Till allmänt område räknas de delar som är gemensamma för alla lärare, oavsett på vilken nivå i skolan som du tänker arbeta. Detta omfattar 60 poäng och innehåller kurser vars kunskaper är centrala för läraryrket. I de långa programmen är kurserna utspridda över hela utbildningens längd.

För att antas till allmänt utbildningsområde (AUO 60 p) krävs i regel avklarade ämnesstudier inom ramen för avsedd examen, men förkunskapskraven varierar från högskola till högskola.

För dig som har ämneskunskaper och ska bygga på med det allmänna utbildningsområdet 60 poäng (tre terminers heltidsstudier) från höstterminen 2004, så ges programmet på distans vid följande högskolor och universitet:

[Högskolan Dalarna](#), helfart, studiestart vårterminen 2005

[Göteborgs universitet](#), halvfartsstudier, vårterminen 2005

[Karlstads universitet](#), helfartsstudier

[Linköpings universitet](#), halvfartsstudier

[Luleå tekniska universitet](#), hel- och halvfartsstudier

[Mithögskolan](#), helfartsstudier, studiestart vårterminen 2005

[Umeå universitet](#) främst yrkesämnen, Skellefteå, helfart

[Uppsala universitet](#), studietakt 50 procent och 75 procent, naturbruks- och vårdämnen

I regel krävs att du har klarat av ämnesstudierna först för att kunna antas till allmänna utbildningsområdet inom lärarutbildningarna, men förkunskapskraven kan variera från högskola till högskola. Kontakta därför studievägledare vid den utbildning som du intresserar dig för!

Hela lärarprogram

De hela lärarprogrammen består av det allmänna utbildningsområdet plus av dessa delar:

Inriktningar

Inriktningar är ämnen, ämnesområden eller specifika kunskapsområden. En inriktning ska omfatta minst 40 poäng. Utbildningen ska hela tiden relateras till ditt kommande yrkesliv i skolan och därför ska minst tio poäng inom en inriktning vara verksamhetsförlagd, det vill säga på plats i klassrummet.

Specialiseringar

Specialiseringar är kurser om sammanlagt 20 poäng. Det kan vara fördjupningar av tidigare läst inriktning, breddning till närliggande ämnesområde eller komplettering att för din kommande yrkesverksamhet viktigt kunskapsområde.

Examensarbete

Ett examensarbete om minst tio poäng ska ingå i examen.

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)

Praktik var ordet i den gamla lärarutbildningen för det som idag kallas verksamhetsförlagd utbildning. Delar av den verksamhetsförlagda utbildningen kan finnas både i det allmänna utbildningsområdet och i varje inriktning.

Hela lärarutbildningar på distans

[Högskolan i Gävle](#) Naturvetenskap-matematik-teknik mot förskolan, 140 poäng

Matematik-naturvetenskap mot grundskolans senare år, 180 poäng, helfart

Matematik-naturvetenskap mot grundskolans senare år, 180 poäng, delfart

Matematik-naturvetenskap mot grundskolans tidigare år, 140 poäng, helfart

Matematik-naturvetenskap mot grundskolans tidigare år, 140 poäng, delfart

[Mithögskolan](#) Barn- och ungdomspedagogik mot förskola och förskoleklass, 140 poäng, helfart, Östersund

Barn- och ungdomspedagogik mot förskola och förskoleklass, 140 poäng, helfart, Sollefteå

Barn- och ungdomspedagogik mot tidigare år och fritidshem, helfart

[Karlstads universitet](#) Matematik-naturvetenskap mot grundskolans tidigare eller senare år, 140 poäng respektive 180 poäng, helfart. Ges mot lärcentra i närområdet.

Naturkunskap mot förskola, 140 poäng, helfart.

Svenska och engelska mot grundskolans senare år och gymnasiet, 180 poäng, helfart, start vårterminen 2005.

[Högskolan Dalarna](#) Inriktningar inte fastställda i dagsläget, men den kommer att bli nätbaserad.

[Umeå universitet](#) Lärarprogram mot förskola, halvfart, Strömsund

[Växjö universitet](#) Distansprogram mot lärarexamen för grundskolans senare år samt gymnasieskolan inom ämnesområdena matematik, biologi, kemi, fysik, teknik, datavetenskap, naturkunskap, 20-120/180 poäng, deltid.

[Växjö universitet](#) Distansprogram för verksamma barnskötare mot lärarexamen för grundskolans tidigare år med verksamhet inom förskola och förskoleklass, 140 poäng, deltid.

Vill du veta mer?

Varje lärarutbildningsanordnare tar ställning till vad du får tillgodoräkna av eventuella tidigare studier. Dina specifika frågor skickar du därför till de högskolor som erbjuder flexibla former för lärarutbildning och där du är intresserad av att studera.

Vänd dig till någon eller några av nedanstående studievägledare:

Högskolan Dalarna, [Maj Lassbo](#), eller [Ninni Granit](#)

Högskolan i Gävle, [Henrik Björkman](#)

Högskolan i Malmö, [Rigmor Tjerngren](#), Högskolan i Skövde, [Elisabeth Bertilsson](#)

Högskolan Kristianstad, [Håkan Johansson](#)

Karlstads universitet, [Eva Einarsdotter](#) eller [Kerstin Skogler](#)

Linköpings universitet, [Malin Thunström](#) eller [Anna Bergström](#)

Luleå tekniska universitet, [Susann Engström](#)

Lärarhögskolan i Stockholm, [Åsa Larsson](#)

Mitthögskolan, [Studievägledare](#)

Umeå universitet, [Anders Råberg](#) eller [Ingela Jonasson](#)

Uppsala universitet, [Studievägledning](#)

Göteborgs universitet, [Christina Aurell](#)

Växjö universitet, [Annika Axelsson](#)

PROGRAMUTBUD LAPPLANDS KOMMUNALFÖRBUND OCH AKADEMI NORR

LAPPLANDS KOMMUNALFÖRBUND

Pajala
Kiruna
Gällivare
Jokkmokk

KANSLI	STUDIECENTRA	UTBILDNING	KRAFTFÄLT NORR	LÄNKAR	KONTAKTA OSS
--------	--------------	------------	----------------	--------	--------------

PROGRAMUTBILDNINGAR MED START 04/05

PROGRAM	POÄNG	STUDIE-FART	UTB. START	ANSÖKAN TILL	ANSÖKNINGSKOD
Träteknik	80	100%	Ht	VHS	020172
Upplevelseturism	80	100%	Ht	VHS	020032
Arbets terapeut	120	100%	Ht	VHS	020304
Sjuksköterska	120	100%	Ht	VHS	020324
Sjuksköterska	120	100%	Vt	VHS	
Sociala Omsorgsprogrammet	140	100%	Ht	VHS	020330
Receptarieprogrammet	120	100%	Ht	VHS	020328
Specialistutbildning för sjuksköterskor	40				
Tekniskt/naturvetenskapligt basår via Internet	40	100%	Ht	VHS	018563
Tekniskt naturvetenskapligt basår med rymdriktning	40	100%	Ht	VHS	019564
Master´s Programme in Space Engineering in Kiruna	40	100%	Ht	Umu	FMRY2
Magisterprogram i rymdteknik i Kiruna	40/60	100%	Ht		se länk
Högskoleingenjörprogrammet i rymdteknik	120/160	100%	Ht	VHS	017800
Systemvetenskap	120/160	100%	Ht	VHS	020015

<http://www.lkf-hogskola.com/>

AKADEMI NORR

Socionomprogrammet	140	Lse, Vma, Arv	HT-04	UMU
Grundskollärare 1-7 NO/Teknik/SO	140	Sol	HT-04	MH
Barn- och ungdomspedagogik				
Entreprenörskap i nätverkssamhället	80	Ssu, Vin/Lse, Sol/Krf	HT-04	UMU
Receptarie	120	Sol	HT-04	UMU
Högskoleingenjör i bilsystemteknik	120	Arj, Arv	HT-04	LTU
Förskollärare, halvfart	120-140	Ssu	HT-04	UMU
Livsmedelsteknik	80	Lse, Sum/sor, Sol/Krf	HT-04	UMU
Skidakademin	-	Sum, Sol, Lse	HT-04	UMU
- Idrottsmedicin	10			UMU
- Coaching	10			UMU
- Kost och Idrott	10			UMU
Projekt: Organisering, ledning & styrning	10			UMU
GIS-ingenjör	120	Lse	HT-04	UMU
Turismutbildning	80	Arv/Arj	HT-04	LTU
Rehabiliteringsvetenskap	120	Krf	HT-04	MH
Energiteknik	120	Sum/Arv, Sol	HT-04	UMU
Träteknik, distans (YH-examen)	80	Åse, Krf, Mal	HT-04	LTU
Projektteknik	120	Krf	HT-04	LTU
Arbetssterapeut	120	Krf	HT-04	LTU

<http://www.akademinorr.se/>